

Informatat e Shtetit janë pjesë e Fuqizimit të masës të kthyer vullnetare, project i Karitasit Ndërkombëtar Belg. Karitasi mbledh dhe transferon informatat specifike dhe të freskëta për mundësitë e riintegrit për të kthyerit potencial dhe këshilltarët e tyre.

Të gjitha pyetjet që mund të keni për mundësitë e riintegrit dhe për të cilat ju nuk gjeni përgjigje në këtë fletë për vendin, ju mund të iu drejtoni stafit ndihmës i Karitasit Ndërkombëtar Belg.

E-mail: reintegration@caritasint.be

FLETË INFORMACION PËR SHITETIN E KOSOVËS

Janar 2010

Projekti STAVR është e financuar nga Komuniteti Evropian dhe nga Fedasil (Belgjikë). Komisioni Evropian dhe/ apo Fedasil nuk janë përgjegjës për informatat e ofruara. Përgjegjësia e vetme për përmbajtjen e saj qëndron tek autori.

fedasil
FEDERAAL AGENTSCHAP VOOR
DE OPVANG VAN ASIELZOEKERS

1. Qasja (arritja) në territor (nga vendi i azilit në zonën e kthimit).....	4
1.1 Dokumentacioni.....	5
1.1.1 Dokumentet e nevojshme të udhëtimit për të kthyerit.....	5
1.1.2 Dokumentet e nevojshme në vendin e kthimit.....	7
1.1.3 Si të merren dokumentet e nevojshme	7
1.1.3.1 Regjistrimi civil	7
1.1.3.2. Letërnjoftimi (ID).....	8
1.1.3.2. Pasaportat e rregullta	10
1.1.4 Çmimi për dokumentet e nevojshme	11
1.2 Udhëtimi në shtetin e origjinës.....	12
1.2.1 Rugët ajrore.....	12
1.2.2 Rugët tokësore	16
1.2.3 Rugët detare	17
1.3 Procedurat e hyrjes	17
1.3.1 Rugët ajrore.....	17
1.3.2 Rugët tokësore	17
1.3.3 Rugët detare	18
1.4 Ndikimi i akteve dhe statuteve të mëhershme gjatë hyrjes-	18
1.4.1 Ndikimi i statusit të ish-refugjatëve dhe ai mbrojtës shtesë	18
1.4.2 Ndikimi i ankesave të mëparshme të pasuksesshme të azilit.....	19
1.4.3 Ndikimet e daljeve ilegale nga shteti i origjinës.....	19
1.4.4 Ndikimet e krimit të kryer jashtë shtetit të origjinës	19
1.5 Rregullorja e doganave	19
1.5.1 Mallërat.....	19
1.5.2 Paratë.....	20
1.5.3 Ndërrimi i vendbanimit.....	20
1.6 Qasja në zonat e kthimit	21
1.6.1 Kufizimet për udhëtimet e brendshme.....	21
1.6.1.1 Kufizimet Administrative.....	22
1.6.1.2 Pengesat praktike.....	22
1.6.2 Territorët e vështira apo të rrezikshme për t'iu qasur.....	22
1.6.3 Mjetet për udhëtim të brendshëm	22
2. Siguria fizike (në zonat e kthyer).....	26
2.1 Konflikti i vazhdueshëm i armatosur.....	28
2.2 Regjionet me rrezik të madh të sigurisë	28
2.3 Krimi.....	28
2.3.1 Regjionet me nivel ekstrem të lartë të krimit	29
2.3.2 Rreziku për tu shëndrruar viktimë e trafikimit njerëzor	29
2.3.3 Rreziku të bëhëni viktimë e prostitucionit të dhunshëm.....	33
2.3.4 Efektiviteti i mbrojtjes.....	34
2.3.4.1 Forcat policore	34
2.3.4.2 Gjyqi	36
3. Sigurimi social dhe riintegrimi.....	39
3.1 Rajonet pa mundësi ri-integrimit si dhe mundësitë e kthimit	39

3.2 Akomodimet shtëpiake	39
3.2.1 Dëshmipërblimi pronësor dhe/ose kompensimi	39
3.2.2 Programet e strehimit nga zonat e kthimit.....	48
3.2.3.1 Kushtet për marrjen e pasurisë tokësore.....	52
3.2.3.2 Çmimet e referimit të përfaqëta	52
3.2.3.3 Kredit në dispozicion, subvencione dhe forma të tjera ndihme	53
3.2.4.1 Kushtet Ligjore	56
3.2.4.2 Pengesa eventuale për grupe të caktuara	57
3.2.4.3 Çmimet e referimit të përfaqëta	57
3.2.4.4 Kredi në dispozicion dhe subvencionet.....	58
3.2.5 Mundësitë e marrjes me qera të një shtëpie apo apartamenti.....	58
3.2.5.1 Pengesa eventuale për grupe të caktuara	59
3.2.5.2 Çmimet e referimit të përfaqëta	59
3.2.5.3 Subvencione në dispozicion	59
3.2.6 Mundësi tjera akomodimi.....	59
3.2.7 Strehimoret e përkohshme	59
3.3 Bazat e "mbijetesës"	60
3.3.1 Punësimi.....	64
3.3.1.1 Papunësia.....	65
3.3.1.2 Programet e tregut të Punës.....	65
3.3.1.3 Kushtet e Punësimit	69
3.3.1.4 Punët me afat të shkurtër / punë të rastit.....	70
3.3.1.5 Mungesa (kërkesa të larta) për profesione të veçanta	71
3.3.1.6 Praktika dhe informatat e kontakteve	72
3.3.2 Informacioni i kontakteve relevante për çështjen e njohjes së diplomave:	73
3.3.3 Arsimi dhe programet e rikualifikimit	73
3.3.3.1 Nga Qeveria.....	73
3.3.3.2 Nga Organizatat private	75
3.3.3.3 Nga organizatat nderkombetare ose OJQ-te	75
3.3.4 Fillimi i një biznesi të ri.....	77
3.3.4.1 Kushtet Ligjore	77
3.3.4.2 Kreditë dhe subvencionet si dhe qasja në to	83
3.3.5.1 Përfitim nga papunësia dhe qasje në të.....	92
3.3.5.2 Përfitime nga sëmundjet dhe qasje në to	97
3.3.5.3 Ndihmat familjare dhe qasja në to.....	97
3.3.5.4 Përfitime të tjera në sistemin e mirëqenies sociale.....	97
3.3.5.5 Përfitime të veçanta për të kthyerit.....	98
3.3.6 Organizatat bamirëse me një qëllim të përgjithshëm	98
3.4 Shëndeti	101
3.4.1 Situata e përgjithëshme shëndetësore sipas rajoneve	101
LISTA E SHKURTESAVE.....	122

KAPITULLI I

1. Qasja (arritja) në territor (nga vendi i azilit në zonën e kthimit)

Bazuar në Rregulloret e UNMIK-ut 2005/53, 2005/16, 2005/19, 2006/26 dhe Udhëzimit Administrativ 2005/8, departamenti i kufinjëve, azilit dhe refugjatëve është themeluar brenda Ministrisë së Punëve të Brendshme të Kosovës dhe mandati i tij është të ofroj menaxhim të efektshëm si dhe sisteme të qëndrueshme të riatdhesimit.

Departamenti bën pranimin e refugjatëve dhe azilkërkuesve dhe ju ndihmon atyre për zgjidhjen e vështirësive të mundshme gjatë procesit të akomodimit dhe integrimin e tyre në shoqërinë Kosovare, dhe implementimin e politikave të riatdhesimit sipas konventave, ligjeve dhe standarteve të e përcaktuara nga Bashkimi Evropian. Politika e pranimit paraqet strategjinë dhe procedurat në Kosovë për tu marrë me pranimin e e personave me origjinë nga Kosova dhe që jetojnë pa status legal në vendet strehuese.

Në parim, asnjë person nuk do të pranohet në Kosovë, nëse nuk konfirmohet se personi ka origjinën nga Kosova. Për të pregaditur dhe pranuar personat e saj, Autoritetet Kosovare do të bashkëpunojnë me shtetet strehuese për të realizuar kthim të sigurtë dhe dinjitoz e personave të saj. Ky bashkëpunim do të përfshijë nënshkrimin e marrëveshjeve procedurale dhe formalisht, marrëveshje formale të pranimit me këto shtete të strehuese. Autoritet Kosovare do të kërkojnë që të arrijnë marrëveshje me këto shtete strehuese për të realizuar kthim të qëndrueshëm të të gjithë banorëve të Kosovës duke implementuar procedura të pranimit të elaboruara në Sekcionin IV të politikës pranuese, dhe për të monitoruar ato procedura të pranimit në Kosovë të kryera në pajtim me standardet relevante ndërkombetare për të drejtat e njeriut¹.

---

¹ UNMIK/IPVQ, Politikat e Pranimit, Nëntor 2007, http://kosovoroma.files.wordpress.com/2008/02/readmission-policy_eng_281107.pdf, faqe 2-3, hyrje në Nëntor 2009

Më tutje, me qëllim që të tejkalohen sfidat që kanë të bëjnë më menaxhimin e fluksit të madh të njerzëve, të cilët do të kalojnë procesin e riatdhesimit, qeveria e Kosovës ka adaptuar “ Strategjinë për Riintegrim dhe Riatdhesim të Personave²”, e cila bazohet në parimet e barazisë dhe mbulon të gjithë aspektet e riintegrit: ndihmën për pranimin fillestar, transportimin humanitar minoritar, grupet e prekura dhe strehimin social dhe pronën. Të gjitha seksionet kanë vëmendje të posaçme riintegrimin e komuniteteve minoritare.

Sidoqoftë, OSBE ka gjetur se autoritetet lokale të Kosovës bien në përmbushjen e obligimeve të tyre për të mbështetur riintegrimin e personave të riatdhesuar të Kosovës nga vendet strehuese. Vetëm disa hapa janë ndërrmarë për të implementuar strategjinë në nivel lokal, dhe fondet e nevojshme janë alokuar për të zgjeruar asistencën e veçantë riintegruese për personat e riatdhesuar.

Ekziston një mungesë e përgjithsme e vëmendjes mes autoriteteve relevante lokale për rolet dhe përgjegjësitë e tyre.

Si pasojë, personat e riatdhesuar mbesin shpesh pa ndihmë, informata në qasje në shërbime, apo mundësi tjera të riintegrit me të mbri në Kosovë. Mungesa e ndihmës në fushën e strehimit, shkollimit, dhe mundësive ekonomike shpesh përfshinë probleme serioze të riintegrit për individët dhe familjet, vecanarisht personat që i përkasin komunitetve me pakicë³.

1.1 Dokumentacioni

1.1.1 Dokumentet e nevojshme të udhëtimit për të kthyerit

Me qëllim që të udhëtohet në Kosovë, i kthyeri duhet të ketë pasaportë valide të Kosovës apo Dokument Udhëtimi të lëshuar nga autoritet Kosovare, apo Dokument Udhëtimi valid të UNMIK-ut, ose dokumente si një dokument emergjent i udhëtimit (laisse-passer) e

---

² UNMIK, IPBQ, “Strategy for Reintegration of Repatriated Persons”, Tetor 2007, e disponueshme në http://kosovoroma.files.wordpress.com/2008/02/reintegration-strategy_eng.pdf, hyrje në Nëntor 2009

³ Misioni i OSBE-sw nw Kosovw, Departamenti i tw Drejtave tw Njeriut dhe Komuniteteve, « Implementimi i Strategjisw pwr Personat e Riatdhesuar nw Komunat e Kosovws”, Nwntor 2009, http://www.osce.org/documents/mik/2009/11/41281_en.pdf, e qasur Nwntor 2009

lëshuar nga autoritetet e shtetit të azilit, i cili dokument është i njejtë me pasaportë dhe u lejon atyre që të kthehen në shtetin e origjinës, apo leje-kthimi⁴ për udhëtim të lëshuara nga përfaqësuesit diplomatik në shtetet respektive.

Në raste të veçanta, kur personi nuk ka asnjë dokument të njejtë me pasaportën valide apo dokument emergjent të udhëtimit (laissez-passer), policia kufitare do të kërkojë së paku një foto të letërnjoftimit që e dëshmon identitetin e tij/saj. Kjo përfshinë fotokopjet e dokumenteve valide të udhëtimit, dokumentet me afatshmëri të skaduar, formën e letërnjoftimit, patent shoferin, librezën e ushtrisë apo fotokopjen⁵. Nëse i riadhesuari nuk ka asnjë nga dokumentet e përmendura më lartë, policia kufitare do ta kontaktojë familjen e të kthyerit dhe do ti kërkojë atyre që të vijnë në pikën kufitare për të ofruar dëshmi për identitetin e të kthyerit, para se ti lejohet atij/ asaj që të hyj në Kosovë.

Dokumentet e udhëtimit do të lëshohen vetëm pasi është konfirmuar identifikimi i duhur sipas procedurave të pranimit, dhe këto dokumente të udhëtimit do të lëshohen nga shtetet strehuese derisa Kosova të themelojë shërbimet e saja konsullare. Sidoqoftë, bazuar në shumë kërkesa të qytetarëve të Kosovës për dokumente të udhëtimit, Ministria e Punëve të Jashtme e Kosovës do të autorizoj përfaqësuesit diplomatik për të lëshuar leje kthimi për kthim para se të fillojnë të ofrojnë paketë të plotë të shërbimeve konsullore. Leje kthimet (Travel passes) për të kthyerit lëshohen nga Ambasadat e Republikës së Kosovës, sipas kriterëve të specifikuar në Urdhëresën Administrative të MI, Nr. 14/2008⁷. Momentalisht Kosova ka themeluar ambasada në shtete e mëposhtme Europiane: Belgjikë, Mbretëri të Bashkuar, Zvicër, Austri, Itali, Francë, Holandë, Suedi, Slloveni, Kroaci, Hungari dhe Bullgari.

---

⁴ <http://www.ks-gov.net/mpj/?page=2,6> , e qasur nw Nwntor, 2009

⁵ UNMIK/IPVQ, Politika e pranimit prapë, Nëntor 2007, e disponueshme në:

http://kosovoroma.files.wordpress.com/2008/02/readmission-policy_eng_281107.pdf, faqet 13, e qasur nw Nwntor 2009

⁶ Informatat e marra nga intervista telefonike me policin kujdestar në zyrën e dëbimit në Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës, Nëntor 2009

⁷ http://www.mpb-ks.org/repository/docs/rregullorja_vendbanim_shq.pdf, e qasur në Nëntor, 2009

1.1.2 Dokumentet e nevojshme në vendin e kthimit

Kur qytetari i Kosovës kthehet në Kosovë dhe nuk është regjistruar asnjëherë në regjistrat civil (regjistri bazik), ai/ajo duhet të shkojë në Qendrën respektive Komunale për Regjistrim Civil (QKRC) për të procesuar regjistrimin. Kjo do të mundësojë atij/ asaj të marrë dokumentet e nevojshme p.sh. letërnjoftimin (ID), çertifikatën e lindjes, çertifikatën e martesës, dokumentet e pronës, dokumentet e udhëtimit, dokumentet e shtetësisë, etj.

1.1.3 Si të merren dokumentet e nevojshme

1.1.3.1 Regjistrimi civil

Siç u përmend më lartë, hapi i parë për të marrë dokumentet për të kthyerit të cilët asnjëherë nuk janë regjistruar në qendrat e tyre respektive për regjistrim civil (QKRC)⁸.

Kërkesat e regjistrimit:

- I. Personi që jeton apo kthehet në Kosovë;
- II. Personat që kthehen duhet të dëshmojnë synimin e tyre për risitemim në Kosovë dhe të dëshmojnë identitetin e tyre.
- III. Personi që kthehet duhet të dëshmojë vendbanimin e përherëshëm në Kosovë dhe duhet të jetë personalisht në zyrën e regjistrimit civil.

Kriteret e regjistrimit,

- A. Personi të jetë i lindur në Kosovë
- B. Që njëri nga prindërit e tij/saj të jetë lindur në Kosovë
- C. Që ai/ajo ka qëndruar në Kosovë pa ndërprerje për së paku 5 vite
- D. Që ai/ ajo ka qëndruar në Kosovë për më pak se 5 vite, por ai/ajo nuk ka qëndruar për 5 vite, vetëm për arsye se ai/ajo ka qenë e detyruar që ta lëshoj Kosovën,

---

⁸ <http://www.rks-gov.net/sq-AL/Qytetaret/Shtetesia/Pages/Leternjoftimi.aspx>, e qasur në Nëntor, 2009

- E. Që ai/ajo është nën moshën 18 vjeçare dhe përndryshe është mbajtës i fëmijës të regjistruar nën kriterin A deri në D,
- F. Që ai/ajo është nën moshën 23 vjeçare dhe përndryshe është mbajtës i fëmijës të personit të regjistruar nën kriterin A deri D, si dhe të jetë student i rregulltë në një institucion të njohur edukativ.

Përveç kësaj, i kthyeri i cili nuk është regjistruar duhet të paraqes dokumentet e

mëposhtëme:

- **Çertifikatën e lindjes**- me qëllim që ta marr çertifikatën e lindjes, i kthyeri duhet të aplikoj në komunën respektive duke plotësuar formën e aplikacionit të çertifikatës së lindjes dhe të paguaj pagesën 1 EUR.
- **Çertifikata e vendbanimit**- Ky dokument lëshohet në emrin e mbajtësit të shtëpisë- i kthyeri duhet patjetër të plotësoj formën e aplikacionit të vendbanimit, që të dorëzoj kopjen e letërnjoftimit dhe kopjen e faturës së rrymës, telefonit, apo ndonjë faturë të shërbimit publik që dëshmon vendbanimin e aplikantit, dhe të paguaj pagesën administrative të 2.5 EUR.

Dokumenti i udhëtimit i lëshuar nga shteti strehues

Për fëmijët që kanë lindur në shtetin strehues, nevojiten dokumentet e më poshtme me qëllim që të regjistrohet:

- Çertifikata e lindjes- kopja origjinale e lëshuar nga qendra e regjistrimit në shtetin strehues.
- Çertifikatën e martesës së prindërve
- Fotokopjen e letërnjoftimeve të prindërve të UNMIK-ut apo të Kosovës

1.1.3.2. Letërnjoftimi (ID)

Prapë, i kthyeri duhet të shkoj në qendrën respektive komunale për regjistrim civil dhe të aplikoj për letërnjoftim duke paraqitur dokumentet e mëposhtme⁹:

---

⁹ <http://www.rks-gov.net/sq-AL/Qtetaret/Shtetesia/Pages/Leternjoftimi.aspx>, e qasur në Nëntor, 2009

- 2 fotokopje të çertifikatës së lindjes (për gratë e martuara, nevojitet poashtu çertifikata martesore);
- 2 fotokopje të çertifikatës së vendbanimit;
- 2 fotopje të lëternjoftimeve të vjetra; dhe
- 2 fotokopje të çertifikatës të shtetësisë (ky dokument ende nuk është lëshuar nga autoritetet Kosovare, prandaj nuk kërkohet për momentin).

Foton e gjurmëve të gishtërinjëve që do të merren në zyrën e QKRC-së.

I kthyeri duhet të paraqes letërnjoftimin e skaduar. Pas paraqitjes së dokumenteve të lartëcekura, aplikanti do ta marr dëftesëm. Letërnjoftimi i Kosovës lëshohet pa pagesë (taksë) dhe duhet të merret nga aplikanti brenda periudhës së 1 apo 2 javëve.

Me qëllim që të shmangen periodat e gjata të pritjes dhe rradhëve para zyrave administrative, së fundmi shumë komuna kanë hapur zyra shtesë regjionale për të lëshuar letërnjoftime dhe pasaporta.

Më tutje, një procedurë e shpejtë është paraqitur për të lëshuar letërnjoftime brenda 2-3 ditëve, për të cilën aplikanti duhet të paguaj 50 EUR.

Sidoqoftë, shumë Romë në Kosovë kanë mbetur pa regjistrim të statusit civil dhe/apo identitet personal. Problemi për Romët shtrihet (është) në kërkesat e dokumenteve nga autoritetet. Nxjerrja e dokumentacionit të kërkuar është një sfidë për shumë aplikantë. Shumë Romë të Kosovës, ose kurrë nuk kanë pasur dokumente apo më nuk kanë për shkak të humbjes apo shkatërrimit të dokumenteve të tyre. Veç kësaj, shumë të dhëna zyrtare nuk gjenden në Kosovë si pasojë e largimit të librave amë për në Serbi, apo dëmtimin apo shkatërrimin e librave amë si rezultat i konfliktit të vitit 1999¹⁰.

---

¹⁰ Komisioneri i lartë për Refugjatë i Kombeve të Bashkuara (UNHCR), 9 Nëntor 2009, HCR/EG/09/01, <http://www.unhcr.org/refëorld/docid/4af842462.html>, faqe 14, e qasur në Nëntor, 2009

1.1.3.2. Pasaportat e rregullta

Qysh nga 21 Korrik, Ministria e Punëve të Brendshme të Republikës së Kosovës filloj që të lëshoj pasaporta/ dokumente të udhëtimit. Në këtë kontekst, më nuk lëshohen dokumentet e udhëtimit të UNMIK-ut, edhe pse ato janë valide gjer në datën e skadencës. Mëposhtë, ju mund të gjeni informata për procedurat e aplikimit dhe dokumentet e nevojshme.

Për personat më të rinj se 16 vjeç (fëmijët)- Forma R-14 dhe P:

Fëmija duhet të jetë i shoqëruar nga dy prindërit në zyrën e QKRC-së apo zyret komunale-regionale. Dokumentet e mëposhtme duhet të prezentohen:

- 2 fotokopje të çertifikatave të lindjes;
- 2 fotokopje të çertifikatave të shtetësisë (ky dokument ende nuk është lëshuar nga autoritetet Kosovare, prandaj nuk kërkohet për momentin);
- Dëshmia e identitetit të prindërve (letërnjoftimi, pasaporta apo patent shoferi)
- Nëse njëri nga prindërit është i vdekur, fëmija mund të shoqërohet vetëm nga një prind;
- Vendimi i gjykatës për kujdestarinë e fëmijës, nëse prindërit janë të ndarë;
- Fëmijën nën kujdestari përveç prindërve duhet partjetër të jenë të shoqëruar nga kujdestari:
- Autorizimin original apo të vulosur nga noteri apo autoriteti tjetër respektiv Kosovar, nëse njëri nga prindërit nuk është prezent:
- 2 fotokopje të çertifikatës së vendbanimit;
- Dëshminë e pagesës së taksave (pagesave) administrative- 20 EUR për fëmijët më të mëdhenj se 3 vjeç; 15 EUR për fëmijët më pak se 3 vjeç

- Zyrtari i QKRC-së do të lëshoj një dëftesë aplikantit dhe do ti jap udhëzime se kur do të jetë i gatshëm pasaporti¹¹.

– Form P: Për njerëzit më të vjetër se 16 vjeç

Aplikanti duhet të paraqitet në zyrën e QKRC-së apo zyrën komunale/ regjionale, me dokumentet e mëposhtme:

- Letërnjoftim
- 2 Fotokopje të certifikatave të lindjes
- 2 fotokopje të certifikatave të vendbanimit;
- Çertifikatën që dëshmon se ai/ ajo nuk është nën hetime, e lëshuar nga gjykata kompetente; dhe
- Dëshminë për pagesën e taksave të administratës-nëse personi është më i vjetër se 18 vjeç, ai/ajo duhet të paguaj 25 EUR, aplikanti nën moshën 18 vjeç duhet të paguaj 15 EUR
- Zyrtari i QKRC-së do të lëshoj një dëftesë aplikantit dhe do të jap udhëzime se kur është i gatshëm pasaporti.

I tërë procesi që nga momenti i aplikimit deri te lëshimi i pasaportës duhet të zgjasë maksimalisht 7 deri në 10 ditë. Sidoqoftë në praktikë, për shkak të mungesës së kapaciteteve humane, teknologjike dhe të infrastrukturës, e tërë procedura mund të zgjasë 3 deri në 4 javë. Gjithashtu, ekziston një procedurë e shpejtë për të lëshuar pasaportën brenda 2-3 ditëve, për të cilën aplikanti duhet të paguaj 100 EUR.

Vlefshmëria kohore do të jetë: 10 vite për qytetarët mbi moshën 18 vjeçarë, 5 vite për qytetarët 3 deri 18 vjeçar, dhe 3 vite për qytetarët të cilët nuk kanë mbushur moshën 3 vjeçare.

1.1.4 Çmimi për dokumentet e nevojshme

Ju lutemi, shikoni paragrafët më lartë.

¹¹ http://www.mpb-ks.org/repository/docs/proceduarat_aplikimit_per_pasaport.pdf, e qasur në Nëntor 2009

1.2 Udhëtimi në shtetin e origjinës

Territori i Kosovës mund ti qasemi/ mbërrijmë përmes rrugëve tokësore dhe ajrore. Ekzistojnë 3 pika zyrtare të vendkalimit dhe 3 pika të përkohshme të kalimit për udhëtarët në këmbë me Republikën e Maqedonisë; 1 kalim kufitar me Malin e Zi; dhe 5 kalime me Republikën e Serbisë. Kosova ka vetëm një aeroport ndërkombëtar me bazë në Prishtinë. Përveç kësaj, Kosova mund të arrihet me tren përmes 2 pikëkalimeve kufitare (1 nga Serbia dhe 1 nga Maqedonia)¹².

1.2.1 Rrugët ajrore

Kosova ka një aeroport ndërkombëtar- Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës (ANP)- i cili gjindet 18 km në jugperëndim të kryeqytetit të Kosovës, Prishtinë dhe 3 km në jug të fshatit Sllatinë.

Qytetet më të largëta nuk janë me largësi më të madhe se 80 km nga aeroporti.

Koha mesatare për rrugëtim nga aeroporti në qytetin e Prishtinës është 30 minuta.

Sherbimet e Takseve të aeroportit janë në dispozicion prej orës 05:00 në mëngjes deri në orën 22:30 dhe madje edhe më vonë. Pagesa është afërsisht 25 EUR. Prej të gjitha qytetet e Kosovës, taksitë janë të arritshme dhe çmimi është sipas sistemit të njehësimit.

Autobusët e aeroportit janë në dispozicion çdo dy orë duke filluar nga ora 05:00 deri në orën 23:59. Autobusët nisen nga kryeqyteti (nga ndërtesa e Aeroportit), dhe nga Hoteli Grand (qendra e Prishtinës) dhe anasjelltas. ANP është i hapur 24 orë.

Ekzistojnë fluturime direkte për në Prishtinë nga shumë shtete evropiane perëndimore, psh. Vienë, Londër, Shtutgart, Cyrih, Lublanë, Budapest, Berlin, dhe Kopenhagen.

Fluturimet direkte janë në dispozicion poashtu nga Tirana dhe Stambolli.

---

¹² Ministria e Punëve të Brendshme e Kosovës, Broshura e Departamentit të Kufinjëve, Azilit dhe Refugjatëve, www.mpb-ks.org/page=2,18, hyrje në Nëntor 2009

Përveç kësaj, ekzistojnë edhe fluturime direkte (charter) të organizuara nga qytetet tjera në Evropën Perëndimore, p.sh. Dyzeldorf, Mynih, Frankfurt, dhe Gjenevë. Ka lidhje të mira fluturimi në mes të të gjitha vendeve të Evropës Perëndimore në Kosovë përmes Vienës, Lublanës, Cyrihut, dhe Budabestit.

Koha e udhëtimit nga shumica e qyteteve të Evropës Perëndimore për në Prishtinë ëshë në mes të 2 der 3.5 orë dhe bileta një drejtimëshe kushton mes 200 deri 250 EUR nga Gjermania, Austria, Franca dhe MB (Mbretëria e Bashkuar), kurse nga Zvicra, Danimarka dhe Suedia një biletë një drejtimëshe do të kushtonte në mes të 325 dhe 470 EUR.

Pasagjerët e klasës ekonomike kanë të drejtë të bartin 20 kg valixhe pa pagesë, dhe pasagjerët e klasës së biznesit kanë të drejtë 30 kg. Megjithate, pasha më maksimale për valixhe nuk mund të jetë më shumë se 32 kg. Çdo valixhe që tejkalon limitin e peshës i nënshtrohet tatimeve nga aviokompanitë individuale. Transporti i çdo objekti të palejur ne valigjet e udhetarit është i ndaluar tërësisht. Senzorët për objekte të rrezikshme janë të vëndosur në çdo kënd të kontrollit (check in). Pesha maksimale për valixhet e dorës është 8 kg¹³.

Informatat Ndërkombëtare të Aeroportit të Prishtinës:

Informatat e Aeroportit në Deskun Arritjes: +381 38 5958 159,

Informatat e Aeroportit në Deskun e Nisjes: + 381 38 5958 169,

Informatat e Aeroportit: + 381 38 5958 147

Ju lutemi, për më shumë informata vizitoni ueb faqen e ANP në: www.airportpristina.com

Më poshtë është lista e agjencive më të frekuentuara të Kosovës.

- **Kosova Airlines**

Rezervimet dhe informatat në qytet: +381 38 24 91 85/84

Valixhet e humbura dhe të gjetura: 00381 38 5958 174/175

Adresa: Vellusha e poshtme 17

Qyteti: Prishtinë/Pristina

---

¹³ <http://www.airportpristina.com/english/travel/ps.htm>, e qasur në Nëntor, 2009

ZIP kod: 10000

URL: <http://www.kosovaairlines.com>

Destinacionet e Fluturimit: **PRISHTINË/PRISTINA; DÜSSELDORF; STUTTGART; KÖLN; FRANKFURT; ZÜRICH; GENEVA**

- **Austrian Airlines**

Rezervimet dhe Informatat: +381 38 24 24 24 /548 435

Email: info@mcm.travel

Valixhet e humbura dhe të gjetura: +381 38 5958 175/179

Adresa: St .Lidhja e Pejes E-12

Qyteti: Prishtinë/Pristina

ZIP Kod: SI-4210

URL: <http://www.mcm.travel>

Destinacionet e fluturimit: **VIENNA**

- **British Airways**

Rezervimet dhe Informatat: +381 38 54 86 61

Valixhet e humbura dhe të gjetura: +381 38 5958 174/175

Adresa: ANP, Terminali i Nisjes

Qyteti: Prishtinë

ZIP Kod: 10.000

URL: <http://www.britishairways.com>

Destinacionet e fluturimit: **LONDËR**

- **Malev**

Rezervimet dhe Informatat +381 38 535 535 / 502 481

Email: info@itclub.cc

Valixhet e humbura dhe të gjetura: +381 38 5958 175/179

Adresa: Bill Clinton Boulevard, E-12

Qyteti: Prishtinë

ZIP Kodi: 10000

URL: <http://www.itclub.cc>

Destinacionet e fluturimit: **BUDAPEST**

- **Adria**

Rezervimet dhe informatat: 00381 38 246 764

Valixhet e humbura dhe të gjetura: 00381 38 5958 174/175

Adresa: Qamil Hoxha 12

Qyteti: Prishtinë

ZIP Kodi: 10000

URL: <http://ëëë.adria-airëays.com>

Destinacionet e fluturimit: **LJUBLANË**

- **Swiss International airlines**

Rezervimet dhe Informatat: +381 38 24 34 46

Valixhet e humbura dhe të gjetura: +381 38 5958 174/175

Adresa: Grand Hotel

Qyteti: Prishtinë/Pristina

ZIP Kodi: 10000

URL: <http://ëëë.sëiss.com>

Destinacionet e fluturimit: **CYRIH, GJENEVË**

1.2.2 Rrugët tokësore

Më poshtë janë të përmendura pikat më të mëdha të kalimit kufitar që përfshijnë rrugët automobilistike dhe dy hekurudhat të rastit.¹⁴

- Pikëkalimi kufitar i Vërmicës- në jugperëndim të Kosovës në fqinjësi të Shqipërisë. Gjendet vetëm 18 kilometra larg qytetit të Prizrenit dhe është i vetmi arritshëm përmes rrugës. Pika kufitare është e hapur 24 orë për udhëtarë edhe mallra, kurse zhdoganimi mund të bëhet mes orës 08:00 dhe 20:00. Pikë kalimi kufitar I Vërmicës menaxhon edhe dy pikëkalime kufitare Qafa e Prushit dhe Qafa e Morines- që gjenden 10 kilometra në perëndim të qytetit të Gjakovës që kufizohet me Shqipërinë. Pikat kufitare janë të hapura për udhëtarët 24 orë dhe për mallëra 08:00 deri 20:00.
- Pika kufitare e Merdarës –Verilindje të Kosovës kufizohet me Serbinë. Gjendet në kilometrin e 37-të të magjstralës në mes Prishtinës dhe Nishit (Serbi). Është e hapur 24 orë për udhëtarë dhe zhdoganim doganor.
- Pikat kufitare të Muqibabës dhe Mutivodës- në lindje të Kosovës kufizohet me Serbinë. Gjendet 20 kilometra nga qyteti i Gjilanit, dhe është e hapur prej orës 08:00 deri në orën 20:00, vetëm për udhëtarët dhe jo për mallëra.
- Pika kufitare e Hanit të Elezit- në jug të Kosovës kufizohet me Maqedoninë. Distanca mes këtij pikëkalimi dhe Prishtinës është 70 kilometra. Është hapur 24 orë dhe është pika më e frekuentuar për udhëtarët dhe mallërat që hyjnë dhe dalin nga Kosova
- Pika kufitare e Gllloboçisës- në jug të Kosovës kufizohet me Maqedoninë. Gjendet 68 kilometra nga Prishtina. Kjo pikë kufitare është e hapur 24 orë dhe është vetëm për udhëtarë, jo për import apo eksport të mallërave.
- Pika kufitare e kullës- në lindje të Kosovës kufizohet me Malin e Zi. Është e hapur 24 orë. Gjendet afër qytetit të Pejës me nivel të lartë të lartësisë (1250 metra). Për

---

¹⁴ Për më shumë informata, shiko ueb faqen e doganave të Kosovës në: <http://www.dogana-ks.org/?cid=2,92> e qasur në Nëntor, 2009

këtë arsye gjatë sezonit të dimërit, rruga shpesh është e mbyllur për shkak të kushteve klimatike.

- Pikë kalimet kufitare të Zubin Potokut dhe Leposaviqit- në veriperëndim dhe veri të Kosovës kufizohet me Serbinë. Për shkak të shkaqeve politike dhe të sigurisë, momentalisht këto dy pikëkalime kufitare janë nën administrim të Policisë së EULEX-it dhe zyrtarëve doganorë.

1.2.3 Rrugët detare

Nuk është relevante.

1.3 Procedurat e hyrjes

1.3.1 Rrugët ajrore

Të kthyerit që planifikojnë të kthehen në Kosovë përmes rrugëve ajrore apo tokësore në Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës (ANP). Ata do të kalojnë përmes procedurave të rregullta të hyrjes që janë kontrollat e pasaportave nga policia kufitare, duke pasur nga kontrolli doganor të mallërave/ valixheve. E gjithë procedura zgjatë 5 deri në 10 minuta, varësisht nga lëvizja (rrjedha) e udhëtarëve. Udhëtarët që udhëtojnë në Kosovë duhet të kenë pasaportë valide apo dokument tjetër emergjent të udhëtimit (laissez-passer) të lëshuar nga autoritetet e shtetit pritës.

Ju lutemi, shikoni paragrafin 1.1.1 për informata personat të cilët nuk kanë dokumente valide të udhëtimit.

1.3.2 Rrugët tokësore

Procedurat hyrëse tokësore janë të njetja me ato nga ajri, Këshillohet, që për të kthyerit që planifikojnë të hynë në Kosovë përmes Serbisë të kenë pasaportë valide Serbe, ngase doganat dhe policia kufitare Serbe nuk e lejon hyrjen në Serbi me Pasaportë të UNMIK-ut apo të Kosovës.

1.3.3 Rrugët detare

Nuk është relevante.

1.4 Ndikimi i akteve dhe statuteve të mëhershme gjatë hyrjes-

Në përgjithësi, nëse personi kthehet në Kosovë dhe ka qenë i involvuar më parë në akte kriminale para se ta lëshoj Kosovën dhe është subjekt i hetimeve (masave) kriminale, ai/ ajo do të trajtohet sipas legjislacionit të Kosovës.

Megjithatë, UNHCR ka publikuar së fundmi dokumentin që thirret “Udhëzimet e pranueshme të UNHCR-së për të vlerësuar Nevojat Ndërkombëtare të Mbrojtjes për Individët në Kosovë¹⁵, i cili përbën listën e grupeve që ballafaqohen me rrezikun e veçantë të prekurimit apo lëndimit serioz në Kosovë, duke përfshirë edhe aktet grumbulluese të diskriminimit.

Grupet Kryesore të Rrezikuara

- Serbët dhe Shqipëtarët si minoritart, dhe Romët
- Personat në martesë të perzier etnike dhe personat e etnicitetit të përzier.
- Personat e përceptuar se kanë bashkëpunuar me autoritetet serbe pas vitit 1990.
- Viktimat e trafikimit
- Viktimat e dhunës në familje
- Personat, të cilët ankesat e tyre bazohen në orientimin seksual

1.4.1 Ndikimi i statusit të ish-refugjatëve dhe ai mbrojtës shtesë

Nuk ka dëshmi se statusi i ish-refugjatëve apo ai mbrojtës shtesë do të ketë pasoja ligjore apo tjera tek të kthyerit.

---

¹⁵ Komisioneri i Lartë për Refugjatë (UNHCR), 9 Nëntor 2009, HCR/EG/09/01, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4af842462.html>, faqet 17-23, e qasur në Nëntor, 2009

1.4.2 Ndikimi i ankesave të mëparshme të pasukseshme të azilit

Nuk ka informata të disponueshme lidhur me çfarëdo problemi të shkaktuar nga ndonjë ankesë e kaluar e pasukseshme e azilit.

1.4.3 Ndikimet e daljeve ilegale nga shteti I origjinës

Siç është konfirmuar nga policia kufitare, të kthyerit të cilët kanë lëshuar Republikën e Kosovës ilegalisht dhe tani po kthehen në Kosovë nën procedurat normale të hyrjes nuk janë subjekt të ndonjë ndjekje (mase) ligjore¹⁶.

1.4.4 Ndikimet e krimit të kryer jashtë shtetit të origjinës

Në rast të involvimit të çfarëdo aktiviteti kriminal jashtë Kosovës, shteti se ku është kryer aktiviteti kriminal është autoritet i procedurës. Nëse, ai person është ngarkuar me çfarëdo burgimi apo dënim tjetër, nuk ka pasoja ligjore të implementueshme në Republikën e Kosovës ndaj atij personi.

1.5 Rregullorja e doganave

1.5.1 Mallërat

Në lidhje me mallërat, shkarkimet doganore duhet të aplikohen për listën e mëposhtme të mallërave, të cilat janë subjekt i vlerave të më poshtme të doganës dhe limite kuantitative për udhëtarin, për ditë¹⁷. Mallërat e natyrës jo-komerciale, duke përfshirë dhuratat dhe suvenirët, që përbëjnë valixhen personale të udhëtarit dhe nuk tejkalon vlerën e doganës mbi 175 EUR janë të lejueshme.

Gjërat e lejueshme:

- Produktet e duhanit:
  - 200 cigare; apo

---

¹⁶ Informatat e marra nga intervistimi i policit kujdestar në zyrën e dëbimit në Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës, Nëntor 2009

¹⁷ Doganat e Kosovës, <http://www.dogana-ks.org/?cid=2,53>, e qasur në Nëntor 2009

- 100 cigarillos; apo
- 50 cigare; apo
- 250 gram të tabakos; apo
- Asortimenti proporcional i këtyre produkteve të ndryshme.
- Pijet alkoholike;
  - 1 litër e spirit apo të likerit të fortë mbi volum të 22%; apo
  - 2 litra të verës së pasuruar, verës shkumëzuese apo likerit tjetër; dhe
  - 2 litra të verës së qetë
- parfumet dhe uje tualeti:
  - 50 gram të parfumit; dhe
  - 50 gram parfum; dhe
  - 250 ml uje toaleti.

1.5.2 Paratë

Çdo person që hynë apo lëshon Kosovën dhe mbanë para që kalon vlerën e 10,000 EUR duhet të deklaroj sasinë e parave dhe burimin e atyre parave në të shkruar, në formë të veçantë, dhe nëse kërkohet nga oficeri, duhet ti prezentoj paratë.

Çdonjëri që dërgon para jashtë Kosovës, apo merr para në Kosovë nga jashtë, përmes postës apo bartësit/ korierit komercial, që kalon 10,000 EUR duhet të deklaroj shumën e parave dhe burimin, në të shkruar në formë të veçantë.

1.5.3 Ndërrimi i vendbanimit

Prona personale e importuar nga personi natyral që ka vendin e banimit jashta Kosovës dhe transferon vendin e banimit në Kosovë duhet të pranohet i lirë nga detyrimet e importit¹⁸.

Shkarkim, nën këtë seksion duhet të ketë pronë e kufizuar personale, e cila:

---

¹⁸ Doganat e Kosovës, <http://www.dogana-ks.org/?cid=2,53>, e qasur në Nëntor 2009

1. Ka qenë në posedim dhe, në rast të të mallërave jo-konsumuese, është përdorur nga personi në fjalë në vendin e tij të më parshëm të vendbanimit për më së paku gjashtë muaj para datës të cilën ai ka ndërprerë ta ketë vendbanimin për më së paku gjashtë muaj para datës kur ai ka mbaruar që ta ketë vendbanimin jashtë Kosovës, përveç kur Drejtori Gjeneral mund të lejoj në raste të veçanta; dhe
2. Ka ndërmend të përdoret për qëllim të njejtë në vendin e tij të ri të banimit.

Shkarkimet duhet tu garantohen vetëm personave natyral:

- Të cilëve vendi i banimit ka qenë jashtë Kosovës për një periudhë të vazhdueshme për së paku 12 muaj; apo
- Kur Drejtori Gjeneral është i kënaqur se ka qenë qëllim i qartë i personit në fjalë të banoj jashtë Kosovës për periudhën e vazhdueshme për së paku 12 muaj, por ky qëllim nuk ka mundur të përmbushet.

Nuk duhet të bëhen përjashtime për:

- Produktet e alkoolit
- Tabakot apo produktet e tabakos;
- Mjetet komerciale të transportit; dhe
- Artikujt për përdorim që ushtrojnë tregëtinë apo profesionin, përveç instrumenteve të transportueshëm të arteve të aplikuara apo liberale.

1.6 Qasja në zonat e kthimit

1.6.1 Kufizimet për udhëtimet e brendshme

Në përgjithësi, nuk ka kufizime për udhëtimet e brendshme. Sidoqoftë, lëvizja e personave brenda Kosovës është e vështirësuar nga situata politike, dhe nga kërcenimet reale apo të përceptuara, veçanarisht në mes të veriut dhe pjesës tjetër të Kosovës.

Mund të jetë e rrezikshme për Shqiptarët e Kosovës të udhëtojnë në Veri të Kosovës në këmbë apo me veturë me targa Kosovare. Njëlloj, pavarësisht nga përmirësimet të rëndësishme në lidhje me lirinë e lëvizjes, minoritetet e caktuara, kryesisht Serbët dhe Romët ballafaqohen me perceptime dhe vështirësi reale për të lëvizur lirshëm në tërë Kosovën.

1.6.1.1 Kufizimet Administrative

Nuk ka kufizime administrative në lidhje me udhëtimin benda Kosovës.

1.6.1.2 Pengesat praktike

Në përgjithësi, nuk ka pengesa praktike. Sidoqoftë, gjatë sezonës së dimërit, rrugët mund të jenë të bllokuara, veçanarisht në zonat rurale. Përveç kësaj, shumë rrugë për momentin janë duke u riparuar, duke rezultuar me vonesa dhe bllokime në trafik.

1.6.2 Territoret e vështira apo të rrezikshme për t'iu qasur

Pas ndërprerjes së luftës në Kosovë në Qershor të 1999, KFOR-i dhe Trupat Mbrojtëse të Kosovës (TMK) kanë bërë përpjekje të mëdha për të larguar minat dhe mjete tjera të pashpërthyer. Sidoqoftë, ka ende zona të cilat ende janë të rrezikshme për t'iu afuar për shkak të minave të mbetura dhe mjeteve të tjera të pashpërthyer.

Sipas TMK-së, shumë nga fushat e minuara nuk janë identifikuar, ngase ushtria serbe ka refuzuar të jap informata të sakta dhe complete lidhur me vendndodhjen e këtyre fushave të minave. Në këtë kontekst, zonat të cilat vazhdojnë të jenë të pasigurta përfshijnë fshatrat që kufizohen me Shqipërinë si dhe zonat në rripin kufitar në përfundim dhe në jug të Kosovës.

1.6.3 Mjetet për udhëtim të brendshëm

Shumica e popullatës së Kosovës përdorin veturat private për udhëtim të brendshëm.

Sidoqoftë, transporti publik me autobus është funksional në mënyrë optimale në dy nivelet- ndër-urban brenda qyteteve. Lidhur me transportin ndër-urban me autobus, një

biletë një drejtimëshe mund të kushtoj maksimalisht 5 EUR për shumicën e qyteteve të largëta, deri më së paku 1 EUR.

Për më tepër, ekzistojnë lidhje të mira me autobus nga Prishtina dhe gati në të gjitha qytetet tjera të Kosovës. Bileta një drejtimëshe për transportin publik me autobus brenda të njejtit qytet mund të kushtoj 0.30 deri 0.50 EUR.

Stacioni i Autobusëve në Prishtinë/ numri i kontaktit: ++38138550011

Transporti me hekurudhë të udhëtarëve dhe çmimet e biletës një drejtimëshe janë të prezentuara më poshtë¹⁹:

Price (Euro)	Prishtinë Pristina	F.Kosovë/ Kosovo P.	Bardh Bard	Drenas/ Glogovac	Klinë/ Klina
Pejë/Pec	3.00	2.80	2.50	2.20	0.80
Klinë/Klina	2.20	1.80	1.80	1.20	
Drenas/Glogovac	1.00	0.80	0.50		
Bardh/Bard	0.50	0.30			
Fushë Kosovë/Kosovo Polje	0.30				

Price (Euro)	Prishtinë Pristina	F. Kosovë Kosovo P.	Lypjan Ljipljane	Ferizaj Urosevac	Kaçanik Kacanik	Hani i Elezit G.Jankovic
Shkup/Skopje	4.00	3.70	3.30	2.70	2.00	1.50
Hani i Elezit/ G. Jankovic	2.50	2.20	1.80	1.20	0.50	

¹⁹ Hekurudhat e Kosovës, <http://www.kosovorailway.com/indexx.php?mod=top&cat=25&lang=1> e qasur në Nëntor, 2009

Kaçanik	2.20	1.80	1.50	0.50
Kacanik				
Ferizaj	1.50	1.20	0.80	
Urosevac				
Lypjan	0.50	0.50		
Ljipljane				
Fushë Kosovë	0.30			
Kosovo P.				

Ju mund të gjeni më shumë informata për Hekurudhat e Kosovës në ueb adresën respektive: www.kosovorailway.com, apo me telefon ++38138536619 or ++38138536355.

Më tutje, që nga viti 1999 nuk ka transport humanitar me autobus, që është një shërbim i veçantë i ofruar nga qeveria e Kosovës për komunitetin e Serbëve të Kosovës. Ky shërbim është transferuar nga UNMIK në institucionet lokale, duke përfshirë financimin, menaxhimin, mbrojtjen dhe sigurinë, dhe pas 17 Shkurtit 2008, ky shërbim është dëshmuar të jetë suksesshëm sa i përket menaxhimit nga autoritet relevante Kosovare. Raporti i katërt i OSBE-së për Transportin Humanitar me Autobus reflekton gjetjet e ekspertizës lidhur me shqetësimet, nevojat dhe përvojat e komuniteteve minoritare që mbështeten në këtë shërbim²⁰.

Sidoqoftë, infrastruktura e transportit (rrugët dhe hekurudha) në Kosovë është e limituar në shtrirje dhe kushte. Nuk është e lidhur mirë me rrjetet rajonale dhe shpenzimet e mirëmbajtjes janë të pamjaftueshme, edhe pse ka filluar një ngritje e infrastrukturës në zonën e Prishtinës dhe në lidhjet rajonale Shkup dhe Pejë. Densiteti i rrugës është vetëm

²⁰ Misioni OSBE-së në Kosovë, Departamenti i Monitorimit, Transportimi Humanitar i Minoriteteve me Autobus në Kosovë pas transferit tek Institucionet e Kosovës, Qershor 2008, numri i raportit 4 www.osce.org/documents/mik/2008/07/32250_en.pdf, e disponueshme në Nëntor 2009.

3.3 km për 1,000 banorë dhe lidhjet hekurudhore me Serbinë janë të vështirësuar pas deklaratës së pavarësisë nga Kosova.

2. Siguria fizike (në zonat e kthyer)

KFOR-i, si forcë kryesore e prezencës ushtarake ndërkombatare në Kosovë, vazhdon të jetë përgjegjëse për sigurinë e gjithëmbarshme. Në njohje të situatës evoluese në Kosovë, KFOR-i ka inicuar reduktim gradual të prezencës së saj. Situata e gjithëmbarshme e sigurisë në Kosovë është relativisht e qetë, por vazhdon të jetë e paparashikuar dhe shumëherë fragjile. Autoritetet Kosovare nuk ushtrojnë kontrollë të plotë në tërë territorin e Kosovë, veçanarisht në veri. Strukturat paralele vazhdojnë të operojnë dhe zgjedhjet komunale paralele janë mbajtë kohëve të fundit²¹.

Edhe pse, ka pasur përmirësime të dukshme në kapacitetin e forcës së policisë lokale dhe aparatit të sigurisë, kjo nuk reflektohet detyrimisht në besimin që minoritetet etnike mund të kenë mundësinë dhe/apo dëshirën e sistemit të zbatimit të ligjit për ti mbrojtur ata. Numri i incidenteve të sigurisë është zvogëluar dhe përmirësimet janë vërejtur në lidhje me lirinë e lëvizjes.

Sidoqoftë, Komisioni Europian raporton progres të vogël në fushën e lirisë së lëvizjes të personave. Rradhitja me Standartet Evropiane mbetet në fazën fillestare. Liria e lëvizjes në tërë Kosovën nuk është e siguruar plotësisht²².

Më tutje, sipas UNHCR-së²³, liria e lëvizjes vazhdon të jetë një çështje që ndikon te komunitetet e Serbëve dhe Romëve të Kosovës, si dhe Shqiptarët e Kosovës që jetojnë në veri.

---

²¹ Komisioni për Komunitete Evropiane, Komunikimi nga Komisioni i Parlamentit Evropian dhe Këshillit, Strategjia e Zgjerimit dhe Sfidat Kryesore 2009-2010, Bruksel, 14.10.2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:EN:PDF>, faqe 60, e qasur në Nëntor, 2009

²² Komisioni për Komunitetet Evropiane, Dokumenti i Punës të Staft të Punës, KOSOVA NËN RKSKB-ve 1244/99 2009 RAPORTI I PROGRESIT, Bruksel, 14.10.2009,

²³ Komisioneri i lartë për Refugjatë (UNHCR), 9 nëntor 2009, HCR/EG/09/01, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4af842462.html>, pages 11-12, e qasur në Nëntor, 2009

Përkundër përpjekjeve të bëra nga SHPK-ja dhe Forcat e Kosovës të NATO-s (KFOR) për të rritur masat e sigurisë në zonat apo enklavat të banuara nga komunitetet pakicë, anëtarët e këtyre komuniteteve është thënë të jenë ngurrues për të lëvizur jashta këtyre enklavave për shkak të frikës që ka të bëjë me sigurinë. Shqiptarët e Kosovës, të cilët jetojnë në zonat e pakicës Serbe të Kosovës në veri, poashtu kanë qenë në shënjestër. Shumica e Shqiptarëve të Kosovës në veri ngurrojnë që të lëvizin jashta lokaliteteve të tyre pa mbrojtje nga policia.

Përveç kësaj, papunësia e lartë, mungesa e zhvillimit ekonomik dhe varfëria e shtrirë dhe korrupcioni, shkakton mosbesim të shtuar në institucionet kryesore qeveritare të Kosovës, dhe mund të ndikojnë në situatën e sigurisë në Kosovë.

Në Shkurt 2008, Këshilli për Çështje të Përgjithshme dhe Marrëdhënie të Jashtme u pajtua për Veprimin e Përbashkët 4 për të themeluar misionin e ligjit, i njohur si "EULEX", në Kosovë.

Qëllimi kryesor i Misionit Evropian të Sundimit të Ligjit në Kosovë (EULEX) është që ta ndihmojë dhe të mbështesë autoritetet Kosovare në fushën e sundimit të ligjit, veçanërisht në polici, gjyqësi, dhe fushën e doganave. Është një mision teknik, i cili do monitoroj, mentoroj dhe këshilloj duke mbajtur një numër të vogël të autoriteteve ekzekutive²⁴. Në Dhjetor 2008, EULEX është vendosur në tërë territorin e Kosovës, duke marrur përgjegjësitë në fushën e policisë, doganave dhe gjyqësorit. Misioni ka mbërri kapacitetin e tij të plotë operacional në Prill të 2009-tës.

Gjithashtu, më 15 Nëntor 2009, zgjedhjet komunale janë organizuar suksesshëm me incidente jo të mëdha. Janë themeluar tre komuna të reja me popullatë shumice Serbe ((Graçanicë, Klllokot, Ranillug)

---

²⁴ Misioni i Sundimit të Ligjit në Kosovë (EULEX), <http://www.eulex-kosovo.eu/?id=4>, e qasur në Nëntor 2009

2.1 Konflikti i vazhdueshëm i armatosur

Nuk ka konflikte të vazhdueshme të armatosura në Kosovë. Megjithatë, për shkak të tensioneve ndër-etnike dhe duke pasur deklaratën e pavarësisë, situata e sigurisë është bërë edhe më fragjile. Në Shkurt, dy vend-kalime kufitare në Veri të Kosovës janë shkatërruar dhe sulmi (mësymja) në Gjykatën në Mitrovicë në Mars ka rezultuar me vdekjen e një Polici të UNMIK-ut dhe disa lëndime të personave tjerë.

2.2 Regjionet me rrezik të madh të sigurisë

Prapë për shkak të tensioneve ndër-etnike, tre komunat në veri të Lumit Ibër (Zubin Potoku, Zveçani, dhe Leposaviqi) dhe pjesa veriore e qytetit të Mitroviës, vazhdon të jetë regjion me potencial të madh të rrezikut të sigurisë.

2.3 Krimi

Edhe pse, është përmirësuar dukshëm situata e përgjithsme, kapacitet e Kosovës për të ndaluar në mënyrë efektive krimin e organizuar, korrupsionin, dhe shpërlarjen e parave, droga dhe trafikimi i ndaluar dhe strukturat për të përballuar këto aktivitete ilegale. Posedimi i gjërë I armëve nga popullata civile mbetet një çështje serioze. Nuk ka strategji për mbledhjen e atyre armëve.

Më tutje, bashkëpunimi në mes agjencive të zbatimit të ligjit është ende mjaft i dobët dhe rrjedha e informatave nuk është e integruar. Kosova nuk ka strategji të reduktimit të krimit dhe mungojnë resurset adekuate dhe sistemi i intelgjencës kriminale. Mungesa e ligjit dhe programeve për mbrojtjen e dëshmitarëve ende pengon përpjekjet në këtë fushë. EULEX, luan rolin kryesor duke hetuar rastet e shkeljeve serioze dhe për të ofruar sigurimin dhe mbrojtjen e dëshmitarëve.

Në përgjithësi, Kosova mbetet burim dhe vend tranzit për aktivitetet e krimit të organizuar²⁵.

---

²⁵ Komisioni për Komunitetet Evropiane, Dokumenti i punës së Stafit të Komisionit, KOSOVA NËN RKSKV-ve 1244/99 2009 RAPORTI I PROGRESIT, Bruksel, 14.10.2009, e disponueshme në: http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqe 47, e qasur në Nëntor, 2009

2.3.1 Regjionet me nivel ekstrem të lartë të krimit

Aktivitetet e lartëcekura të krimit janë pak a shumë të shpërndara në tërë Kosovën, dhe nuk ka ndarje të veçantë regjionale. Sidoqoftë, për shkak të pamundësisë të Institucioneve të Kosovës për të zgjeruar autoritetin, veçanarisht në sundimin e ligjit dhe mekanizmat e drejtësisë, dhe prezenca e strukturave paralele e mbështetur nga Qeveria Serbe, Veriu i Kosovës dhe linja kufitare mes Kosovës dhe Serbisë kanë nivelin më të lartë të krimit të organizuar, duke përfshirë krimin ekonomik.

2.3.2 Rreziku për tu shëndrruar viktimë e trafikimit njerëzor

Përkundër, progresit të Kosovës që nga viti 1999 për të fuqizuar sundimin e ligjit, dhe reformën e sigurisë dhe institucionale, trafikimi i qenieve njerëzore vazhdon të jete formë e krimit të organizuar që vazhdon të sjell rrezikshmëri të madhe për shoqërinë dhe shtetin e Republikës së Kosovës.

Trafikimi njerëzor për forma seksuale dhe të tjera në vendet e shfrytëzuara vazhdon të jetë problem serioz në Kosovë, duke ndikuar gratë dhe fëmijët në veçanti.

Sipas Departamentit të Shtetit të SHBA-së, "Kosova është burim, transit dhe vend destinacion për gratë dhe fëmijët të trafikuar përmes kufinjëve nacional me qëllim të eksploatimit seksual komercial. Gratë dhe fëmijët Kosovar trafikohen poashtu brenda Kosovës për qëllime të njejta.

OJQ-të kanë raportuar se trafikimi i fëmijëve, veçanarisht nga komunitetet Rome, me qëllim të lëmshës së detyrueshme, ka qenë një problem në rritje²⁶.

Shumica e viktimave janë të trefikuar brenda (rreth 60%. Viktimat poashtu, janë me origjinë nga Moldavia (20%) dhe shtetet Perëndimore të Ballkanit (20 %). Kohëve të fundit, janë rekrutuar një numër në rritje i të miturve nga gati të gjitha familjet të cenueshme dhe të pa-favorshme.

---

²⁶ Departamenti i Shtetit të SHBA-ve, *Trafikimi I Personave, Raporti Kosovës 2009 - Kosovë*, 16 Qershor 2009, e disponueshme në: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a4214ad28.html> , e qasur në Nëntor, 2009

Viktimat e trafikuarat zakonisht lëvizin ilegalisht në mes të kufinjëve, por poashtu mund të trafikohen brenda vendit. Krimi i trafikimit të qenieve njerëzore ndahet në kategori të ndryshme, varësisht nga qëllimi për të cilin viktimat shfrytëzohen.

Varësisht nga lloji I trafikimit, është konkluduar se grupet e cenueshme të trafikimit janë fëmijët dhe të rriturit që janë të varfër dhe kanë shkollim të ulët. Viktimat, të dy grupet fëmijët dhe të rriturit, janë të detyruar të migrojnë si rezultat i nivelit të lartë të varfërisë në shtetet e tyre të vendlindjes, të joshur nga premtimet për jetë më të mirë dhe punësim legal gjetiu.

Edhe pse, shumica e viktimave të identifikuarat kohëve të fundit në Kosovë janë trafikuar brenda vendit, shumica e tyre janë blerë apo shitur disa herë me qëllim të shfrytëzimit seksual, dhe 100 % e tyre janë gra dhe vajza minore²⁷.

Viktimat rekrutohen përmes kontakteve personale (të huajin, shokun, partnerin, kusheririn dhe tutorët e prostitutave). Më poshtë janë tregimet e disa viktimave të trafikimit në Kosovë²⁸.

“Një shok më njoftoi me një grua në Kiev. Ajo më ofroi punë jashtë dhe tha se do ta pregadisë pasaportën për mua, falas. Unë e Pyeta, nëse puna ka të bëjë me seks dhe ajo më premtoi se jo”.

Ukrainezja 24 vjeçare

Gruan të cilën e njohja nga qyteti im organizonte të gjitha këto udhëtime. Unë I kërkova të më ndihmoj dhe ajo premtoj se do të më ndihmonte. Ajo u betua në jetën e fëmijëve që

²⁷ IOM Kosovë, Njësitë i Kundër-trafikimit-Njësitë i trafikimit, www.iomkosovo.org/OtherPublications.html, e qasur në Nëntor , 2009

²⁸ Ibid, faqe 6.

unë do të punoj si pastruese apo kamariere, por jo si një prostitutë. Ajo më ndihmoj që ta marr pasaportën. Ajo më njohtoi mua me një njeri dhe tha se ai do të më qonte në Itali”.

Moldavezja 21 vjeçare.

Përveç kësaj përvoja e trafikimit do të thotë fillimin e ciklit të dhunës dhe terrorit si dhunimin, rrahjen, torturën, rraskapitjen fizike, izolimin, kontrollën dhe mashtrimin, duke qar në disa pasoja psikologjike, p.sh.

reagimet akute të stresit. Çrregullimet Post Traumatike (ÇPT), depresionin, çrregullimin për tu përshtatur, etj²⁹.

Prej 53 viktimave të trafikimit në Kosovë, shumica kanë qenë Shqiptar të Kosovës, 12 kanë qenë nga rajoni i Gjilanit, 10 nga rajoni i Prishtinës dhe të tjerët kanë ardhë nga regjionet tjera të Kosovës³⁰.

Me faktet e lartëcekura, autoritetet e Kosovës kanë adoptuar legjislacionin për Trafikimin me Qenie Njerëzore (TQNJ) dhe krim të organizuar, të cilat janë në përgjithësi në linjë me standartet europiane. Për më tepër, Ministria e Punëve të Brendshme të Kosovës ka zhvilluar strategji për të luftuar trafikimin me qenie njerëzore³¹.

Siqoqoftë, ka dyshime serioze në lidhje me kapacitetet lokale që të jenë në gjendje të implementojnë legjislacionet dhe strategjitë në praktikë, Monitorimi i rasteve të trafikuar nga Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Europë (OSBE) në 2006 dhe 2007 ka nxjerr në pah se lidhur me mungesën e pregaditjes nga autoritetet Kosovare për

---

²⁹ Ibid, faqe 14.

³⁰ Ibid, faqe 10.

³¹ Ministria e Punëve të Brendshme, Qeveria e Republikës së Kosovës, Strategjia Nacionale dhe Plani i Veprimit Kundër Trafikimit të Qenieve Njerëzore 2008-2011, Korrik 2008, http://www.mpb-ks.org/repository/docs/strategjia_anglisht.pdf, e qasur në Nëntor, 2009

të marrur me këto raste. Në veçanti, OSBE ka vërejtur dështim të vazhdueshëm të autoriteteve relevante për të radhitur të drejtat e njeriut të personave të trafikuar “dhe në të njëjtën kohë nga të gjitha përpjekjet për të parandaluar dhe për ta luftuar dhe për të mbrojtur, ndihmuar dhe tu ofroj rivendosje viktimave. Në përmbledhje, OSBE ka vërejtur se autoritetet e involvuara në hetime dhe prostitucion të viktimave të pretenduara kanë dështuar për të adoptuar qasjen me në qendër viktimën, apo të siguroj se faktorët do të përballen me drejtësinë.

Në përgjithësi, Kosova ka arritë progres të vogël në adresimin e trafikimit njerëzor³²: numri i viktimave të identifikuar të trafikimit, mbetet i vogël; trafikimi i fëmijëve me qëllim të dhunës fillon si një problem në rritje; trafikimi i lidhur me korrupsionin ka nevojë të ndalohet; hetimi dhe persekutimi i krimeve të trafikimit nga autoritetet Kosovare mbetet një shqetësim³³.

Gjashtë strehimoret nuk janë të mjaftueshme dhe nuk ofrojnë nivel të mjaftueshmë të sigurisë; Vonesat për të lëshuar urdhëra mbrojtës mbetet një çështje e shqetësimit; qasja e fëmijëve në gjyqësi duhet ende të sigurohet; mungesa e koordinimit mes strukturave lokale dhe qendrore vështirëson imlementimin e Kodit të Drejtësisë për Adoloshentë.

Më poshtë është adresa e Organizatës Ndërkombëtare të Migrimit, agjenci udhëheqëse për çështjet e trafikimit të qenieve njerëzore:

---

³²

Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE). Departamenti i Drejtave të Njeriut, Decentralizim dhe Komunitete, Sitemi Ligjor, Paragrafi i Monitorimit “ Analiza Ligjore e Trafikimit të Rasteve të Trafikimit të në Kosovë, Tetor 2009, www.osce.org/documents/mik/2007/10/27620_en.pdf, e qasur në Nëntor 2009

Komisioni për Komunitetet Evropiane, Dokumneti i Punës së Stafit të Komisionit, KOSOVA NËN REKSKB 1244/99 2009, RAPORTI I PROGRESIT, Bruksel, 14.10.2009, e disponueshme në: http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqe 47, hyrje në Nëntor, 2009

Misioni i IOM-it në Kosovë. Parandali mi i Trafikimit dhe Programi për Ndërtimin e Kapaciteteve në Kosovë.

Address; Ismail Qemajli No 18,

++381(0)38 249 058

www.iomkosovo.org

2.3.3 Rreziku të bënë viktimë e prostitucionit të dhunshëm

Siç u përmend në paragrafët e më lartë, Kosova është bërë vend destinimi për gratë dhe vajzat e trafikuar për prostitucion të dhunshëm që nga zërkimi, në Qershor të 1999, të forcës ndërkombëtare të mbajtjes së paqes (KFOR) dhe themelimit të Administratës Civile të KB-ve (UNMIK).

Gratë e trafikuar në Kosovë nga jashtë- janë kryesisht nga Moldavia, Bullgaria, dhe Ukraina, një numër në rritje të Shqiptarëve të Kosovës, që besohet se shumica janë të mitur, trafikohen brenda, derisa OJQ-të raportojnë se disa gra dhe vajza Shqiptare të Kosovës tani trafikohen në shtetet e BE-së.

Si përgjigje të kësaj shtate, është themeluar një njësit anti-trafikimit në vitin 2000 dhe është përcjellur nga rregulloret e UNMIK-ut për trafikimin në vitin 2001. Këto ditë, përgjegjësitë kanë kaluar në Shërbimin Policor të Kosovës (SHPK), Njësit i Kundër-trafikimit, i cili operon në bashkëpunim të ngushtë me IOM (Organizatën Ndërkombëtare të Migrimit) dhe OJQ-të lokale si pika fokale për mbështetje dhe asistencë.

Nëntor, 2009, dhe Komisioneri i Lartë për Refugjatë (UNHCR), 9 Nëntor 2009, HCR/EG/09/01, <http://www.unhcr.org/refëorld/docid/4af842462.html> , faqe 19, e qasur në Nëntor, 2009

Të dhënat më të freskëta të policisë, tregojnë shifra të rënies të trafikimit, gjersa në anën tjetër prostitucioni është në rritje. Kjo ndodhë, më së shumti shkak i prezencës ndërkombëtare në Kosovë, dhe faktit se Kosova ndeshet me sfida të mëdha ekonomike dhe sociale, duke qenë ekonomikisht vendi më i varfër në Evropë, me të ardhura mesatare për kokë banori \$1,726 dhe shkallë të lartë të papunësisë (45%), në anën tjetër.

Misioni i IOM-it në Kosovë. Parandalimi i Trafikimit dhe Programi për Ndërtimin e Kapaciteteve në Kosovë..

Adresa; Ismail Qemajli No 18,

++381(0)38 249 058

www.iomkosovo.org

2.3.4 Efektiviteti i mbrojtjes

2.3.4.1 Forcat policore

Lidhur me policinë, është vërejtur që Kosova ka bërë një përparim të pjesërisht³⁴. Është vendosë korniza bazike e lagjislativit. Policia e Kosovës ka menagjuar funksionet e saja publike. Policia vazhdon të implementoj planin e saj strategjik 2008-2010. Poashtu, policia ka përmirësuar infrastrukturën e saj komunikative.

Shumica e policëve nga komuniteti Serb në jug të lumit Ibër, të cilët kanë lëshuar shërbimin pas deklaratës së pavarësisë, janë kthyer në stacionet e tyre. Në shtator, Kosova ka adoptuar Ligjin për Armët. Ky ligj është në linjë me legjislacion relevant të BE-së

---

³⁴ Komisioni për Komunitetet Evropiane, Dokumenti i Punës së Stafit të Komisionit, KOSOVA NËN RKSKB-ve 1244/99 2009 RAPORTI I PROGRESIT, Bruksel, 14.10.2009, e disponueshme në: http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqe 46, e qasur në Nëntor, 2009

dhe përfshinë dispozita adekuate të dënimit. Në Janar 2009, Ministria e Punëve të Brendshme ka adoptuar një seri të instruksioneve administrative për armët e vogla³⁵.

Sidoqoftë, policia e Kosovës është duke ballafaquar më vështirësi që mund të përmbliidhen si më poshtë:

- Posedimi i madh i armëve nga popullata civile, mbetet një shqetësim serioz. Nuk ka strategji për mbledhjen e atyre armëve.
- Ligji për eksplozivët ka nevojë që të përmirësohet dhe të adoptohet implementimi i legjislacionit;
- Kosova nuk ka Ligje për Krim-teknikë (forenzikën) dhe Autopsinë
- Bashkëpunim të mangët mes policisë dhe Zyrës së Prokurorit; Policisë ende i mungojnë kapacitetet për të zhvilluar planifikim strategjik dhe implementim të terësishëm për sistemet udhëheqëse të policisë.
- Riorganizimi i forcës policore ende nuk është kompletuar dhe kërkon përgatitje adekuate
- Dhomat për ruajtjen e dëshmive nuk janë të mbrojtura në mënyrë të terësishme. Në prill, është vjedhur një masë e konsiderueshme e heroinës nga dhoma e dëshmive
- Rrjetet komunikuese të policisë ende nuk janë të integruara dhe të sigurta;
- Kanalët e komunikimit me agjencitë tjera të zbatimit të ligjit nuk janë ende operacionale;
- Raportet e dërguara nga stacionet lokale të policisë përmes intranet-it nuk janë gjithmonë të sigurta;
- Statistikat e krimit nuk janë të bazuara mbi procedurat e standartet të operimit për statistika dhe të dhëna;

---

³⁵ Më shumë informata për policinë e Kosovës është e disponueshme në www.kosovopolic.com

- Në Mitrovicën veriore, katër stacione të policisë nuk i raportojnë në mënyrë direkte Prishtinës, e cila limiton efektivitetin e luftimit të krimit të organizuar dhe për të bërë operacione sekrete në këtë fushë;

Në përgjithësi, është bërë progres në fushën e policisë, mirëpo krimet me nivel të lartë të krimit dhe mungesë strategjike mbetet shqetësim serioz.

2.3.4.2 Gjyqi

Sistemi ligjor i Kosovës është kombinim i legjislacionit të adoptuar nga autoritetet Kosovare, rregulloret dhe direktivate administrative të Ministratës së Përkrahshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë (UNMIK) dhe ligjeve jugosllave që përdoren nga 22 Marsi, 1989.

Ministria e Drejtësisë vazhdon të forcoj kapacitetet e saja administrative. Një numër i konsiderueshëm dhe i rëndësishëm i ligjeve gjyqësorë është adoptuar nga autoritetet Kosovare³⁶. Gjykatat në tërë Kosovën janë pajisur me kompjuter të rinj, duke lejuar instalimin e sistemeve softuerike të menaxhmentit informativ dhe regjistrimin në sistem të të gjitha të dhënave të rasteve nga librat e vjetër të regjistrave. Sistemi është operacional në gati shumicën e gjyqeve në Kosovë. Gjykatësit dhe Prokurorët e EULEX-it janë pozicionuar.

Ministria e Drejtësisë ka marrë përgjegjësi të reja në fushën e bashkëpunimit ndërkombëtar. Në mars, departamentet e saja për çështje ligjore kanë trajtuar kërkesat nga vendet tjera, si eksdrami, ekzekutimin e dënimeve gjyqësore, transferimin e të dhënave kriminale, etj. UNMIK-u mbetet përgjegjës për bashkëpunimin ndërkombëtar gjyqësorë me shtetet që kanë njohur Kosovën, duke përfshirë kërkesat që vijnë nga Serbia.

---

³⁶ Komisioni për Komunitete Evropiane, Dokumenti i Punës të Stafit të Komisionit, KOSOVA NËN RKSKB-VE 1244/99 2009 RAPORTI I PROGRESIT, Bruksels, 14.10.2009, e disponueshme në : http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqe 10, e qasur në Nëntor, 2009

Lidhur me sistemin e burgjeve, Shërbimi Korrektues i Kosovës nën Ministrinë e Drejtësisë është operacionale, duke mbajtur EULEX-i disa përgjegjësi. Masat e sigurisë janë rritur në objektet e sigurisë së lartë dhe janë përmirësuar paisjet teknike, duke përfshirë veturat për përcjellje nga burgju. Minsitria e Drejtësisë është duke ndërmarrë hapa për të adresuar ankesat të administrimit të keq në burgje dhe në qendrat e paraburgimit. Të drejtat e fëmijëve janë të përfshira në Strategjinë për të Drejtat e Njeriut 2009-2011. Strategjia për të Drejtat e Fëmijëve dhe plani I veprimit në lidhje me këtë janë adoptuar në Qershor nga Komiteti ndër-ministror për të Drejtat e Fëmijëve të kryesuar nga Kryeministri.

Monitorimi i aktiviteteve të bëra nga organizatat ndërkombëtare sugjerojnë se në përgjithësi nuk ka dallime sistematike në dënime dhe rezultatet e gjykimeve në mes të Shqiptarëve të Kosovës dhe jo-shqiptarëve, apo në mesin e komuniteteve jo-shqiptare³⁷. Sidoqoftë, sistemi gjyqësorë mbetet i dobët, të prekshëm për ndikimet politike dhe i pamjaftueshëm³⁸:

- Deklaratat për korrupsion dhe keqpërdorim të gjyqësorit nuk po hetohen në mënyrë të duhur;
- Gjykatësit dhe prokurorët nga komuniteti Serb i Kosovës janë jo të gatshëm për involvimin e tyre në nivelin e sitemit gjyqësorë.
- Vazhdon të mbetet komplikar merrja me rastet kriminale për shka të çështje të ndryshme, si zhdukja (humbja) e daklaratave dhe të dëshmime të dëshmitarëve, personat e zhvendosur, refuzimi i disa Policëve të Kosovës të bashkëpunojnë dhe frikësimi i dëshmitarëve, gjykatësve dhe prokurorëve;

---

³⁷ Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim Evropian në Evropë (OSBE), Departamenti i Monitorimit, Paragrafi për Monitrimin e Sistemit Ligjor, “ Komunitetet e ndryshme para Sitemit Gjyqësorë të Kosovës” Dhjetor, 2008, www.osce.org/documents/mik/2008/12/35302_en.pdf, hyrje në Nëntor 2009

³⁸ Komisioni për Komunitetet Evropiane , Dokumenti i Punës së Stafit të Komisionit, KOSOVA NËN RKS KB-ve 1244/99 2009 RAPORTI I PROGRESIT, Bruksel, 14.10.2009, e disponueshme në : http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqet 10 deri 20, e qasur në Nëntor, 2009

- Sundimi i ligjit nuk është i garantuar në veri të Kosovës;
- Korrupcioni mbetet i përhapur në shumë zona të Kosovës dhe vazhdon të jetë shumë shqetësim serioz;
- Bashkëpunimi i Kosovës me shumë trupa ndërkombetare të të drejtave të njeriut është i vogël, meqë Kosova nuk është anëtar i KB-ve e as i Këshillit të Evropës. Si pasojë, qytetarët e Kosovës nuk kanë mundësi për të paraqitur ankesë në Gjykatën Evropiane të të Drejtave të Njeriut kundër Autoriteteve Kosovare;
- Ende nuk ka objekte adekuate për ndalimin e shkelësve të sëmurë mentalisht dhe shkelsëve me kapacitet mental të zvogëluar.
- Nuk ka hapësirë të ndarë në objektet korrektuese të alokuara për të arrestuarit të mitur femra.
- Riintegrimi i adoleshentëve pas lëshimit është çështje e shqetësimit;
- Ndhima dhe transferimi i të arrestuarve të Kosovës nga shtetet tjera duhet të përmirësohet. Kosova ka nevojë të ndërmarrë hapa për të akomoduar një rritje të parashikueshme të të burgosurve të kthyer;
- Shumica e të arrestuarve nga Serbët Kosovar gjenden në Qendrën e Paraburgimit Mitrovicës, i cili nuk është i pajisur për ndalim afat gjatë. Ndhima nga Prishtina është e limituar;
- Në përgjithësi, liria e të shprehurit nuk është terësisht e garantuar;
- Nuk ka ende mbrojtje ligjore për fëmijët me paaftësi. Vetëm 10% e fëmijëve me nevoja të veçanta vijojnë shkollimin e detyrueshëm;
- Trafikimi i fëmijëve dhe puna e fëmijëve mbetet një shqetësim.

Në përgjithësi, sistemi gjyqësorë mbetet i dobët në gati të gjitha nivelet.

3. Sigurimi social dhe riintegrimi

3.1 Rajonet pa mundësi ri-integrimit si dhe mundësitë e kthimit

Në përgjithësi, të gjitha rajonet kanë parakushte për ri-integrimit si dhe mundësi të kthimit. Megjithatë, për shkak të tensioneve ndëretnike në mes të shumicës shqiptare dhe pakicës serbe, ka rajone ku kthimi dhe ri-integrimit është shumë i vështirë dhe praktikisht jo-ekzistues³⁹. Për shembull, aktualisht, është relativisht e rrezikshme për një shqiptar etnik të kthehet në Mitrovicën Veriore, ndërsa gjithashtu do të jetë shumë e vështirë për një serb etnik të kthehet në rajonin e Gjakovës⁴⁰. Qeveria e Kosovës mbështet kthimin e pakicave serbe dhe të tjera. Ministria për Komunitet dhe Kthim ka qenë në funksion që nga viti 2005 për t'u marr me këtë çështje.

Para çdo kthimi të minoriteteve, një vlerësim gjithëpërfshirës i sigurisë dhe çështjes së ri-integrimit është kryer nga organizata të rëndësishme, OJQ-të që punojnë në fushën e kthimit. Siç është përmendur në seksionin 3.3.1, punësimi dhe mundësitë e të ardhurave janë të kufizuara në tërë Kosovën duke e bërë integrimit ekonomik jashtëzakonisht të vështirë. Për më tepër, lëvizjet masive të popullsisë nga zonat rurale në zonat urbane (veçanërisht në rajonin e Prishtinës) ka rezultuar që në shumë zona rurale popullata të pakësohet, dhe kjo gjithashtu është një arsyeje tjetër e cila pengon integrimit ekonomik.

3.2 Akomodimet shtëpiake

3.2.1 Dëmshpërblimi pronësor dhe/ose kompensimi

“Të gjithë refugjatët dhe personat e zhvendosur kanë të drejtë strehimi, tokë dhe/ose pronë e cila iu është privuar në mënyrë arbitrare apo në mënyrë të paligjshme, apo që do

---

³⁹ Komisioni Evropian i Komuniteteve, Komunikimi nga Komisioni i Parlamentit Evropian dhe Keshilli, strategjia e zhvillimit dhe sfidat kryesore 2009-2010, Bruksel, 14.10.2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:EN:PDF>, faqe 65, lëshuar në Nëntor, 2009

⁴⁰ Ibid, p 62

të kompensohen për ndonjë strehim, tokë dhe/ose pasuri që faktikisht është e pamundur të restaurohet si është e përcaktuar nga gjykata e pavarur dhe e paanshme. “⁴¹

Ne Kosove, burimi kryesor i të drejtave të personave të zhvendosur dhe refugjatëve të kthyer për strehim si dhe për kthimin e pronës është Rezoluta e Këshillit të Sigurimit të OKB-se 1244. Për më tepër, autoritetet e Kosovës garantojnë të drejtën e të gjithë refugjatëve dhe personave të zhvendosur nga Kosova për “t’u kthyer në shtëpitë e tyre, dhe për të rimarrë pronat dhe pasuritë e tyre personale” dhe thonë se “institucionet dhe organet kompetente në Kosove do të marrin të gjitha masat e nevojshme për të lehtësuar kthimin e sigurt të refugjateve dhe personave të zhvendosur në Kosovë. Do të ketë bashkëpunim të plotë me UNHCR dhe organizata të tjera ndërkombëtare dhe ato jo-qeveritare në lidhje me kthimin e refugjatëve dhe personave të zhvendosur” ⁴²

Agjencia Kosovare e Pronës (AKP) është themeluar në mars të vitit 2006, kur UNMIK-u shpalli rregulloren 2006/10 mbi Zgjidhjen e Kërkesave lidhur me Pronën e Paluajtshme Private, duke përfshirë këtu pronën bujqësore dhe atë komerciale⁴³. Kjo Rregullore, ndryshuar me Rregulloren e UNMIK-ut 2006/50, është e përcaktuar në të natyra dhe shtrirja e mandatit të AKP-se për zgjidhjen e kërkesave lidhur me konfliktin, dhe ngriti institucionet e saj duke përfshirë funksionet si dhe përgjegjësitë e tyre përkatëse.

AKP-ja u akordua me juridiksionin për zgjidhjen e kërkesave lidhur me pronën e paluajtshme private, pa nevojë për kërkesa të tilla që t’i referohen gjykatave me kompetencë territoriale dhe lëndore⁴⁴. Neni 3 i rregullores 2006/50 të UNMIK-ut e

---

⁴¹ Parimet Pinheiro, kapitulli 2, të drejta për strehim dhe rikthim të pronave.

⁴² UNMIK Reg. 2001/9, 15 Maj 2001, preambulla dhe neni 3.4.

http://www.unmikonline.org/regulations/unmkgazette/02english/E2001regs/RE2001_09.pdf, lëshuar në Prill, 2009

⁴³ Raporti 2005 I të derguarit te posaqem te OKB-se per standardet, (I njohur si ‘the Kai Eide Report’) identifikon okupimet e paligjshme te pronave bujqesore dhe ato komerciale, si nje nga faktoret kryesore qe pengojn kthimin ne Kosovë, dhe kerkojne nderhyrje urgjente. UNMIK u pergjigj me raportet e muajit Mars 2006 me krijimin e agjencise kosovare të pronës sipas rregullores se UNMIK-ut 2006/10, bazuar ne rregulloren 2006/50.

⁴⁴ Megjithate, egziston e drejta e ankimit kunder vendimit te Komisionit te Gjykes Supreme te Kosoves. Kapitulli 12 I rregullores se UNMIK-ut 2006/50.

përshkruan se AKP ka juridiksion për të zgjidhur konfliktin duke përfshirë kërkesat lidhur me rrethanat që lidhen drejtpërdrejt për të ose që rezultojnë nga konflikti i armatosur që ndodhi në mes të 27 shkurt 1998 dhe 20 qershor 1999.

1. Kërkesat e pronësisë lidhur me pronën e paluajtshme private, duke përfshirë pronën bujqësore dhe komerciale, dhe
2. Kërkesat mbi të drejtat për shfrytëzimin e pronës së paluajtshme, duke përfshirë pronën bujqësore dhe komerciale.

Për më tepër, AKP ishte mandatuar për tu marrë me zbatimin e vendimeve të marra nga Komisioni për Strehim dhe Kërkesa Pronësore (HPCC), të cilat janë në pritje të zbatimit prej marsit të vitit 2006 dhe të merr përsipër menaxhimin e Drejtorisë për Çështje të Strehimit dhe Pronës (te HDP) si dhe portfolion administrativ të pronave. Në ushtrimin e këtij mandati AKP-ja është pajisur me *“të drejtat, obligimet, përgjegjësitë dhe kompetencat e HDP-se”*. Më tej këto kompetenca janë bartur në AKP dhe personeli i tij u organizua për të kryer detyrat e ngjashme brenda AKP-se.

AKP përbëhet nga tri organet kryesore: Sekretariati Ekzekutiv, Komisioni për Kërkesa Pronësore të Kosovës (“Komisioni”) dhe Bordi Mbikëqyrës⁴⁵

---

http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/02english/E2006regs/RE2006_50.pdf, lëshuar në Prill 2009

⁴⁵ Agjencia e Kosovare e Pronës, Raporti vjetor 2008,

<http://www.kpaonline.org/PDFs/01%20Annual%20Report%20eng.pdf>, lëshuar në Nëntor 2009

Sekretariati Ekzekutiv

Përgjegjësitë kryesore të Sekretariatit Ekzekutiv përfshijnë mbledhjen dhe regjistrimin e kërkesave, dhe përgjigjet ndaj ankesave dhe përpunimin e kërkesave për prezantimin e tyre për gjykim para Komisionit.

Kjo përfshin aktivitetet në vijim:

- Njoftimi i kërkesave të banorëve të pronave të marra dhe palëve të interesuara;
  - Verifikimi i dokumenteve;
  - Mbledhja e të dhënave dhe kryerja e intervistave të palëve në kërkesë;
  - Përgatitja e aplikimeve me shkrim mbi kërkesat dhe
  - Referimi i kërkesave tek Komisioni për gjykim.

Më tej, Legjislacioni në fuqi mandaton AKP-në për të siguruar zbatimin efektiv të vendimeve përfundimtare mbi kërkesat. Kjo arrihet përmes mjeteve të tilla si vendosjen e pronës nën administrimin AKP-riposedim, konfiskimin e ndërtesave të paligjshme, ankandi, kompensimi dhe marrëveshjet e qirasë, të gjitha prej të cilave do të lehtësojë dhe të sigurojë kthimin e pronave të mbajtësit të ligjshëm të drejtës pronësore.

Përpjekje të veçanta janë marrë për të siguruar qasje në procesin e kërkesës nga komunitetet e rrezikuara, si komuniteti romë, ashkalinjë dhe egjiptianë. Në këtë kuptim, AKP në shkurt 2007 ka kryer një fushatë në terren për t'i informuar të zhvendosurit romë, ashkali dhe egjiptian në lidhje me procesin e kërkesave⁴⁶

---

⁴⁶ Organizata për Siguri dhe Bashkepunim në Evropë, Misioni në Kosovë, Departamenti i të drejtave të njeriut, Decentralizimi dhe Komunitetet, tetë vite pas kthyerjes së minoriteteve, strehimi si dhe kthimi i pronave në Kosovë, Qershor 2007, http://www.osce.org/documents/mik/2007/07/25813_en.pdf, lëshuar në Nëntor 2009

Komisioni për kërkesa pronësore të Kosovës

Komisioni është i dhënë me juridiksion për të vendosur lidhur me kërkesat e referuara nga Sekretariati Ekzekutiv. Ajo përbëhet nga një panel prej dy ndërkombëtare dhe një anëtarë kombëtarë të cilët ishin emëruar nga përfaqësuesi Special I Sekretarit të Përgjithshëm (PSSP) në maj 2007. Gjuhët zyrtare të Komisionit janë gjuha shqipe, angleze dhe serbe, por gjuha e tyre e punës është gjuha angleze me përkthime sipas kërkesës.

Bordi Mbikëqyrës

Bordi Mbikëqyrës ka mandatin që të mbikëqyrë punën e AKP-së dhe të siguroj at me mbikëqyrjen administrative, drejtimin e përgjithshëm dhe udhëzime politike. Megjithatë është përjashtuar nga pjesëmarrja në procesin përmes të cilit Komisioni për Kërkesa Pronësore të Kosovës gjykon dhe merr vendimet mbi kërkesat. Bordi është i përbërë nga pesë anëtarë, të emëruar nga PSSP-ja dhe dy nga këta anëtarë janë emëruar nga Kryeministri I Kosovës. Vendimet e marra nga Bordi kërkohen të behët me konsensus, por kur konsensusi nuk mund të arrihet, vendimet mund të merren nga shumica.

Ligjet në fuqi të brendshme

Ligjet substanciale që komisioni duhet të i aplikoj në mënyrë që ti përcaktoj të drejtat e pronës të cilat janë të përfshira në ligjet e pronës së brendshme, kryesisht:

- Ligji mbi Marrëdhëniet Themelore të Pronës (Gazeta zyrtare e SFR Jugosllavia nr 6/80)
- Ligji mbi shpronësimin (Gazeta zyrtare e KSA te Kosovës, Nr. 37/71);
- Ligji mbi pronën e përbashkët të një apartamenti (Gazeta zyrtare e KSA të Kosovës, Nr. 43/80, 22/87);
- Ligji mbi ndërtimin e anekseve të Ndërtesat dhe Konvertimi i Përbashkët në Apartamente (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 14/88);

- Ligji mbi Transferimin e Pasurisë së patundshme (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 45/81, 29/86, 26/88);
- Ligji mbi Regjistrimin e Pronave të patundshme në Pronësi Shoqërore (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 37/71);
- Ligji mbi ndërtimin e godinave për Investime - qëllime komerciale (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 5 / 86);
- Ligji i kontratës dhe lëndimeve personale (Gazeta Zyrtare e RFJ-së, nr 31/93);
- Ligji mbi pyjet (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 46/86 dhe 10/87);
- Ligji mbi Marrëdhëniet Banesore (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 11/83, 29/86 dhe 42/86);
- Ligji mbi Tokën për ndërtim (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 14/80 dhe 42/86) dhe
- Ligji për matjet e tokës dhe Kadastrën (Gazeta Zyrtare e KSA të Kosovës, nr 12/80).

Procedura⁴⁷

Mbledhja e kërkesave

Në bazë të Rregullores së UNMIK-ut 2006/10, e ndryshuar me Rregulloren 2006/50, AKP-ja ka mandat vetëm për mbledhjen e kërkesave që bien nën juridiksionin e subjektit të kësaj çështjeje. Kërkesa mund të paraqitet në Sekretarinë ekzekutive nga dy persona fizik dhe juridik. Procedurat e kërkesave AKP-ja kërkon kryesisht që kërkesat të dorëzohen personalisht . Kur një person fizik nuk është në gjendje të bëjë një kërkesë, kërkesa mund të bëhet nga një anëtar i familjes së tij/saj. Është gjithashtu e mundur për një person fizik për të dorëzuar një kërkesë nëpërmjet një përfaqësuesi të autorizuar i cili ka po të njëjtën

---

⁴⁷ Agjencia Kosovare e Pronës, Raporti Vjetor 2008, <http://www.kpaonline.org/PDFs/01%20Annual%20Report%20eng.pdf>, accessed in November 2009

vlefshmëri sikurse një avokat. Personat juridik janë të obliguar që sipas rregullores të i dorëzojnë të gjitha kërkesat përmes një avokati i cili është anëtar i një shoqate në Kosovë, Republika e Serbisë apo Republikës së Malit të Zi.

Lokacioni i zyrave për pranimin e kërkesave

Kërkesat duhet të sistemohen në njërën nga zyrat e AKP-së ose njësit lëvizëse dhe duhet të plotësohet një formular për kërkesë me ndihmën e një oficeri të AKP-së. Zyrat e AKP-së janë hapur në secilin prej pesë rajoneve dhe njësitë e lëvizshme të cilat shërbejnë për enklavat e minoriteteve dhe zonat rurale. Në përputhje me autoritetin e tij për të vendosur një procedurë për të lehtësuar pranimin e kërkesave nga refugjatët dhe personat e zhvendosur që jetojnë jashtë Kosovës, Sekretaria ekzekutive hapi zyrën e saj në Serbi, Mal të Zi dhe ish Republikën e Jugosllavisë të Maqedonisë. Për fat të keq, zyrat e AKP-se në Serbi janë të mbyllura, dhe Këshilli Danez për Refugjatë janë duke e bërë plotësimin e boshllëqeve lënë nga mbyllja e një programi për ndihmë ligjore të financuar nga Agjencia Evropiane për Rindërtim.

Forma e kërkesës

Forma elektronike e kërkesës është dizajnuar nga Sekretaria Ekzekutive dhe paditësve janë të ftuar të marrin pjesë në cilindo nga zyrat e AKP-së për të plotësuar formularin e kërkesës. Informacionet mund të dorëzohen tek zyrtari në gjuhën shqipe ose serbe. Forma e kërkesës duhet të nënshkruhet nga të dy palët. Kërkesë-lëshuesit janë të detyruar që të paraqesin letër njoftimin apo dokumentet tjera të identitetit për inspektim kur bëhet dorëzimi i kërkesës se tyre. Një kopje e dokumenteve identifikuese bashkëngjitet në formën e kërkesës për kompletimin e dosjes së klientit. Kërkesë-lëshuesit janë gjithashtu të detyruar të paraqesin origjinalet ose kopjet e vërtetuara të gjitha dokumenteve që e mbështetësin kërkesën dhe këto dokumente do të jenë në posedim të tyre apo pushtetit të arsyeshëm të prokurimit. Një kopje e këtyre

dokumenteve është e vendosur në dosjen e kërkesës dhe origjinalet janë kthyer tek paditësit.

Hapat e mëtejshme të kthimit të pronës dhe / ose kompensimi përfshijnë:

- Njoftimi dhe publikimi i kërkesave;
- Hetimi i kërkesave;
- Qasja në të dhënat pronësore dhe verifikimi i dokumenteve;
- Hartimi parashtrës ligjore mbi kërkesat dhe
- Zbatimi i vendimit.

Informata relevante mbi çështjet e pronësisë mund të gjenden në faqen AKP-se:

<http://www.kpaonline.org/>. si dhe ne dokumentet e OSBE-së “ si mund te i mbroj te drejtat pronësore përmes institucioneve Kosovare” si dhe” Ju jeni te zhvendosur. Te drejtat tuaja nuk janë” mund te gjinden ne :

http://www.osce.org/publications/mik/2007/11/27872_975_en.pdf , and

http://www.osce.org/publications/mik/2008/03/30236_1082_en.pdf

Aktualisht mbi 900 prona janë subjekt i urdhrimit për dëbim. Zbatimi i urdhrave të dëbimeve ka nevojë të përmirësohet në mënyrë të konsiderueshme. Zbatimin e skemës mbi qiranë, sidomos sa i përket mbledhjes së qirasë nga Agjencia, mbetet një çështje shqetësuese. Ekziston një nevojë për një bashkëpunim më të efektshëm me policinë për të siguruar zbatimin e dispozitave përkatëse ligjore. Disa libra të regjistrimit të tokës mbeten në Serbi. Statusi ligjor i zgjidhjes informale nuk është zgjidhur ende; komunikimi i paefektshëm ndërmjet autoriteteve komunale dhe qendrore, ushqen këtë problem 48.

---

⁴⁸ Komisioni i Komuniteteve Evropiane, Komisioni i stafit punues, Kosova sipas rezolutes 1244/99 2009 Raporti i progresit, Bruksel, 14.10.2009: http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqe 16, lëshuar në Nëntor, 2009

Prona dhe të drejtat e strehimit mbetet një nga çështjet më komplekse dhe ilustronjë të metat e sundimit të ligjit në Kosovë. Pa marrë parasysh se sa shumë instrumente ligjore janë miratuar nga Kuvendi i Kosovës dhe UNMIK-ut me qëllim të mbrojtjes së të drejtave pronësore, tetë vjet pas themelimit të UNMIK-ut në Kosovë, ende nuk ka mbrojtje adekuate dhe efektive të të drejtave pronësore. Autoritetet publike vazhdojnë të dështojnë për të garantuar zbatimin e këtyre ligjeve dhe janë akuzat e gjëra të nepotizmin, korrupsionin dhe lidhjet me krimin e organizuar ⁴⁹.

Një numër i madh i personave të zhvendosur që u takojnë pakicave nuk janë në gjendje të rimarrin pronën e tyre për shkak të situatës së sigurisë dhe pengesave të tjera për t'u kthyer. Pas dëbimit të banuesve të paligjshëm, grabitja dhe ri-pushtimi e pronave janë të zakonshme. Në raste të tilla, ndërsa SHPK-ja mund të ri-dëbojë pa hetime të mëtejshme dhe procedurat gjyqësore, shpesh ri-nis hetimet dhe procedurat gjyqësore , duke vonuar procesin e dëbimit. Prona në pronësi të pakicave janë shpesh cak i incidenteve të sigurisë që mund të jenë të motivuara etnikisht. Mbrojtje efektive mungon kundër plaçkitje, vjedhje me thyerje e pronave të rindërtuara të lira, dhe vandalizëm pas dëbimit të banuesve të paligjshëm. Problemet që lidhen me rivendosjen e të drejtave pronësore janë veçanërisht të mprehta për romët e Kosovës, Ashkalive dhe Egjiptianëve, shumë prej të cilëve nuk mbajnë titullin zyrtar të pronës. Për më tepër, në disa raste Shërbimi Policor i Kosovës (SHPK) zyrtarët kanë dështuar për të nxjerrë ri-banorët e pronave dhe / ose të ngrenë një padi penale kundër tyre. Në raste të tjera, SHPK-ja ka dështuar që të veprojë në terren false që objektet e pronat në fjalë ishin komerciale⁵⁰.

Në vlerësimin e sistemit juridik shqyrtimin e rasteve të drejtave pronësore, Organizata për

---

⁴⁹ Republika e Kosovës, Institucioni i Ombudsperson, Raporti i tete vjetor 2007-229, i adresuar per Kuvendin e Kosoves, 21 July 2008, <http://www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/EIGHT%20ANNUAL%20REPORT%202007-2008.doc>, paragrafi I parë, faqe 52, lëshuar në Nëntor 2009

⁵⁰ Komisioneri i Lartë i kombeve të bashkuara per Refugjat (UNHCR), 9 Nëntor 2009, HCR/EG/09/01, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4af842462.html> , faqe 16-17, lëshuar në Nëntor 2009

Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë Misioni në Kosovë (OSBE) vëren shumë probleme. 51 Në përgjithësi, kuadri institucional dhe ligjor është forcuar, mirëpo është bërë një përparim i kufizuar në praktikë në fushën e të drejtave pronësore, e cila është prioritet kyç i Partneritetit Evropian.

3.2.2 Programet e strehimit nga zonat e kthimit

Ndërkohë që një sasi e pavarur e të hollave ka qenë e dedikuar që nga viti 2000 deri në kthimin vullnetar të personave të zhvendosur, ndihmë dhe mbështetje për njerëzit të cilët me forcë janë kthyer në Kosovë ka qenë praktikisht jo ekzistuese dhe të siguruar kryesisht nga UNHCR-ja dhe të drejtën e IOM-it pas kthimit të detyruar të këtyre njerëzve. Shumë nga të kthyerit e detyruar me të vërtetë nuk do të kenë shtëpi, janë të papunësuar, fëmijët e tyre nuk kanë nivel të mirë të gjuhës shqipe dhe kjo i pengon atyre të ndjekin programet e shkollave në Kosovë dhe ata në përgjithësi kanë një kohë të vështirë ri-integrimi në shoqëri që e kanë lënë kohë më parë.⁵²

Kohët e fundit, ka pasur disa iniciativa individuale nga vendet perëndimore (Danimarkë), në mbështetje për të kthyerit në ndërtimin apo rehabilitimin e shtëpive së bashku me ndihma të tjera, por aktualisht nuk ka asnjë program të strehimit që zbatohet nga Qeveria e Kosovës, duke synuar të kthyerve vullnetarë ose të detyruar nga vendet perëndimore.

Nga ana tjetër, në lidhje me kthimin e pakicave, nuk është një nismë shumë e plotë që është duke u realizuar nga Qeveria e Kosovës përmes Ministrisë për Komunitete dhe Kthim në bashkëpunim me Organizatat relevante ndërkombëtare (ECLO, OSCE, UNHCR,

---

⁵¹ Organizata për siguri dhe bashkëpunim në Evropë (OSBE), Misioni në Kosovë, Departamenti i të drejtave të njeriut dhe komuniteteve, Mars 2009, http://www.osce.org/documents/mik/2009/04/37137_en.pdf, lëshuar në Dhjetor 2009

⁵² Republika e Kosovës, Institucioni i Ombudsperson, Raporti i tërë vjetor 2007-2008, i adresuar për Kuvendin e Kosovës, 21 July 2008, www.ombudspersonkosovo.org/repository/docs/EIGHT%20ANNUAL%20REPORT%202007-2008.doc, paragrafi 3, faqe 51, lëshuar në Nëntor 2009

BPRM, UNDP, DRC, AGEF, etj) dhe OJQ-të ndërkombëtare dhe lokale. Në këtë drejtim, programe të ndryshme për strehim janë zbatuar kryesisht për pakicat serbe dhe rome, dhe janë të bazuar në pothuajse të gjitha rajonet të cilat janë të banuara nga këto minoritete, duke përfshirë edhe enklavat. 53

Përkundër të gjitha përpjekjeve dhe strategjive të ndryshme dhe programet e zhvilluar në vitet e fundit, të kthimit në Kosovë kanë qenë të pakta në lidhje me komunitetet e pakicës (serbe, rome, ashkali, egjiptianë dhe shqiptarëve të Kosovës në komunat ku ata përbëjnë pakicë relative).

3.2.3 Mundësitë e ndërtimit të një shtëpie

Me qëllim që të ndërtojë një shtëpi, një investitor duhet të kenë vendin që duhet të jenë pronë private dhe një leje ndërtimi të lëshuar nga komuna përkatëse. Ndërtimi duhet të përputhet me rregullat e përcaktuara në Ligjin Nr 2004/15 për ndërtim.⁵⁴

Kushtet themelore që janë të lidhura me ndërtimin janë: 55

- Qëndrueshmëria mekanike dhe stabiliteti
- Mbrojtja nga zjarri
- Higjiena, shëndeti dhe mbrojtja e mjedisit
- Izolimi nga temperatura, zhurma dhe mbrojtja nga vibracionet.

Personi, i cili kryen ndërtimet, është i obliguar që⁵⁶:

- Ndërtimi në përputhje me leje ndërtimi, dmth licenca e lokacionit (miratim), projekti

---

⁵³ Republika e Kosovës. Republic of Kosovo, Ministria për Komunitete dhe Kthim; <http://www.mkk-ks.org/?page=1,19&archive=true>

⁵⁴ Kuvendi i Kosovës, Ligji me numër 2004/15, Mbi ndërtimin, Maj 2004, www.ks-gov.net/mmph/document/english/ligje/ban_ndertimi/Law_on_construction.pdf, lëshuar në Prill 2009

⁵⁵ Faqja e internetit e Republikës së Kosovës; <http://www.rks-gov.net/en-US/Qytetaret/PronaDheBanimi/Pages/Ndertimi.aspx>

⁵⁶ Ibid

konceptual, përkatësisht.

- Sigurimi i të gjitha materialeve, pajisjeve, produktet e dëshmuara për ndërtim, në përputhje me ligjin e ndërtimit.
- Të mos fillojnë me punimet para se projektet dhe udhëzimet e kërkuara për punimet janë të pranishme në vendin e ndërtimit.
- Caktoj shef për inxhinier ndërtimi, i cili do të jetë përgjegjës për menaxhimin e ndërtimit ose disa pjesë të ndërtimit.
- Informon investitorin për mungesat e hasura gjatë procesit të ndërtimit.

Persona të licencuar, të cilët i plotësojnë kriteret e përcaktuara nga Ligji i Ndërtimit dhe Direktiva Administrative nr 44, Protokollin 05/05, kanë të drejtë të kryejnë mbikëqyrjen e projektimit dhe profesionalizmin.

Projekti kryesor për shtëpi private përmban⁵⁷:

- Dokumentin nga plani kadastral,
- Projekti arkitektonike,
- projekti për ndërtim, dhe
- Projekti për instalim.

Dokumentacioni i kërkuar për leje ndërtimi përfshin në vijim:⁵⁸

- a. Dëshmi pronësie ose e drejta për të përdorur tokën përmes dokumentacionit të përshkruar në nenin 36 të Ligjit në ndërtim;
- b. Leje urbane dhe leje të tjera të nevojshme sipas ligjeve të veçanta;
- c. Projekti i zbatimit të projektit duke përfshirë kërkesat në lidhje me ujë, energji elektrike, kanalizim dhe pasojat mbi ndikimin në mjedisin natyror dhe njerëzor;
- d. Në rastet kur nuk ka plane urbanistike dhe kërkesa është për shtëpi familjare, është e duhur deklarata nga komuna rreth lidhjeve të mundshme me infrastrukturën teknike;

---

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Ibid

e. Raporti i ekspertit me shkrim posaçërisht e fokusuar në stabilitetin, zhurmën dhe izolimin e ngrohjes dhe masat e kursimit të energjisë në veçanti.

Kërkesa për leje të ndërtimit⁵⁹:

- Investitori duhet të paraqesë në komunë kërkesë me shkrim për leje ndërtimi.
- Kërkesa për leje ndërtimi duhet të dorëzohet me mbështetjen e dokumentacionit në përputhje me nenin 37,2 të ligjit mbi ndërtimin.
- Dokumentacioni teknik duhet të dorëzohet në tri kopje.
- Kërkesa duhet të nënshkruhet nga investitori ose personi i autorizuar prej tij me shkrim. Nëse investitori nuk është pronar i parcelës, pronari i parcelës duhet të paraqesë lejën për ndërtimin e kërkuar.
- Nëse më shumë se një investitor aplikon për një leje ndërtimi, komuna mund të kërkojë për emërimin e një përfaqësuesi, i cili do të mbajë kontakte me komunën, ky person është përgjegjës që të veprojë në përputhje me të gjitha kërkesat e ligjeve në fuqi.

Leja e ndërtimit duhet të lëshohet me shkrim jo më vonë se 30 ditë pas kërkesës për leje ndërtimi. Afati mund të zgjatet për 30 ditë shtesë, nëse projekti përballet me vështirësi të mëdha.

---

⁵⁹ Ibid

3.2.3.1 Kushtet për marrjen e pasurisë tokësore

Në varësi të disponueshmërisë të tregut, toka ndërtimore në Kosovë mund të blihet lirisht nga qytetarët e saj. Blerësit dhe shitësit e tokës ndërtimore duhet të shkojnë në komunën përkatëse në mënyrë të ligjshme të kryej transaksionin e tokës ndërtimore, dhe të dorëzojnë dokumentet vijuese:⁶⁰

- Dy kontratat origjinale transaksion vërtetuar në gjykatën komunale.
- Kopje e dokumentit të pronësisë të lëshuar nga Departamenti i kadastrës së komunës përkatëse (kjo duhet të ofrohet nga shitësi).
- Të dyja palët duhet të sjellin prova se ata kanë paguar tatimin mbi pronën në baza të rregullta (ky dokument është i lëshuar në komunën përkatëse).
- Blerësi duhet të paguajë taksat e transferimit të pronësisë. Shuma e këtij tatimi varet nga madhësia e tokës. Megjithatë, shuma minimale është 150 euro.

3.2.3.2 Çmimet e referimit të përafërta

Çmimet ndryshojnë kryesisht nëpër Kosovë varësisht nga lokacioni, infrastruktura në dispozicion dhe qëllimin e tokës ndërtimore. Madhësia e tokës ndërtimore zakonisht matet në ari ose në m² (100 m²=1 ari). Në Prishtinë dhe qytete të tjera kryesore të Kosovës, çmimi i tokës ndërtimore në zonat periferike është në mesataren prej 5.000 euro për ari, ndërsa brenda qytetit çmimi mund të jetë deri në 30.000 euro për ari. Në çmimet zonat rurale mund të ndryshojnë ndërmjet 500 dhe 2.000 euro për ari.

Çmimet e materialeve të ndërtimit në bazë EUR janë si vijon:

Çimentoja:	5,00 EUR / 50 kg
Tullë Blloku:	0,45 EUR / copë

⁶⁰ Komuna e Prishtinës, Drejtoria për Kadastër, <http://www.prishtina-komuna.org/?cid=1,29>, lëshuar në Nëntor 2009

Rrethoj me rrjetë teli për ndërtim:	1,00 EUR / 1 kg
Hekuri për ndërtim neto4:	5, 6, 7, dhe 8: 1,10 EUR / 1 kg
Gozhdët (5, 6, 7, 8, 10, 12, 20):	1,10 EUR / 1kg
Rërë	15,00 EUR / m3

3.2.3.3 Kredit ne dispozicion, subvencione dhe forma të tjera ndihme

Nuk ka kredi, subvencione ose forma të tjera ndihme dhënë nga Qeveria e Kosovës. Megjithatë, bankat, janë të shumta që japin kredi për ndërtimin e shtëpisë, me normë interesi prej 10% deri në 12%:

Pro Credit Bankë Prishtinë/Pristina

STR,,Skënderbeu,,pn

+381(0)38 240 248

www.procreditbank-kos.com

Raiffeisen Bank Prishtinë/Pristina

UÇK STR 51

+381(0)38 222 222

www.raiffeisen-kosovo.com

info@raiffeisen-kosovo.com

NLB Prishtinë/Pristina

Rexhep Luci STR nr 5

+381(0)38 234 111

info@nlbPrishtinë/Pristina-kos.com

TEB bank – <http://www.tebbank-kos.com>

Në mënyrë që të kualifikoheni për një kredi të ndërtimit nga shumica e bankave komerciale të mësipërme, duhet:

- Të jeni qytetar I Kosovës;
- Merr pagën nëpërmjet bankës përkatëse; dhe
- Keni të ardhura jo më pak se 120 euro në muaj.

Kushtet e kredisë:

- Shuma maksimale: 200,000 EUR;
- Afatet kohore të kredisë 20 vite;
- Pjesëmarrja juaj: 25%-30% (varësisht nga lokacioni) dhe
- Periudhe mospagimi: 6 muaj.

Dokumentacioni i kërkuar:

- Letërnjoftim;
- Kontrata e punësimit; dhe

- Verifikimi i çdo te ardhurave familjare shtese (nëse ka).

3.2.4 Mundësitë e blerjes së pasurive të patundshme

Mundësitë për blerjen e pasurive të patundshme kryesisht varen nga kushtet e përgjithshme ekonomike të qytetarëve të Kosovës dhe ligjshmërinë e ndërtimeve në vend si dhe nga disponueshmëria në treg. Gjatë nëntë viteve të fundit, Kosova ka dëshmuar një zgjerim të ndërtimit të apartamenteve private, shtëpi dhe ndërtesa tregtare. Për më tepër, shumë nga këto ndërtime janë ilegale d.m.th janë ndërtuar pa leje ligjore dhe pa qenë në përputhje me parimet e planifikimit urban. Në këtë kontekst, blerësit potencial duhet t'i kushtojnë kujdes të veçantë për çështje ligjore të pasurisë së patundshme për krijimin e negociuar për çdo kontratë.

Informacion mbi disponueshmërinë e tregut të pronave të patundshme mund të gjendet në gazetatat e përditshme dhe me agjencitë e pasurive të patundshme si vijon:

www.kohaditore.com

www.ofertasuksesi.com

www.kosovarealestate.net

realestate@kosova-yp.com

++ 377 44 363 664

++ 386 49 363 664

www.ecoimpex-90.com

Str. Fehmi Agani 9/1
Prishtinë/Pristina 10000
Kosovë
Phone: +381 (0)38 222 757
Fax: +381 (0)38 249 263

3.2.4.1 Kushtet Ligjore

Siç u përmend më lart, është vendimtare që një blerës i paluajtshmërisë sqaron çështjet ligjore para se të futet në një marrëdhënie kontraktuale me shitësin. Kjo përfshin verifikimin e lejeve të ndërtimit, pronësia e pasurisë së patundshme, dhe hipoteke. Në këtë kontekst, është e këshillueshme të punësojë profesionistë me përvojë në transaksionet e pasurive të patundshme, si p.sh. një avokati. Shumica e agjencive të pasurive të patundshme ofrojnë këto shërbime si një pjesë e paketës së tyre për konsumatorë.

Dokumente që janë të nevojshme për të ligjshmërinë e transaksionit të pasurive të patundshme përfshijnë: 61

- Dy kontratat origjinale të transaksionit të vërtetuar në gjykatën komunale;
- Kopje e dokumentit të pronësisë të lëshuar nga Departamenti i kadastrës së komunës përkatëse (kjo duhet të ofrohet nga shitësi) dhe
- Të dyja palët duhet të sjellin prova se ata kanë paguar tatimin mbi pronë në bazë të rregullt (ky dokument është i lëshuar në komunën përkatëse).
- Blerësi duhet të paguajë taksat e transferimit të pronësisë. Shuma e këtij tatimi varet nga madhësia e tokës. Megjithatë, shuma minimale është 150 euro.

---

⁶¹ Komuna e Prishtinës, Drejtoria për Kadastër, <http://www.prishtina-komuna.org/?cid=1,29>, lëshuar në Nëntor 2009

3.2.4.2 Pengesa eventuale për grupe të caktuara

Në terma të përgjithshme nuk ka pengesa për çdo qytetar të Kosovës. Megjithatë, vajzat-femrat single dhe pakicat e caktuara (romë, ashkali, egjiptas) mund të përballen me vështirësi në blerjen e pasurisë së patundshme për shkak të gjendjes së tyre të dobët ekonomike. Përveç kësaj, serbet dhe pakicat rome mund të përballen me pengesa në blerjen e pasurive të patundshme në zonat ku ata mendojnë ose kuptojnë se janë të pasigurtë, si mund shqiptarët nga Veriu i Kosovës që ta kenë të sigurtë për të blerë pasuri të patundshme në Mitrovicën Veriore, Zubin Potok, Zveçan dhe Leposaviq.

3.2.4.3 Çmimet e referimit të përafërta

Çmimet e pasurive të patundshme në tregun e Kosovës ndryshojnë shumë varësisht nga vendbanimi dhe gjendja e pronës. Intervista me agjencitë e pasurive të patundshme në shtator 2008 tregojnë se çmimi i blerjes së një banesë tipike 80 m² në Prishtinë mund të jetë në mes të 80.000 EUR 100.000, ndërsa në Prizren vend (periferike) të sillet mes 48.000 në 60.000 EUR. Në Pejë ose Mitrovicë çmimet janë rreth 40,000-56,000 euro.

Shpenzimet e shtëpive janë rritur në Kosovë gjatë periudhës së tranzicionit. Rritjet e çmimeve janë evidente në Prishtinë, ku ka një përqendrim të madh të kapitalit financiar dhe mundësitë e punësimit në krahasim me pjesët tjera të Kosovës.

<u>Vendi</u>	<u>Çmimi EUR/m²</u>
Prishtinë/Prishtinë/Pristina	800 -1,500
Prizren	600 – 800
Pejë/Pec	500 – 700
Mitrovicë/Mitrovica	500 – 600
Gjakovë/Dakovica	500 – 600

3.2.4.4 Kredi në dispozicion dhe subvencionet

Nuk ka kredi ose subvencione të ofruara nga Qeveria e Kosovës. Ndërsa, bankat tregtare ofrojnë kredi në të njëjta terme dhe kushte të përshkruara në seksionin 3.2.3.3.

3.2.5 Mundësitë e marrjes me qera të një shtëpie apo apartamenti

Për shkak të pranisë të mëdha të ndërkombëtarëve në Kosovës, çmimet e pronës së marrë me qera janë ndryshuar vazhdimisht. Megjithatë, siç e cekem më herët, Kosova është në ndërtim e sipër në më shumë se 10 dhjetë vitet të fundit, kështu që mundësitë për marrjen me qera të një shtëpie apo banesë është shume e lehte dhe mund të i përballoni qerave.

Informacion mbi tregun e qirasë mund të merret përmes gazetave ditore dhe agjencitë e pasurive të patundshme në të gjithë Kosovën:

www.kohaditore.com

www.ofertasuksesesi.com

www.kosovarealestate.net

realestate@kosova-yp.com

++ 377 44 363 664

++ 386 49 363 664

www.ecoimpex-90.com

Str. Fehmi Agani 9/1

Prishtinë/Pristina 10000

Kosovo

Phone: +381 (0)38 222 757

Fax: +381 (0)38 249 263

Përveç kësaj, Agjencia Kosovare e Pronës menaxhon skemat për shtëpi/apartamenteve me qira të pakicës serbe që aktualisht nuk janë të zënura⁶².

3.2.5.1 Pengesa eventuale për grupe te caktuara

Shih seksionin 3.2.4.2.

3.2.5.2 Çmimet e referimit të përafërta

Në Prishtinë apartamentet me qira sillen rreth 300-700 euro, shpesh pavarësisht nga madhësia. Për shtëpi, mesatarja sillet rreth 1.000 deri në 4,000 euro. Jashtë Prishtinës, çmimet janë afërsisht 30% më të ulët. Çmimi i qirasë varet nga vendndodhja e lokaleve.

3.2.5.3 Subvencione ne dispozicion

Nuk është e aplikueshme.

3.2.6 Mundësi tjera akomodimi

Nuk është e aplikueshme.

3.2.7 Strehimoret e përkohshme

Nuk ka asnjë strehimore të përkohshme specifike për strehimin e njerëzve të pastrehë. Megjithatë, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS) siguron strehim të përkohshëm për të kthyerit për një maksimum prej shtatë ditësh. Të punësuarit e MPMS-

---

⁶² Agjencia Kosovare e Pronës, <http://www.kpaonline.org/rental.asp>, lëshuar në Nëntor 2009

së që janë të vendosur në aeroportin ndërkombëtar të Prishtinës (ANP), interviston të gjithë të kthyerit gjatë ardhjes së tyre në ANP-së, dhe në rast se për një të kthyer nuk ka vend për të qëndruar, ai / ajo do të vendoset në një hotel në Prishtinë për strehim, kurse tarifat do të paguhen nga MPMS-ja. Ky strehim i përkohshëm mund të zgjate maksimum prej shtatë ditësh, dhe në qoftë gjate kësaj kohe për një të kthyer nuk arrihet të gjendet strehim, raste të tilla do të transferohen në autoritetin e komunës për mirëqenie sociale, e cila është përgjegjëse për të gjetur një zgjidhje për strehim. Megjithatë, në praktikë, strehimi nga autoritetet komunale të mirëqenies sociale është pothuajse e pamundur për shkak të mungesës së objekteve për strehim të përkohshëm.

Për më tepër, sipas një raporti të OSBE-së, asnjë nga komunat e Kosovës nuk kanë marrë ndonjë hap në drejtim të gjetjes së përkohshme dhe / ose e zgjidhjeve të qëndrueshme për strehim për personat e riatdhesuar, dhe askush nuk ka përfshirë projekte të buxhetit në buxhetin e planeve të saj për të përmbushur nevojat e banimit të personave të riatdhesuar. Mungesa e aksesit në strehim dhe strehimi për personat e riatdhesuar mbetet një pengesë e madhe për kthim të qëndrueshëm dhe riintegrimin. Janë raportuar raste të romëve që janë kthyer me forcë dhe që kanë gjetur strehim të përkohshëm në kampin e ndotur të Osterode në Mitrovicën veriore, si dhe Mahalla rome në pjesën jugore të komunës. Raste ekstreme janë raportuar edhe në Istog / komuna e Istogut, ku personat e riatdhesuar janë të pa strehë, dhe se vetëm pas ndërhyrjes së KFOR-it dhe zyrtareve komunal të komunitetit ishin strehuar përkohësisht në një kamp jo-formal në Gurakoc⁶³.

3.3 Bazat e "mbijetesës"

Kosova u bë anëtar i Fondit Monetar Ndërkombëtar dhe të Bankës Botërore në qershor të viti 2009.

Rritja reale e PBB-së në 2008 ishte 5.4%, nga 5,0% në 2007. Në kundërshtim me 2007, një

---

⁶³ Misioni i OSBE-se në Kosovë, Departamenti për të drejtat e njeriut dhe komuniteteve, "Implementimi i strategjisë për të kthyerit në komunitetet e Kosovës" Nëntor 2009, http://www.osce.org/documents/mik/2009/11/41281_en.pdf, pages 10-11, lëshuar në Nëntor 2009

vit në të cilin dinamizmi i sektorit privat ka qenë burim kryesor i rritjes ekonomike, aktiviteti ekonomik në 2008 dhe në gjysmën e parë të vitit 2009 u bë gjithnjë e më shumë nga përshpejtimi i shpenzimeve kapitale publike. Rritja vjetore e konsumit privat qëndronte në 11,3%, konsumi publik u rritë me 3%, ndërsa investimet publike u rritën për 194%, investimet e sektorit privat pësuan rënie për 10.2%. Si pasojë e krizës globale ekonomike, që në fund të 2008 eksportet kanë qenë në rënie. Megjithatë, integrimi i kufizuar i Kosovës në ekonominë globale dhe në një sektor të qëndrueshëm financiar duke ndjekur strategji konservative deri më tani kanë shtyre për një ndikim të fortë të krizës. Për më tepër, dobësia vazhdueshme e sistemit statistikor nuk lejon një vlerësim gjithëpërfshirës të situatës ekonomike në Kosovë. Sipas vlerësimeve të FMN-së, GDP për person në 2008 arriti në 1,726 €, që korrespondonin me 6,9% të BE-27 mesatare krahasuar me 6,5% në 2007. Pagat dhe rrogat u rritën me 9,3%, subvencionet dhe transfertat nga 32,6% dhe shpenzimet kapitale pothuajse u trefishuan (194,4%) krahasuar në gjysmën e parë të vitit 2009 shpenzimet e qeverisë vazhduan të rriten, pagat dhe rrogat u rritën me 17,0%, subvencionet dhe transferimet u rritën për 25,4%⁶⁴.

Megjithatë, Kosova mbetet vendi më i varfër në Ballkanin Perëndimor, me standardet e jetesës të pandryshuara kryesisht për shkak se rritja reale ekonomike në 4 vitet e fundit ka qenë i ngadalshëm dhe kushtet e tregut të punës kanë qenë të varfëra si rezultat i kësaj. Rreth 45% e popullatës së Kosovës jeton në varfëri⁶⁵ dhe 15% në varfëri ekstreme. Popullsia më të varfër ka tendencë të jetë e përqendruar në ekonomitë familjare që janë të mëdha, të moshuarit, më shumë të papunë, dhe të vendosurit në zonat rurale.

---

⁶⁴ Komisioni i komuniteteve Evropiane, Komisioni i stafit punues, Kosovë sipas rezolutes 1244/99 2009 PROGRESS REPORT, Bruksel, 14.10.2009; http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqe 21-24, lëshuar në Nëntor, 2009

⁶⁵ Varferia është definuar kur janë me pak se 45 euro në muaj për person, (për të rriturit është definuar nga OECD). Jashtëzakonisht të varfër është përkufizuar si individë të cilët kanë vështirësi sugjirimin e nevojave themelore ushqyese.

Gjeografikisht, 3 nga 5 (60%) të varfërve jetojnë në vetëm tri rajone - në Mitrovicë, Prishtinë dhe Prizren. dhe Ferizaj⁶⁶.

Për më tepër, zhvillimi ekonomik vazhdon të jetë e penguar seriozisht nga sundimi i dobët i ligjit, një shumë e kufizuar dhe pak kapacitet të prodhimit të shumellojshme, dhe nga një i dobët e transportit dhe infrastrukturën energjetike. Politikat fiskale janë të nxitur nga ad-hoc kërkon dhe mungesa e një lidhje sistematike me kornizën politike afat-mesëm. Stabilitetin e furnizimit me energji të përmirësuar, me rritjen e koston të subvencioneve nga buxheti. Deficiti tregtar i madh tashmë ka vazhduar të zgjerohet, sidomos për shkak të importeve të konsiderueshme të makinerive dhe pajisjeve të transportit për një program të ndërtimit të mëdha rrugore. Dy llogaritë fiskale dhe ato të jashtme u bënë edhe më pak të qëndrueshme, kryesisht si rezultat i planifikimit dhe zbatimit të dobët . Eksporti ra ndjeshëm në vitin 2009, nga një bazë tashmë shumë të ulët, si pasojë e krizës ekonomike. Statistikat ekonomike mbeten të papërshtatshme. Kostoja e financave kanë mbetur të larta, pasi që bankat kanë vazhduar të bashkëngjitin primeve të lartë të rrezikut për kredi biznesi. Subvencioneve buxhetore dhe transfertat janë rritur. Ka shumë pak përparim në forcimin e kuadrit të përgjithshëm për një ekonomi tregu funksionuese. Sundimi i dobët i ligjit, korrupsioni, i përhapur në shumë fusha, dhe pasiguria mbi të drejtat pronësore vazhdon të jetë pengesa kryesore për zhvillimin ekonomik. Sektori informal vazhdon të paraqesë një sfidë të rëndësishme⁶⁷.

---

⁶⁶Banka botërore:

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/EXTECAREGTOPHEANUT/0,,contentMDK:21761678~menuPK:511551~pagePK:64215727~piPK:64215696~theSitePK:511545,00.html>, leshuar ne Nentor 2009

⁶⁷ Shih footnote 39, faqe 63

Konsumi i përgjithshëm⁶⁸ dhe të ardhurat familjare⁶⁹

Konsumi për familje në Kosovë në vitin 2008 ishte 6.707 euro. Kjo tregon se ajo është rritur për 17% në krahasim me 2007. Gjatë vitit 2008, ekonomitë familjare urbane kanë patur një konsum më të lartë, 6.894 euro, ndërsa konsumi në familjet rurale ishte 6.536 euro. Atyre të cilëve kryefamiljarët kanë përfunduar vetëm arsimin fillor ose më pak, konsumojnë rreth 5.986 euro, ndërsa ata me arsim të mesëm konsumojnë rreth 6.789 euro, dhe ata me arsim të lartë 8.656 EUR. Kurse në vendet rurale dhe ata më pak të arsimuar kishin nivele të ultë të konsumit dhe anëtarë më shumë për të ndarë atë. Shumica e buxhetit është shpenzuar në ushqim ose 38% për qind të konsumit total. E dytë është strehimi me 35 për qind% dhe e treta është për veshje dhe transport me 5 për qind%. Shpenzimet për ushqim janë ulur në krahasim me 2007 dhe kjo mund të shihet si një shenjë e një standardi të lartë ekonomik. Në vitin 2008, rreth 8% për qind të konsumit total përfshin ushqime nga vetë-prodhimet (ushqimi në Kosovë dominohet nga buka, ushqimi nga drithërat, produktet ditore dhe vezët, mishi, duke kontribuar me më shumë se gjysma e konsumit të ushqimit, të ndjekur pastaj me perime dhe pije jo-alkoolike. Pagat e sektorit publik janë burimi më i rëndësishëm i të ardhurave në Kosovë dhe burimi kryesor për pothuajse një të katërtën e familjeve. Burimi tjetër më i rëndësishëm është paga nga sektori privat dhe bizneset. Gati një në dhjetë familje jeton nga paratë e dërguar nga jashtë. Shumica e familjeve kanë burime të përziera të të ardhurave, kështu që të hyrat aktuale japin një pasqyrë të ndryshme. Gratë kanë të ardhura shumë më të ultë se sa meshkujt, si grup apo edhe mesatarja individuale.

---

⁶⁸ Konsumi klasifikohet sipas standardeve të klasifikimit të konsumit individual me qellim, (SCICP) në harmoni me llogarite kombetare dhe indexi I çmimeve të konsumit.

⁶⁹ Republika e Kosovës, Ministria e Administratës Publike, zyra e statistikes se Kosoves, Seria-5, statistikat sociale, buxheti i familjeve, 2008: <http://www.ks.gov.net/ESK/eng/dmdocuments/Household%20Budget%20Survey%202008.pdf> , faqe 7,20,21,24 lëshuar në Nëntor, 2009

3.3.1 Punësimi⁷⁰

Kosova vazhdon të ketë mungesa të konsiderueshme për mundësi punësimi. Bazuar në raportet statistikore të MPMS, shkalla e punësimit në 2008 ishte 35%. Shkalla e punësimit të gjinisë femërore mbetet shumë e ulët 17%, në krahasim me meshkujt 53%. Zbatimi i planit të veprimit mbi punësimin e rinjve është penguar nga mungesa e koordinimit ndër-ministror.

Njerëzit me arsim të lartë pritet të kenë shanse shumë më të mirë për tu punësuar (80%) sesa ata që janë me arsim me të ulët ose pa arsim. 39% gjatë vitit 2009 kanë qenë të punësuar në sektorin publik, kurse pjesa tjetër kanë qenë në sektorin privat. Sa i përket sektorëve ekonomik, sektori terciar (sektorit të shërbimeve) kërkesat më të larta për punonjësit (66%) . Totali i 7.906 vende të punës janë në dispozicion gjatë vitit 2009. Së paku 6.392 njerëz të papunë kanë qenë të punësuar përmes shërbimeve të punësimit të MPMS-ja. Nga të gjithë të punësuar në 2009, 74% ishin meshkuj dhe 26% femra⁷¹.

Për më tepër, Kosova nuk ka ligj të punës dhe gjykata të specializuara të punës. Legjislacioni në fushën e shëndetit dhe sigurisë në punë është e pamjaftueshme. Kapaciteti i Inspektoratit të Punës për zbatimin e Ligjit për Siguri në Punë, Shëndetësisë dhe Ambientit të Punës, është i kufizuar. Ka patur progres minimale në fushën e dialogut social. Marrëveshja kolektive e nënshkruar në vitin 2004 për paga minimale nuk është zbatuar.

Në përgjithësi, përparimi ka qenë shumë i kufizuar në aspektin e punësimit. Mungesa e një kornize të përshtatshme ligjore dhe kapacitetit të dobët administrativ paraqet

---

⁷⁰ Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale të Kosovës, Departamenti I punësimit, perkrashje e punësimit, Raporti I Performancës 2008/2009, <http://www.ks-gov.net/mpms/PDF-fajllat/Publikimet/Librat/062009-Raporti-i-Performances.aspx> , faqe 60, lëshuar në Nëntor 2009

⁷¹ Ibid, faqe 9-11

pengesë serioze për zhvillimin e politikave të punësimit efektiv. Kapacitetet administrative dhe institucionale duhet forcuar në sektorin e shëndetit publik.

3.3.1.1 Papunësia

Kosova ka shkallën më të lartë të papunësisë në Evropë dhe Azinë Qendrore në 45%, pasuar nga Maqedonia. Papunësia e Rinisë është veçanërisht e lartë. Katër nga çdo 10 të rinjve që janë të papunë kanë qenë kështu për më shumë se një vit. Punëtorët e rinj në Kosovë janë të punësuar në mënyrë tipike në punë me cilësi shumë të ulët, dhe 20% e të gjithë të rinjve të papunë në Kosovë janë jashtëzakonisht të varfër.

Mbi 338.000 persona janë regjistruar si të papunë në fund të qershorit 2009. Mbi 90% e të gjithë punëkërkuarve të regjistruar janë të regjistruar të papunë për më shumë se 12 muaj. 47% e të papunëve të regjistruar janë femra dhe 59,3% janë të paarsimuar / njerëz të pakualifikuar⁷². Njerëzit me aftësi të kufizuara, mbeten ndër grupet më të pafavorizuara, së bashku me romët, ashkalinjtë dhe egjiptianët⁷³. Numri më i madh i punëkërkuarve, gjatë kësaj periudhe, janë regjistruar në Prishtinë dhe Mitrovicë / Mitrovica, pastaj të përcjellur nga regjioni i Prizrenit⁷⁴.

3.3.1.2 Programet e tregut të Punës

Programi i qëndrueshem i zhvillimit të punësimit është miratuar nga partnerët vendas dhe ndërkombëtarë në korrik 2009. Ajo parashikon mbështetje buxhetore të drejtpërdrejtë për tre vitet e ardhshme kundër një set politikave të punës, duke përfshirë mjedisin makroekonomik, klima e investimeve, politikat e tregut të punës, trajnimin dhe politikat e mbrojtjes sociale. Një komitet ndër-ministror për punësimin kryesuar nga zëvendëskryeministri është krijuar për të siguruar koordinimin ndërmjet agjencive

---

⁷² Shih footnote 71, faqe 9-11.

⁷³ Komisioni i komuniteteve Evropiane, Komisioni I stafit punues, Kosova sipas rezolutës 1244/99 2009 PROGRESS REPORT, Brussels, 14.10.2009, available at: http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, faqe 44, lëshuar në Nëntor, 2009

⁷⁴ Shih footnote 71, faqe 9

përkatëse. Ligji mbi profesionale, rikualifikimin dhe Punësimi i Personave me Aftësi të Kufizuara u aprovua në dhjetor 2008.

Statistikat e tregut të punës kohëve të fundit tregojnë se 60% të punë-kërkuesve në Kosovë janë të pakualifikuar, i cili ka të ngjarë të shkaktojë një spirale pambarim të papunësisë . Nga ana tjetër, ka një mospërputhje në mes të kompetencave që zhvillohen në kuadër të sistemit të arsimit formal dhe ato që kërkohen në tregun e punës. Ka dëshmi se popullata e Kosovës është e nën-arsimuar në krahasim me nevojat e një ekonomie moderne, dhe kjo renditet ne reformat e arsimit të lartë në mesin e prioriteteve të lartë në shoqëri.

Nuk ka aspak kontakt në mes të arsimit të lartë të Kosovës dhe institucionet kërkimore, do të jetë i favorshëm dhe e dobishme për të dy. Nuk ka bashkëpunim apo rrjedhje të informacionit që do të përmirësojë modernizimin e arsimit të lartë. Në këtë situatë Kosova çdo vit prodhon rreth 25.000 persona të papunë të cilët nuk janë të gatshëm për të plotësuar nevojat e tregut. Kështu, nuk është një sistem i duhur arsimor me planprograme që është përshtatur në përputhje me nevojat e tregut⁷⁵.

Shkollimi profesional në Kosovë në nivelin e mesëm është siguruar për studentët pas përfundimit të shkollës fillore që nuk mund të fitojë një vend në shkollë të mesme. Ka rreth 50 shkolla profesionale, secili me një numër të kufizuar të programeve të specializuara. Ministria e Arsimit ka përgatitur Dokumentin e Strategjisë për Arsimin profesional në vitin 2003, dhe ai pranon se burimet për shkollat profesionale janë tejet të kufizuara. Qasje akademike të arsimit profesional është e vendosur në pjesë nga një numër karakteristikash të kontekstit më të gjerë në shkollat profesionale të cilat janë vendosur në Kosovë, të tilla si mungesa pothuajse totale e industrisë në Kosovë, mungesa e lidhjeve të rëndësishme me punëdhënësit nga sektori publik ose sektorit privat, mungesa e materialeve dhe burimeve për të mbështetur mësimin praktik, etj

---

⁷⁵ Zyra e statistikes së Kosovës, analizat e tregut të punës, Nëntor 2007, www.ks.gov.net/ESK/eng/index.php?option=com_docman&task=search_result&Itemid=8, lëshuar në Nëntor 2009

Individë të papunë duhet të regjistrohen në zyrën komunale për punësim, me qëllim që të jenë të informuar në lidhje me tregun e punës dhe disponueshmërinë e vendeve të punës, programet e rikualifikimit për të marrë mbështetje për punësim:

Nr	Qendrat për shërbime Sociale	Udhëheqësi	Numri Kontaktues
1	Prishtinë/Pristina	Fahrush Neziri	038 244 841/044 164 019
2	Prizreni/Prizren	Nuhi Koqinaj	029 223 451/044 139 850
3	Peja/Pec	Drita Kemendi	039 433 473/044 298 803
4	Mitrovicë/Mitrovica e Jugut	Miran Salihu	028 535 440/044 208 777
5	Mitrovicë/Mitrovica e Veriut	Miladin Gjurovic	028 665 159/063 8184830
6	Gjilan/Gnjilane	Riza Syla	0280 320 140/044 177 399
7	Gjakovë/Gjakovica	Gjon Luli	0390 323 510/
8	Deqan/Decane	Agron Kuqi	039 461 014/044 327 961
9	Klinë/Klina	Enver Berisha	039 471 476/044 209 872
10	Istogu/Istog	Fitore Rexhaj	039 451 140/044 138 698
11	Obiliq/Obilic	Fatime Halimi	038 562 077
12	Fushë Kosovë/Kosovo Polje	Isak Zogjani	038 536 462

13	Glllogovc/Glogovac	Avdi Gashi	038 584 356
14	Lipjan/Lipljane	Ganimete Murseli	038 581 454
15	Pudujevë/Podujevo	Skender Muqaj	038 571 838/044 319 693
16	Novobërdë/Novobrdë	Vlanka Ivkovic	038 576 037/044 345 235
17	Viti/Vitina	Demush Ahmeti	0280 381 660/044 194 041
18	Kamenicë/Kamenica	Naser Vokshi	0280 371 099/
19	Ferizaj/Uroševac	Shyqeri Mehmeti	0290 327 525/044 299 678
20	Ranillug/Ranilug	Miroslav Dejanovic	044 177 417
21	Shtërpcë/Strpce	Dosta Racicevic	064 383 15 43
22	Kacanik/Kacanik	Ramadan Luzha	0290 380 671/044 224 919
23	Zveqan/Zvecane	Svetlana Mihajlovic	028 665 159/063 862 09 71
24	Leposaviq/Leposavic	Dragan Jablanovic	028 83 977/ 063 862 09 71
25	Skenderaj	Halil Hamzaj	028 582 247/044 192 123
26	Vushtri/Vucitrn	Ibush Fazliu	028 572 006
27	Zubin Potoku/Zubin Potok	Tatjana Kompirovic	028 460 064/064 822 67 03
28	Dragash/Dragas	Ibrahim Gashi	029 281 227/044 415 635
29	Malishevë/Malisevo	Afrim Zogaj	029 269 004/044 204 708
30	Rahovec/Orahovac	Florije Boshnjaku	029 276 663/044 611 812

3.3.1.3 Kushtet e Punësimit

Kushtet e punësimit qeverisen nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, bazuar në rregulloren nr 2001/27 dhe Ligjin Themelor të Punës në Kosovë, si dhe marrëveshjet kolektive. Ligji siguron mbrojtjen e të drejtave të punonjësve duke përfshirë anti-diskriminim bashkimit dhe diskriminimit gjinor. Për më tepër, ky ligj rregullon dispozitat pushimeve vjetore, paga minimale, pagese jashtë orarit te punës, pushimi I lehonisë, pushimet mjekësore⁷⁶.

Orari i punës

Rregullorja e UNMIK-ut nr. 2001/27 ndjekur me ligjin e punës përmban dispozita të hollësishme lidhur me orët e punës, si ato të orarit të punës nuk do të tejkalojë 40 orë në javë dhe një ditë pune nuk duhet të kalojë 12 orë. Jashtë orarit nuk mund të tejkalojnë 20 orë në javë ose 40 orë në muaj. Ligji parashikon që jashtë orarit të punës do të paguhet në një normë prej 20% në orë ose të kompensohet me dite pushimi ne vijim për muajin ne vijim. Punëdhënësi mund të zgjedh opsionin rast për rast.

Paga mesatare është llogaritur në rreth 230 euro në muaj⁷⁷.

Tatimi në të ardhurat Personale

---

⁷⁶ UNMIK/REG/2001/27, mbi Ligjin themelor të punës ne Kosovë, Tetor 2001, http://www.mpms-ks.org/data/File/Ligjet/RE2001_27.pdf, lëshuar në Nëntor 2009

⁷⁷ Ministria e punës dhe mirëqenies sociale ne Kosovë, Departmenti i punës dhe punësimit Raporti vjetor 2008, <http://www.ks-gov.net/mpms/PDF-fajllat/Publikimet/Librat/2008-Raporti-Vjetor-Puna-dhe-Punesimi-PDF.aspx>, faqe 51, lëshuar në Nëntor 2009

Pagat më pak se 960 euro në vit tatimi është = 0%, pagat e 961 deri në 3.000 Euro tatimi është 4 %, pagat prej 3.001 - 5.400 EUR tatimi është = 8%, dhe pagat mbi 5.400 euro në vit tatimi është 10%.

Pushim pa pagese

Ligji siguron pushimet me pagese si në vijim:

- Pushim vjetor për 18 dite pune në vit.
- Festa zyrtare: nëse një punonjës punon në ditë të tilla, konsiderohet si orë jashtë orarit të punës.
- Pushim pa pagesë: kjo lloj leje është subjekt i një marrëveshje ndërmjet punëmarrësit dhe punëdhënësit.

Pushimi i lindjes dhe ai mjekësor: shih seksionin 3.3.5.2

Megjithatë, nuk ka ligj të punës dhe gjykata të specializuara të punës. Legjislacioni në fushën e shëndetit dhe sigurisë në punë është e pamjaftueshme. Kapaciteti i Inspektoratit të Punës për zbatimin e Ligjit për Siguri në Punë, Shëndetësi dhe Ambientit të Punës, është i kufizuar. Inspektorati nuk mban bazat e të dhënave mbi kontrollet e shëndetit të punonjësve ose në numrin e të punësuarve në sektorin privat. Nuk ka statistika mbi numrin e gjobave të lëshuar nga Inspektorati; gjobat shpesh nuk janë paguar. Roli i partnerëve socialë në marrjen e vendimit mbetet i kufizuar. Marrëveshja kolektive e nënshkruar në vitin 2004 për paga minimale nuk është zbatuar. Nuk ka asnjë ligj rreth grevës.

3.3.1.4 Punët me afat të shkurtër / punë të rastit

Punët me afat të shkurtër / punë të rastit nuk janë gjerësisht të disponueshme në Kosovë. Për më tepër, ekziston koordinim shumë i dobët në mes të autoriteteve përkatëse (Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale) dhe sektorit privat, i cili është një ofrues

kryesor i punës afat-shkurtër. Mirëpo, MPMS-ja në bashkëpunim me ministritë e tjera dhe organizatat ndërkombëtare po zbaton disa projekte rreth punësimit. Në këtë drejtim, MPMS-ja në bashkëpunim me UNDP ka implementuar projekte, " Tregu Aktiv i Punës Programi për të rinjë ", "Projekti i Gjenerimit të të ardhurave", me qëllim për të trajnuar dhe të punësojë të rinjtë dhe popullata e përgjithshme, duke përfshirë edhe minoritetet⁷⁸. Në bashkëpunim me Agjencinë Federale Gjermane për punësim, MPMS-ja është duke zbatuar programin e punësimit sezonal për studentët. Për më tepër, ka disa mundësi të tjera të punësimit afat-shkurtër përmes projekteve të MPMS të tilla si; "Projekti i Punëve Publike ", "Projekti i Pyllëzimit", " Projekti për trajnim dhe arsim profesional ", dhe "Projekti për punësimin e njerëzve me aftësi të kufizuara"⁷⁹.

3.3.1.5 Mungesa (kërkesa të larta) për profesione të veçanta

Bazuar në hulumtimin e tregut të punës, qendratë regjinale të punësimit⁸⁰, si një partner terreni i Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale, dhe ILO (Organizata Ndërkombëtare e Punës), në vijim janë te cekura profesionet me kërkesa të larta në tregun kosovar të punës:

Kontabilitetit; inxhinieri mekanike; Auto Elektricistë; administratë; pastičeri; mirëmbajtja dhe riparim i pajisjeve në zyre,; transformimin e prodhimeve bujqësore, , Ndërtimit dhe Konstruktimit; pneumatikë dhe hidraulikë, administrim biznesi, riparim dhe mirëmbajtje të pajisjeve shtëpiake; zdrukthëtari; autollamarinist, saldim dhe mjetet bazë metalike; kuzhinier dhe kamarier; instalime elektrike; tekstileve; teknologjisë së informacionit; saldim, dizajn grafik , instalimi dhe mirëmbajtja e ashensorëve.

---

⁷⁸ United Nations Development Programme (UNDP)- Kosovë: <http://www.ks.undp.org/?cid=2,92>, lëshuar në Dhjetor 2009

⁷⁹ Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Departamenti i Punes dhe Punesimit; <http://www.ks.gov.net/mpms/Departamentet/Departamenti-i-Punes-dhe-Punesimit.aspx>, lëshuar në Dhjetor 2009

⁸⁰ Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Broshurat e programeve për rikualifikim profesional , <http://www.mpms-ks.org/data/Image/Publikimet/Informator.pdf>, lëshuar ne Dhjetor 2009

3.3.1.6 Praktika dhe informatat e kontakteve

Informatat e kontakteve rreth mundësive të punësimit mund të gjinden në këto faqe të internetit:

<http://www.kohaditore.com>

<http://www.ofertasuksesesi.com>

<http://www.ofertapune.com>

<http://www.portalpune.com>

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale Kosove

<http://www.mpms-ks.org>

e-mail: [info mpms@yahoo.com](mailto:info_mpms@yahoo.com)

tel/fax: 038/ 213-814 ; 038/ 213-022

Ministria e Tregtise dhe Industrise Kosove

<http://www.mti-ks.org>

Rr. Perandori Justinjan, 3-5

Qytetëza Pejton, 10000 Prishtinë

Tel: +381 (0) 38 200 36010

Fax: + 381 (0) 38 212 807

3.3.2 Informacioni i kontakteve relevante për çështjen e njohjes së diplomave

Ministria e Arsimit është autoriteti për të kontaktuar në lidhje me njohjen e diplomave të marra në vende të huaja:

Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë së Kosovës

Address; Loc. Dardania Building – III, St. Musine Kokollari No. 18, 10 000 -
Prishtinë/Pristina , KOSOVO

<http://www.masht-ks.org>

Tel: +381 (0) 38 549 973

masht@ks-gov.net

3.3.3 Arsimi dhe programet e rikualifikimit

Edukimi dhe programet e rikualifikimit janë të rregulluara nga LIGJI Nr 02/L-4281 miratuar nga Parlamenti i Kosovës.

3.3.3.1 Nga Qeveria

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka tetë Qendrat rajonale të Aftësimit Profesional (VCTs). Këto qendra ofrojnë programe trajnimi në profesione prioritare, për të rriturit që janë të papunë për shkak të aftësimin të tyre të pamjaftueshme.

Qendra për aftësim profesional (VCT)

Kontaktet

VTC Prishtinë/Prishtinë/Pristina

tel: 038/ 564 043; str. “Tahir Zajmi” pn.

---

⁸¹ Kuvendi i Kosovës. Ligji mbi Edukimin dhe trajnimin Profesional, http://www.masht-gov.net/advCms/documents/LAW_FOR_ADULT_EDUCATION_AND_TRAINING.pdf, lëshuar ne Dhjetor 2009

	10000 Prishtinë
VTC Mitrovicë/Mitrovica	tel: 028/ 530 266; str. "Fushë Ibër" pn. 41000 Mitrovicë
VTC Prizren	tel: 029/ 243 684; str. "Manastirit" nr.1 20000 Prizren
VTC Gjilan/Gnjilane	tel: 0280/ 21 231; str. "Idriz Seferi" pn. Gjilan
VTC Ferizaj/Urosevac	tel: 0290/ 27 101; str. "Ramadan Rexhepi" Ferizaj
VTC Gjakovë/Dakovica	tel: 0390/ 25 071; str. "Mbretëresha Teuta" nr.72, Gjakovë
VTC Pejë/Pec	tel: 039/ 433 860; str. "Mbretëresha Teuta" nr.95, Pejë
VTC Dolane	tel: 063/ 823 7747; 044/ 350 847 village Dolane

Qendra për aftësim profesional organizon kurse trajnimi profesional për rreth 26 profesione të ndryshme bazuar në analizën e tregut të kërkesave për profesione. Popullsia e synuar janë të rinjtë të papunë, femra, personat me nevoja të veçanta dhe minoritete⁸².

---

⁸² Për me shume informata rreth qendrave të trajnimit profesional referohuni tek : www.mpms-ks.org/data/Image/Publikimet/Informator.pdf, Dhjetor 2009

3.3.3.2 Nga Organizatat private

Orgnaizatat në vijim ofrojnë programe trajnimi për teknologji Informativë:

AUK (American University in Kosovo)	Gërmia Campus, Rr. "Nazim Gafurri" nr.21 10000 Prishtinë
Cactus Trainings	Kolonia Ramiz Sadiku pn. Qyteza Pejton Prishtinë, tel: 038/ 246 888 e-mail: info@cactus.com , http://www.cactus.com
Kujtesa	Tel: 044/ 156 901; 10000 Prishtinë e-mail:shkolla@kujtesa.com
Microsoft	Sheshi "Adem Jashari", pn. 028/ 30 795 40000 Mitrovicë
UBT (University of Business and Technology)	Lagjja Kalabria pn. Prishtinë tel: +371 38/ 541 400; http://www.ubt-uni.net ; e-mail: info@ubt-uni.net

3.3.3.3 Nga organizatat nderkombetare ose OJQ-te

APPK-AGEF	Str. "Andrea Gropa", pn 10000, Prishtinë tel: 038/ 243 474; e-mail: info@appk.org , http://www.appk.org
GTC (German Training Centre; Qendra Gjermane e Trainimit)	Str. "Bislim Bajgora", pn. 41000 Mitrovicë tel: 028/ 530 156; e-mail: director@gtc-kosovo.org

Saudi Joint Relief Committee for Kosovo	Bulevardi-Bill Clinton, (ish "Novi Domi") Dardani, Prishtinë; tel: 038/ 549 203
"Don Bosko" School	Str. "Tahir Zajmi", Prishtinë; tel: 038/ 541 169 e-mail: pristine@sdbime.it
Humanitarian Association from Qatar	Rruga e Marevcit pn., Prishtinë tel:038/ 243 935; 038/ 243 936
Swisscontact Office in Prishtinë/Pristina	Str. 6 Hamdi Gashi 32 P.O Box 185, 10000 Prishtina, Republika e Kosovës Tel: +381 (0)38 517 543 Fax: +381 (0)38 517 543
Office in Gjakova	Str. M.Cama nr.14. 50000 Gjakovë, Republika e Kosovës Tel & Fax; +381 (0)390 324 290
GTZ	GTZ Office Prishtinë/Pristina Hajrullah Abdullahu Street 25 10000 Prishtinë/Pristina , Kosovo Tel: +381 38 224 956 Fax: +381 38 243 776 Email: gtz-kosovo-buero@gtz.de ,
SIDA	swedishoffice.pristina@sida.se Telefon: +381 (38) 24 57 95 Fax: +381 (38) 24 57 91

KOSVET

Programme Office

Str. Dukagjini 116, 10000 Pristina, Kosovo

Tel/Fax: + 381-38-224713

www.pem-consult.de/kosvet

kosvet@pem-consult.de

3.3.4 Fillimi i një biznesi të ri

Çdo i kthyer mund të fillojë një biznes të ri ose nga fondet e veta, ose përdorimin e fondeve të kredisë që janë të ofruara nëpërmjet bankave dhe Mikro Institucione Financiare (IMF), ose OJQ-të.

3.3.4.1 Kushtet Ligjore

Sipas ligjit, të gjitha subjektet e bizneseve në Kosovë janë të detyruar të regjistrohen në Agjencinë Kosovare për Regjistrimin e Bizneseve në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë të Kosovës.

Agjensioni për regjistrim të bizneseve Kosove

Str. Perandori Justinjan, 3-5 Qytetëza Pejton, 10000 Prishtinë, Kosovë

Tel: +381 (0) 38 200 36010, Fax: + 381 (0) 38 212 807

www.mti-ks.org

Aktivitetet e Agjencisë për regjistrimin e bizneseve përfshijnë:

- Regjistrimi i Biznesit të ri;
- Ri-regjistrimi i bizneseve të regjistruara si ato të përkohshme;
- Regjistrimi i Emrit të Tregtisë të cilat mund të përdoren nga cilido lloj i biznesit;
- Regjistrimi i bizneseve të Kosovës që punojnë në njësi;
- Regjistrimin e njësive të kompanive të huaja "- përfaqësues në Kosovë,
- Regjistrimi i ndryshimeve në informata të cilat janë regjistruar në regjistrimin si të përkohshme;
- Pranimi i raporteve vjetore dhe shqyrtimet vjetore financiare (bilanceve vjetore) nga Korporatat, kompanitë aksionare, publike dhe Kompanitë e Kufizuara;
- fshirjen e të gjitha bizneseve jo funksionale nga regjistri dhe bizneseve që nuk veprojnë sipas legjislacionit përkatës ose shkelin nenin 34,4 të AU nr 2002/22;
- Hartimi dhe shpërndarja e formularëve të regjistrimit;
- Shpërndarja e certifikatave për bizneset e regjistruara;
- Dhënja e rekordeve dhe certifikimin e kopjeve të dokumentacionit nga Regjistri i biznesit;
- Bashkëpunimi me Zyrën e Statistikave, Administrata Tatimore dhe zyrat e tjera dhe Agjencive;
- Mbajtja e sigurt e të dhënave të shkruara dhe elektronike, dhe
- sigurimin e informacionit për publikun nëpërmjet njoftimeve, gazetave me informacione para-botuese dhe kopja e dokumenteve, si dhe në faqen e internetit.

Agjensioni për regjistrim të bizneseve Kosovare (KBRA) kryen regjistrimet e reja të biznesit dhe ri-regjistrimet e tyre si:

- Biznes individual
- Partneriteti i Përgjithshëm
- Partneriteti i limituar
- Shoqëri aksionare

- Kompani të jashtme
- Kompani Shoqërore
- Kompani me pronësi publike
- Kooperativat bujqesore
- Ndërmarrje të tjera nën juridiksionin e AKM-së.

Për të mundur këtë regjistrim, KBRA përdor format e mëposhtme të kërkesës⁸³.

Me poshtë janë të paraqitura llojet e bizneseve:

FORMULARI A

Aplikimi për regjistrimin fillestar si dhe për ndryshimin në Shoqëritë Aksionare, Kompanitë me përgjegjësi të kufizuar, ose kompanitë e huaja:

- Marrëveshjet për përfshirje
- Statuti
- Kontratë me lizing (kompanitë e huaja),
- Letërnjoftimi ose pasaporta,
- Një tarifë e paguar në llogarinë e Zyrës së Regjistrimit,

FORMULARI B

- Aplikimi për regjistrimin e biznesit individuale apo partneritet
- Kontratë me lizing- nëse themeluesi nuk posedon pronë apo është jo-shtetas i Kosovës
- Letërnjoftimi ose pasaporta,
- Paguesa e taksave të regjistrimit në një shumë prej 5 euro në dobi të Zyrës së Regjistrimit.

---

⁸³ Informatat e detajzuara mbi format e aplikacionit janë në dispozicion në :
<http://www.arbk.org/arb/Formatet/tabid/64/language/en-US/Default.aspx>

Për ri-regjistrim, aplikuesi duhet të ketë një vërtetim të regjistrimit të përkohshëm të biznesit (origjinal) si edhe; Nr të UNMIK-ut 2000 / 8

FORMULARI C

Kërkesë për rezervimin e emrit tregtar

- Marrëveshja për shfrytëzimin e Emrit tregtar,
- Letërnjoftimi ose pasaporta,
- Një tarifë në shumë prej 5 euro në dobi të Zyrës së Regjistrimit.

FORMULARI D

Aplikacioni për mbyllje të biznesit:

- Certifikata e Regjistrimit të Biznesit (origjinale),
- Certifikata për përmbushjen e detyrimeve tatimore të Autoritetit Qendror Fiskal,
- Letërnjoftimi ose pasaporta,
- Një tarifë tatimi paguhet në shumë prej 10 Euro.

FORMULARI K0

Aplikimi për regjistrimin e Kooperativës Bujqësore

- Statuti
- Vendimi i drejtorit për të vepruar
- Pagesa e paguar, për 20 euro
- Lista poseduese

Çdo biznes që ofron shërbime të sigurisë në Kosovë është e nevojshme për të regjistruar dhe të marrë një licencë biznesi nga UNMIK-u. Departamenti përgjegjës për regjistrime të tillë dhe për lëshimin e licencave të tillë (më tej "Departamenti") do të specifikohen në një drejtim administrativ. Për informata më të hollësishme ju lutem referojuni Rregullores nr 2000/33⁸⁴.

---

⁸⁴Rregullorja e UNMIK-ut mbi licensimin e shërbimeve të sigurisë në Kosovë dhe rregulloren e punonjesve të tyre, në dispozicion:

http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/02english/E2000regs/RE2000_33.htm

Licenca

Të gjitha bizneset në Kosovë duhet të jene te licencuara. Leja lëshohet nga Ministria e Tregtisë dhe Industrisë pas dorëzimit të dokumenteve të mëposhtme⁸⁵:

- Fotokopje e lejes shtrëngim të lëshuar nga komuna përkatëse, nëse ndërtimi i biznesit është në ndërtim e sipër;
- Fotokopje e regjistrimit të biznesit të lëshuar nga Agjencia Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës;
- Fotokopje e regjistrimit të TVSH-së (kur kërkohet);
- Deklaratë nga Administrata Tatimore e Kosovës, e cila dëshmon se biznesi ka asnjë taksë të papaguar ose në pritje të procedurave ligjore;
- Pagesa e regjistrimit varet nga lloji i biznesit (shih më poshtë) dhe
- Licence duhet të rinovohet çdo dy vjet dhe mund të tërhiqen në çdo kohë në kërkesat e aplikuesit.

Bizneset duhet të kenë leje nga autoritetet e bashkisë përkatëse, gjithashtu. Në mënyrë që të marrë një leje, duhet të paraqesë në autoritetet e bashkisë dokumentet e mëposhtme:

- Fotokopje e regjistrimit të biznesit dhe fotokopja e licencës;
- Fotokopje e planit të ndërtimit, ku biznesi do të marrë vendin, apo me qira, fotokopje nëse ndërtimi është marrë me qira dhe

---

⁸⁵ Ministria e Tregtisë dhe industrisë së Kosovës, <http://www.mti-ks.org/?cid=1,399>, lëshuar në Dhjetor 2009

- Tarifa e regjistrimit të komunës varion nga 75 euro në 1.000 euro, në varësi të llojit të biznesit.

Tatimet⁸⁶

skemat mëposhtme te taksave janë zbatuar nga Administrata Tatimore të Kosovës:

1. Taksat mbi të ardhurat e korporatës(CIT). Për bizneset me qarkullim vjetor prej më shumë se 50.000 euro, si dhe për bizneset me qarkullim vjetor mes 5.000 dhe 50.000 euro, CIT është 20%. Bizneset me qarkullim vjetor prej më pak se 5.000 euro duhet të paguajnë një shumë fikse të transportit të 37,50 EUR, çdo tre muaj.
2. Tatimin Personal. Për pagat më pak se 960 EUR në vit tatimi vjetore është 0%. Për pagat ndërmjet EUR 961 deri në 3.000 tatimi vjetor është 4%, për pagat në mes të 3,001 deri në 5.400 EUR tatimi është 8% dhe për paga mbi 5.400 EUR tatimi vjetore është 10%.
3. Tatimet me vlere te Shtuar (TVSH). TVSH ne Kosove është 16%.

Informatat mbi mundësit e bizneseve dhe investimeve ne Kosove, perfshire ligjet, rregullat., taksat mund te gjinden ne faqen e internetit te Nismes Ekonomike te Kosoves⁸⁷.

---

⁸⁶ Administrata Tatimore e Kosovës, <http://www.atk-ks.org/english/fillim/>, lëshuar ne Dhjetor 2009

⁸⁷ Iniciativa Ekonomike për Kosovën; <http://www.eciks.org/english/index.php>, lëshuar në Dhjetor 2009

3.3.4.2 Kreditë dhe subvencionet si dhe qasja në to

Qeveria e Kosovës përmes Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural⁸⁸ është duke siguruar subvencione shumë të kufizuara për biznesin e bujqësisë. Megjithatë, ka disa banka komerciale dhe Institucione mikro-financiare që ofrojnë kredi në afat të shkurtër, të mesëm dhe të kredive afatgjata për bizneset.

Dokumentet e nevojshme për kreditë e biznesit përfshijnë:

1. Çertifikata e regjistrimit të lëshuar nga Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, certifikata e TVSH dhe informacione mbi biznesin;
2. Informacionet financiare të kompanisë për 12 muajt e fundit;
3. Lista e inventarit të kompanisë dhe
4. Kopja e planit dhe lista poseduese për mjete të hipotekës.

Interesi mujor i kredive për bizneset e vogla dhe të mesme varion 1,9-1,10%.

Shuma maksimale e kredisë mund të jetë deri në 1 milion euro.

Institucionet Mikrofinanciare

FINCA INTERNATIONAL

Main Office in Prizren, Str. Shaip Spahiu, pn. Prizren

tel: 029/ 631 254; 029/ 622 378; <http://www.finca-ks.org>

FINCA-branch in Prishtinë/Pristina , Str. Iliaz Kodra, pn.

tel: 038/ 544 925

---

⁸⁸ Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, www.mbpzhr-ks.org

FINCA-branch in Ferizaj, Str. 13 Qershori, pn.
tel: 0290/ 327 375

FINCA-branch in Gjakova, Str. Nëna Terezë, pn
tel: 0390/ 321 704

FINCA-branch in Gjilan, Str.Mehmet A.Ersoy, pn
tel: 044/ 224 445

FINCA-branch in Peja, Str. Mbretëresha Teutë, pn.
tel: 039/ 432 823

International Centre for Support to Business Str. Mostari, #19/6, Prishtinë, tel: 038/ 228 539

Intercooperation Str. Mitëhat Frashëri, nr.6, Arbëri II, Prishtinë
Tel: 038/ 243 034

KEP-(Kosovo Enterprise Program) Str. Bedri Pejani nr. 4, Prishtinë
tel: 038/ 245 011; fax: 038/ 245 012
e-mail: info@keponline.net; <http://www.keponline.net>

KRK (Kreditimi Rural i Kosovës) Str. Rexhep Mala, nr.4 Prishtinë
tel: 038/ 243 554; e-mail: krk_imf@hotmail.com
<http://www.micro-credit.net/kosovo/home.html>

Mercy Corps International Str. Bedri Shala, nr.38/C, Bregu Diellit, Prishtinë

tel: 038/ 549 704

<http://www.mercycorps.org/countries/kosovo>

Partner Aid International

Str. Ferizajit, nr.201, Gjilan

Tel: 0280/ 327 427; fax: 0280/ 320 388

UNDP (United Nation Development
Program)

Qyteza Pejton, nr. 14, Prishtinë; tel: 038/ 249 066/101

e-mail: registry.ks@undp.org;

<http://www.kosovo.undp.org>

Banka Komeriale

Raiffeisen Bank

UÇK Street 51

10000 Prishtinë/Pristina

Tel.: +381 (0) 38 226 400, 401

Fax: +381 (0) 38 226 408

<http://www.raiffeisen-kosovo.com>

info@raiffeisen-kosovo.com

Nova Ljubljanska Banka - NLB

Rexhep Luci Street 5

10000 Prishtinë/Pristina

Tel.: +381 (0) 38 246 180

Fax: +381 (0) 38 246 189

<http://www.kasabank.com>

kasabank@kasabank.com

ProCredit Bank

Skenderbeu Street

10000 Prishtinë/Pristina

Tel.: +381 (0) 38 240 248

Fax: +381 (0) 38 248 777

<http://www.procreditbank-kos.com>

info@procreditbank-kos.com

Economic Bank

Migjeni Street 1

10000 Prishtinë/Pristina

Tel.: +381 (0) 38 244 396

Fax: +381 (0) 38 243 828

<http://www.bekonomike.com>

bek@bekonomike.com

Banka per Biznes

UÇK Street 41

10000 Prishtinë/Pristina

Kosovo / UNMIK

Tel.: +381 (0) 38 244 666

Fax: +381 (0) 38 243 656, 657

<http://www.bpb-bank.com>

hq@bpb-bank.com

1.3.5 Sigurimi social

Sigurimi social mbulon katër fusha të gjera:

- Programi i pensionit për të mbështetur të moshuarit dhe ata me aftësi të kufizuara;
- Ndihma sociale për të mbështetur programet e rasteve të rrezikuara;
- Programe të veteranëve për të plagosurit gjatë luftës dhe për familjet e të vrarëve apo të zhdukur dhe
- Asistenca në gjetjen e punës për të mbështetur familjet e tyre.

Sistemi i mbrojtjes sociale është e papërbalueshme financiarisht. Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka kapacitet të kufizuar në mekanizmat e monitorimit. Nuk ka legjislacion adekuat të updetuar. Sistemi i shërbimeve sociale mbetet e menaxhuar nga qendra. Decentralizimi është duke u penguar nga kufizimet financiare dhe kapaciteti i kufizuar në nivel komunal. Nuk ka punëtorë profesional sociale në Kosovë me përvojë të mjaftueshme dhe kompetenca.

Pensionet

Skema pensionale është ndryshuar për rritjen e përfitimeve për ata që kanë kontribuar në fondin e vjetër jugosllave të pensioneve për më shumë se 15 vjet. Gati 132.421 persona aktualisht janë duke marr përfitime sipas skemës pensionale bazë. Bazuar në ligjet dhe rregulloret administrative të autoriteteve të Kosovës në vijim janë format e Qeverisë dhe sigurimet e pensioneve private⁸⁹:

---

⁸⁹ Rregullorja me Numër 2005/20 në ndryshim me rregulloren me numër. 2001/35 on Pensions in Kosovo, August 2005, www.mpms-ks.org/data/File/Ligjet/RE2001_35pension2.pdf, paragrafi 4-8, faqe 10, lëshuar në Dhjetor 2009

- Pensionet e obligueshme përbëhen nga dy forma të pensionit:
- A. pensionit bazë dhe B. Kursime Individuale Pensionale.
  - A. Pensioni bazë - do të thotë një pension i paguar nga Administrata pensionale për të gjithë personat që banojnë në Kosovë, të cilët kanë arritur moshën e pensionit (65 vjet). Në kuadër të këtij fondi pensional ka dy kategori të përfituesve.
    - i. Të gjithë personat të cilët janë banorë të Kosovës dhe kanë arritur moshën e pensionit (65 vjet) pa marrë parasysh të dhënat e tyre të punës (pa marr parasysh a kanë punuar ose jo) kanë të drejtë për marrjen e një pensioni në shume prej 40 EUR në muaj.
    - ii. Të gjithë personat të cilët janë banorë të Kosovës dhe kanë arritur moshën e pensionit (65 vjet) dhe mund të dëshmojnë se ata kanë punuar dhe kontribuar në fondin pensional për të paktën 15 vjet kanë të drejtë dhe do të marrë një pension në normën e 75 EUR në muaj.

B. Kursimet Individuale Pensionale - do të thotë një pension i paguar nga Trusti i Kursimeve Pensionale të Kosovës për personat e moshës që i përmbushin kërkesat e rregullave në lidhje me kontributet e pensioneve. Personat e përshtatshëm për këtë pension janë ata që kanë qenë duke punuar dhe duke paguar kontributet e pensioneve të Trustit të Kursimeve Pensionale. Ky fond është themeluar në vitin 2002.⁹⁰ Punëdhënësi duhet të paguajë 5% të pagës bruto të saj (pas taksave) dhe punonjësi 5%, për Administratën Tatimore. Shuma mujore e pensionit nga këto kursime varet nga vitet e kontributit, shuma e kontributit dhe kthimit vjetor të investimeve⁹¹.

C. Pensioni plotësues nga Punëdhënësi - është siguruar një pension për punonjësit nga punëdhënësit e tyre në përputhje me Rregulloren nr 2005/20.

⁹⁰ Për më shumë informata lidhur me fondet pensionale shih : www.trusti.org/trusti/Home/tabid/36/language/en-US/Default.aspx, lëshuar në Djedor 2009

⁹¹ Për më shumë informata shih: www.trusti.org/trusti/Investments/PensionCalculator/tabid/171/Default.aspx, accessed in December 2009

Punëdhënësit mund të sigurojnë “pensionet plotësuese të punëdhënësit” përmes krijimit të fondeve plotësuese pensionale ("Fondet pensionale"). Fondet e pensioneve janë jo-fitimprurëse të subjekteve juridike të krijuar në formën e fondeve për menaxhimin e mjeteve të pensioneve.

D. Pensione Plotësuese Individuale është një pension i blerë nga persona fizikë nga ofruesit e licencuar të pensioneve në përputhje me Rregulloren. Një person fizik mund të krijojë një Pension Plotësues individual për veten e tyre nga kontraktues të licencuar në bankë ose institucion tjetër financiar për menaxhimin e besimit të një Kontributi Pensional definuar ose duke kontraktuar me një kompani sigurimi të licencuar për një pension me benefite të përcaktuara.

Pensionet për persona me aftësi të kufizuara 92

Pensionet për persona me aftësi të kufizuar të sigurojnë mbështetje financiare për persona të privilegjuar në përputhje me kriteret e parashikuara në ligj dhe brenda resurseve të ndara për këtë qëllim në Buxhetin e Konsoliduar të Kosovës.

Në mënyrë që të kenë të drejtë për një pension invalidor, aplikuesi duhet të dëshmojë që banon në Kosovë dhe duhet të plotësojë kërkesat e aftësisë së kufizuar të ligjit për pension të personave me aftësi të kufizuar. Komisioni Mjekësor do të vlerësojë gjendjen shëndetësore të kandidatëve për pensionet e aftësisë së kufizuar.

Personat që banojnë në, apo janë të kufizuar, ose janë të mbështetura financiarisht nga institucione që kujdesen për invalidët, duke përfshirë institucionet psikiatrike ose

---

⁹²Kuvendi i Kosovës, Ligji me numër. 2003/23, rreth pensioneve me aftësi të kufizuar në Kosovë, Nëntor 2003, www.kuvendikosoves.org, lëshuar në Dhjetor 2009

mjekësore, institucionet fetare që kujdesen për ata të paaftë, shkollat rezidenciale dhe burgjet, dhe institucionet që marrin mbështetje nga Buxheti i Konsoliduar i Kosovës për t'u kujdesur për të paaftë, nuk kanë të drejtë për pagesat sipas ligjit të pensioneve të aftësisë së kufizuar.

Personat të aftë për punësim apo të punësuar aktualisht në çfarëdo mënyre, duke përfshirë çdo vetë-punësim të përcaktuar në ligjet tatimore të Kosovës, nuk do të kenë të drejtë për pension invalidor.

Personat që janë duke marr një pension baze ose një përfitim nën skemën e "Beneficioneve për invalidët e luftës së Kosovës dhe për të afërmit e atyre që kanë vdekur si rezultat i konfliktit të armatosur në Kosovë" nuk do të jenë të ligjshëm për pensione me aftësi të kufizuara.

Një kërkesë për pension invalidor duhet të dorëzohet në Qendrën e Mirëqenies Sociale në komunën përkatëse. Komisioni Mjekësor duhet të shqyrtojë gjendjen mjekësore të aplikuesit. Kur dorëzohet një kërkesë aplikuesit duhet të posedojnë dëshmi mjekësore nga ndonjë mjek i kualifikuar mjekësor i cili ka regjistruar- trajtuar më parë ose ka vlerësuar aplikuesin. Kjo dëshmi mjekësore duhet të përcaktohet saktësisht si në vijim:

Diagnoza fizike, gjendja mendore, sëmundjet apo aftësitë e kufizuara që aplikuesi vuan nga;

- Ndikimi i gjendjes shëndetësore, sëmundjes apo aftësisë së kufizuar në punësim, duke përfshirë një përshkrim të veçantë e funksionimit të dobët të aplikuesit;
- Data e fillimit të gjendjes, sëmundjes apo aftësisë së kufizuar;
- Vlerësimi i aftësisë së punës të aplikuesit në lidhje me detyrat e përditshme të jetesës dhe detyrat lidhur me punësim; kjo duhet të përfshijë referencë të punësimit para aplikuesit nëse ka; dhe

- Prognoza e përhershme të aftësisë së kufizuar.

Qendra e mirëqenies sociale kërkon që të gjitha dëshmitë mjekësore të dorëzohen në formë të një formulari (ët) furnizuar nga Ministria për këtë qëllim. Përveç kësaj, autoritetet përkatëse ose Komisionit Mjekësor mund në diskrecionin e saj të vetëm të kërkojë nga aplikuesi për të marrë pjesë në një ekzaminim mjekësor në një kohë dhe vend të vendosur nga autoriteti i caktuar ose i Komisionit Mjekësor. Kjo dispozitë vlen edhe për personat që janë tashmë në marrjen e një pension invalidor të vazhdueshëm e të cilit është duke u shqyrtuar në bazë të ligjit mbi Pensionet e aftësisë së kufizuar. Dështimi për të marrë pjesë në provim të tillë do të diskualifikojë një aplikues prej marrjes së një pension invalidor. Megjithatë, përjashtimi mund të ndodhë për një justifikim të arsyeshëm.

Norma mujore e pensionit invalidor është vendosur në të njëjtin ritëm si shkalla mujore për pension bazë (aktualisht 40 euro).

3.3.5.1 Përfitim nga papunësia dhe qasje në të

Aktualisht nuk ka asnjë përfitim papunësie të tjera përveç skemës së asistencës sociale të përshkruara më poshtë.

Ndihma sociale

Parlamenti i Kosovës miratoi Ligjin me Nr 2003/15 për Skemën e Ndhmës Sociale në Kosovë⁹³, i cili përcakton aktet ligjore, kriteret dhe procedurat për të ndihmuar familjet e varfra dhe në nevojë. Rreth 325,000 persona mbulojnë nga një skemë e ndihmës sociale.

Ka dy grupe kryesore të kriterëve që janë përdorur për të përcaktuar nëse një familje / person ka të drejtë për ndihmë sociale apo jo.

---

⁹³ Kuvendi i Kosovës, Ligji me numër. 2003/15, në skemën e ndihmës sociale në Kosovë, Gusht 2005, www.kuvendikosoves.org, faqet 5-9, lëshuar në Prill 2009

Kriteret jo-financiare për ndihmë sociale

Në mënyrë që të kenë të drejtë për ndihmë sociale, të gjithë anëtarët e familjes duhet të banojnë në Kosovë dhe familjet duhet të i përkasin njërës nga dy kategoritë e mëposhtme:

A. Kategoria e parë.

Një familje ku të gjithë anëtarët e familjes janë të varur, siç është përcaktuar në nën-nenin 2.7 të Ligjit Skema e ndihmës sociale, dhe nuk janë duke punuar. Kjo përfshin grupet e mëposhtme:

- Personat të cilët janë mbi 18 vjeç dhe të cilët kanë aftësi të kufizuara të përhershme dhe të rënda që i bënë ata të paaftë për të punuar;
- Personat që janë 65 vjeç ose më i vjetër;
- Karriera e plote një personi me aftësi të kufizuara të përhershme, ose të një personi në ose mbi moshën 65 vjeç kanë nevojë për përkujdesje të plotë, apo të fëmijëve nën moshën 5;
- Personat deri në 14 vjeç;
- Personat midis moshës 15 dhe 18 gjithëpërfshirëse të cilët janë në arsimin e mesëm me orar të plotë;
- Prindërit e vetëm me të paktën një fëmijë nën moshën 15 vjeçare.

B. Kategoria e dytë.

Një familje ku vetëm një anëtar i familjes është i aftë të punojë që ka:

- Së paku një fëmijë nën moshën 5, dhe / ose
- Një jetim nën moshën 15 vjeçare, duke marrë kujdesin e përhershëm nga një familje.

Të gjithë anëtarët e familjes brenda këtyre dy kategorive duhet të jene varur, siç përcaktohet në ligjin, ose të jenë të regjistruar si të papunë me Zyrat e Punësimit të Ministrisë.

Personat që banojnë në, ose janë të mbyllur në institucione si institucione psikiatrike, në shtëpi të të moshuarve të institucioneve jo-fetare, shkollat me konvikte, dhe burgjet, janë të ligjshëm për pagesat e ndihmës sociale sipas këtij ligji.

Kriteret financiare për ndihmë sociale

Në mënyrë që të kenë të drejtë për ndihmë sociale, një kërkues ose marrës duhet të plotësojë kërkesat në vijim të përshtatshmërisë financiare.

- a) Ai ose ajo ka vlera sasiore nën kufijtë e lejuar.
- b) Ai ose ajo ka të ardhurat neto (pas zbritjeve përkatëse) më poshtë se Shkalla standarde mujore bruto të zbatueshme për atë familje.

Asetet mund të jenë sasiore ose jo-sasiore për përcaktimin e përshtatshmërisë financiare.

Pasuritë sasiore janë të gjitha pasuritë që janë të konsiderueshme për përcaktimin e përshtatshmërisë financiare. Asetet jo-sasiore janë të gjitha pasuritë që janë të përjashtuar nga shqyrtimi i përshtatshmërisë financiare.

Aplikimi për ndihmë sociale

Qendrat përkatëse komunale për punë sociale duhet të pranojnë aplikime nga familjet që e konsiderojnë veten të drejtë për ndihmë sociale. Një familje nuk mund të paraqesë një kërkesë për ndihmë sociale më shumë se në një qendër për punë sociale në çdo kohë.

Familjet që aplikojnë në bazë të një ose më shumë anëtarëve të familjes që janë përherë apo rëndë me aftësi të kufizuara, gjendja shëndetësore do të shqyrtohet nga Komisioni mjekësore.

Periudha e Pranimit të ndihmës sociale

Familjet/personat e përshtatshme nën një kategori do të marrin ndihmë sociale për një periudhë deri në gjashtë (6) muaj, me kusht që familja vazhdon për të përmbushur kriteret e specifikuar në këtë kategori gjatë kësaj periudhe. Një kërkesë e re është e nevojshme në mënyrë që familja të marrë ndihmë sociale më tej pas skadimit të periudhës së lartpërmendur.

Familjet / persona të përshtatshëm nën dy kategori do të marrin ndihmë sociale për një periudhë deri në gjashtë (6) muaj, me kusht që familjet të vazhdojnë për të përmbushur kriteret e përcaktuara gjatë kësaj periudhe dhe të ndërmarrin veprimet të nevojshme për të gjetur punë. Frekuenca me të cilin autoritetet e caktuara do të kërkojnë dëshmi për aktivitetet e familjeve për të gjetur punë do të përcaktohen në një udhëzim të lëshuar nga Ministria. Një kërkesë e re është e nevojshme në mënyrë që familja të marrë ndihmë sociale më tej edhe pas skadimit të periudhës së lartpërmendur.

Autoritetet përkatëse duhet të informojë secilin nga kërkuesit me shkrim për rezultatin e kërkesës së tij / saj brenda 45 ditëve.

Familjet që marrin ndihmë sociale duhet të informojë autoritetet menjëherë për çdo ndryshim të rrethanave të cilat mund të ndikojnë kualifikimit të tyre për ndihmë sociale.

Pagesa mujore e ndihmës sociale

Norma mujore bruto e ndihmës sociale standarde do të llogaritet sipas madhësisë së familjes dhe indeksi i çmimeve të konsumit, si vijon:

Madhësia e familjes	Standardet e ratës mujore
Një anëtarë	40 EUR
Dy anëtarë	55 EUR
Tre anëtarë	60 EUR
Katër anëtarë	65 EUR
Pesë anëtarë	70 EUR
Gjashtë anëtarë	75 EUR
Shtatë apo më shumë anëtarë	80 EUR

Shuma e ndihmës sociale mujore që duhet të paguhet për një familje/person të përshtatshme do të llogaritet bazuar në formulën e mëposhtme:

$$C = A - B$$

C = Shuma për t'u paguar familjes/personit te përshtatshëm;

A = Shkalla mujore bruto e ndihmës sociale e standardeve të aplikueshme varësisht nga madhësia e familjes

B= te hyrat neto mujore te familjeve/personave qe kualifikohen.

3.3.5.2 Përfitime nga sëmundjet dhe qasje në to

Në lidhje me mbështetje të drejtpërdrejtë financiare për të punësuarin, nuk ka beneficione të përfituara nga të qenurit të sëmurë sipas skemës sociale aktuale të Qeverisë së Kosovës. Gratë kanë të drejtë gjashtë muaj pushim të lindjes me pagesë. Gjatë kësaj kohe, tre muajt e parë janë të paguar nga punëdhënësi në nivelin që është jo më pak se 70% të pagës së saj të rregullt, ndërsa 3 muajt e mbetura të pushimit të lindjes janë të paguar nga fondet e qeverisë, përsëri jo më pak se 70% e pagës të rregullt. Përveç kësaj, punonjësit kanë një maksimum prej 30 ditësh të pushimit mjekësor të paguar gjatë një periudhe një vjeçare. Nëse pushimi mjekësor është marrë si rezultat i një aksident në punë / sëmundje apo lëndim, një punonjës ka të drejtë të pagës së tij / saj gjatë kësaj periudhe.

Duhet theksuar se përfitimet e lartpërmendura vlejné për punonjësit që punojné në sektorin publik. Lidhur me të drejtat e punonjësve në sektorin privat, është shumë e vështirë për të dhënë një pamje të saktë, sepse përfitimet ndryshojné ndërmjet kompanive private.

3.3.5.3 Ndihamat familjare dhe qasja në to

Nuk ka përfitime të tjera nga skema e asistencës sociale nga ato të paraqitura më lart.

3.3.5.4 Përfitime të tjera në sistemin e mirëqenies sociale

Ekziston një skemë e ndihmës sociale dedikuar për invalidët e luftës dhe familjet e martirëve. Shuma e ndihmës financiare për këtë kategori varet nga niveli i aftësisë së kufizuar, që është shuma minimale 55 euro si dhe ajo maksimale 355 euro. Përveç kësaj, ministria ofron mbështetje për raste të veçanta, kjo nënkupton mbështetjen e 10 EUR / në muaj për person.

Për më tepër, fëmijët e familjeve me aftësi të kufizuara të përhershme të moshës 1-18 vjeç kanë të drejtë të marrin mbështetje financiare në nivelin e 100 euro në muaj⁹⁴. Fëmijët me aftësi të kufizuara të Përhershëm konsiderohen:

a) fëmijët e palëvizshëm;

b) fëmijët e verbër si dhe,

c) Fëmijët të cilët për shkak të natyrës së ndonjë sëmundje apo sëmundjeve të përhershme, ose, nuk janë në gjendje që në mënyrë të pavarur të lëvizin nëpër shtëpi, as duke përdorur mjetet përkatëse për ndihmë, nuk janë në gjendje të ushqejmë veten, as veshjen me rroba, për të kryer nevojat fiziologjike dhe gjithashtu të mbajnë higjienën e nevojshme personale.

3.3.5.3 Family allowances and access to them

No benefits other than the social assistance scheme presented above.

3.3.5.5 Përfitime të veçanta për të kthyerit

Nuk ka skema sociale në strukturat qeveritare që kanë për qëllim të ndihmojë komunitetet e të kthyerve në mënyrë specifike.

3.3.6 Organizatat bamirëse me një qëllim të përgjithshëm

Shoqata Nëna Terezë

Telephone: ++381 38 542 854

Email: ntereza@yahoo.com

---

⁹⁴ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Ligji me numer 03/L-022, rreth materialeve për mbështetje të familjeve të fëmijëve me aftësi të kufizuara të përhershme. Maj 2008, http://www.assembly-kosova.org/common/docs/ligjet/2008_03-L022_en.pdf, leshuar në Dhjetor 2009

Kryqi i kugë i Kosovës

<http://www.redcroos-ks.org>

Catholic Relief Services

Email: info@crs.org

Website: <http://www.crs.org/kosovo>

Informata te nevojshme rreth OJQ-ve te cilat operojnë ne Kosove mund te gjinden ne:

<http://www.advocacy-center.org/Newsletter/NGO%20Directory.pdf>, and

<http://www.kgscenter.org/pdf/ngo.pdf>,

3.3.7 Te dhënat e nevojshme për kalkulimin e shpenzimeve për jetese ⁹⁵

---

⁹⁵Per me shume informata referohuni ne: <http://food-ks.org/?cid=2,1#>, e leshuar ne Dhjetor 2009.

Përshkrimi	Njësia	Sasia	Çmimi/Njësi
Buka	Cope	1	0.30 - 0.60 EUR
Qumështi	Litre	1	0.82 – 0.90 EUR
Djathi	Kilogram	1	2.60 – 6.00 EUR
Jogurt	Litre	1	0.92 – 1.00 EUR
Vezët	copë	30	2.44 – 2.65 EUR
Mishi i viqit	Kilogram	1	5.61 – 6.00 EUR
Vaji	Litra	1	1.06 – 1.14 EUR
Orizi	Kilogram	1	1.22 – 1.35 EUR
Sheqeri	Kilogram	1	0.54 – 0.60 EUR
Kripa	Kilogram	1	0.23 – 0.26 EUR
Mielli	Kilogram	1	0.49 – 0.55 EUR
Pulat	Kilogram	1	2.03 – 2.28 EUR
Patatet	Kilogram	1	0.22 – 0.30 EUR
Qepet	Kilogram	1	0.30 – 0.40 EUR
Lakra	Kilogram	1	0.30 – 0.35 EUR
Speca	Kilogram	1	2.66 – 2.90 EUR
Domate	Kilogram	1	1.23 – 1.30 EUR
Fasule	Kilogram	1	1.95 – 2.50 EUR

Mollët	Kilogram	1	0.52 – 1.40 EUR
--------	----------	---	-----------------

Energjia ⁹⁶	Rata e lartë	Rate e ultë
	8.31 EUR/100 kWh	5.96 EUR/100 kWh
Nxehja qendrore	Private	Komerciale dhe Industriale
	0.84EUR/ muaj (pa TVSH)	1EUR/m2 muaj (pa TVSH)
Uji	0.40 EUR/m ³	
Nafta	0.85 EUR /L	
Drunjte për Ngrohje	35.00 EUR / m ³	

3.4 Shëndeti

3.4.1 Situata e përgjithëshme shëndetësore sipas rajoneve

Falë investimeve të shëndosha të komunitetit ndërkombëtar ,janë arritur përmirësime të konsiderueshme në ofrimin e shërbimeve të kujdesit shëndetësor që nga qershori i 1999-ës . Sidoqoftë , sektori për kujdesin shëndetësor i Kosovës vazhdon të përballet me probleme të shumta që kanë të bëjnë kryesisht me mungesën e profesionistëve shëndetësor të trajnuar në mënyrë të përshtatshme, planifikim të dobët dhe menaxhim

---

⁹⁶ Korporata Energjike e Kosoves, <http://www.kek-energy.com/kek-cmnPg.jsp?mID=173&cat=171&l=0>, Prill 2009

jo efektiv të shërbimeve shëndetësore, pajisjet e vjetruara dhe furnizimi i pamjaftueshëm i barnave esenciale . Këto mungesa të pakta kontribuojnë negativisht në gjendjen shëndetësore të popullatës së Kosovës në përgjithësi.

Një pasqyrë e saktë për gjendjen në Kosovë është e diskutueshme për shkak të kufizimeve në lidhje me shtrirjen dhe saktësinë e informacionit shëndetësorë, kryesisht për shkak të sistemit Informativ Shëndetësor⁹⁷ shumë të varfër. Në lidhje me këtë drejtim, informacionet për këtë raport janë mbledhur nga burime të ndryshme të cilat mund të jenë të vjetruara ose të pasakta⁹⁸ , prandaj duhet trajtuar me kujdes. Megjithatë ,Kosova është konsideruar të ketë situatën shëndetësore më të keqen në Evropën Juglindore. Tashmë siç është përmendur të dhënat e vlefshme në lidhje me statusin e shëndetit të popullatës janë të pamjaftueshme; megjithatë treguesit që janë në dispozicion sugjerojnë që statusi shëndetësor i popullsisë është relativisht i varfër, dhe mund të ketë përkeqësim të mëtejshëm .

- Shëndeti i nënës dhe fëmijës

Gjendja e shëndetit të nënës në Kosovë është e varfër në krahasim me pjesën tjetër të Evropës dhe vendeve fqinje. Përqindja e vdekshmërisë së nënës është konsideruar si me e larta në rajon, hulumtimi i fundit i bazës së të dhënave vlerëson se MMR në 21 për 100.000 lindje. Varfëria dhe kujdesi i pamjaftueshëm antenatal është parë si një nga faktorët kryesor që kontribuojnë për MMR-në e lartë. Për më tepër informacionet e marra nga institucionet shëndetësore tregojnë se arsyet kryesore për vdekjet e nënës janë hemorragjitë, infeksionet, tensioni i lartë dhe abortimet e pasigurta. Shkalla e vdekshmërisë foshnjore (IMR) është vlerësuar në 44 për 1.000 lindje të gjalla, derisa “nën 5” shkalla e vdekshmërisë është vlerësuar në 69 për 1.000 lindje të gjalla. Mortaliteti

---

⁹⁷ Republika e Kosovës/Qeveria e Kosovës /Ministria e Shëndetësisë, Strategjia e Sektorit të Shëndetit 2010-2014, Prishtinë Maj 2009, e disponueshme në: <http://www.mshgov-ks.org/strategjia.pdf>, hyrë në fuqi në Dhjetor 2009

⁹⁸ Institucionet e Përkohshme të Vetë-Qeverisjes në Kosovë, Ministria e Shëndetësisë, “Shëndeti dhe situata shëndetësore”, Shkurt 2004

prenatal është 20 për 1.000 lindje të gjalla(2006), me të lartat në rajon (BE-2006: 6.05).Programet e imunizimit ishin ndërprerë në masë të madhe gjatë konfliktit,dhe si rezultat i mbulimit të vaksinimit ishin vetëm 19% në fillim të vitit 1999. Përmirësimet e bëra në kohët e fundit kanë ngritje në mbulimin mbi 90% në 2005. Sidoqoftë, diferenca në mbulimin midis datës së BCG dozës prej 99.5%(është dhënë për të porsalindurit që gjenden ende në institucione shëndetësore) dhe mbulimin e vetëm 76% për fruthin/shytave/ vaksinën e rubeolës (është dhënë kur fëmija është në mes moshës 12 dhe 18 muaj) tregon nevojën për rritjen e vetëdijes dhe njohurive mbi rëndësinë e vaksinimit.

- Planifikimi familjar dhe Infeksionet Seksuale të Transmetueshme (IST) duke përfshirë HIV/AIDS-in Sipas Anketës së Shëndetësisë Demografike të vitit 2003 megjithatë njohja e kontraceptiveve në mesin e grave është shumë e lartë (97.5% e femrave në Kosovë kishin dëgjuar se paku një metode kontraceptive) vetëm gjysma e grave në moshën pjellore e kanë përdorur një metode kontraceptive, ndërsa 35% janë aktualisht duke përdorur kontraceptiv me një masë prevalencë kontraceptive që ishte më e lartë në zonat urbane sesa në zonat rurale. Për më tepër ky hulumtim nxjerr në pah një tendencë në rritje me zvogëlimin dhe prevalencën e IST-ve. Megjithatë, për shkak të raportimit të papërshtatshëm dhe të pamjaftueshëm pasqyrimet epidemiologjike të IST/Infeksionet e aparatit riprodhues (IAR),duke përfshirë edhe HIV/AIDS-in mbeten të paqarta. Ende nuk ka strategji gjithëpërfshirëse për luftimin e HIV/AIDS-it dhe studimet tregojnë se njohuritë në lidhje me HIV/AIDS-in janë shumë të ulëta në Kosovë. 10.5% e grave pohojnë se ato nuk kishin dëgjuar për HIV/AIDS-in. Në mesin e grave që kurrë nuk kishin ndjekur shkollën,47% pohojnë se ato nuk kishin dëgjuar për HIV/AIDS-in. Për gratë të cilat kishin përfunduar arsimimin e tyre deri në nivelin fillor,12% e tyre raportojnë që nuk kishin dëgjuar për HIV/AIDS-in.
- Shërbimet rehabilituese për personat me aftësi të kufizuara - Ka mungesë të objekteve të rehabilitimit. Rehabilitimi i personave me aftësi të kufizuara fizike

vazhdon të menaxhohet vetëm nga OJQ-te. Paarrtitshmëria e objekteve dhe shërbimeve publike për personat me aftësi të kufizuara është një çështje shqetësuese.

- Burimet njerëzore - Në fillim të periudhës së konfliktit të 1989, shumica dërrmuese e profesionistëve shëndetësor shqiptar u detyruan të largohen nga zyrat publike në objektet e kujdesit shëndetësor dhe nuk ishin në gjendje të marrin arsim mjekësor në gjuhën e tyre. Si pasojë, shërbimet paralele shëndetësore dhe sistemet e arsimit janë krijuar në mënyrë që të ofrojnë shërbime të kujdesit shëndetësor për popullsinë shqiptare, si dhe për të mundësuar vazhdimin e arsimit mjekësor për studentët shqiptarë. Edhe pse, arsimi mjekësor i ofruar në këto struktura ishte me standarde relativisht të larta të edukimit teorik, trajnimi klinik praktik ishte i kufizuar në qasjen e ndaluar të pacientëve në spitale. Për më tepër, përkundër faktit se shumica e programeve të formuara pas konfliktit janë përqendruar në "duart-në" trajnimin e profesionistëve mjekësor, ende ekziston një nevojë e madhe për aftësi praktike dhe përditësimin e njohurive. Vlerësimet aktuale në Kosovë janë se 1000 banorë janë të shërbyer me vetëm 0,94 mjekë, 2,61 infermiere dhe 0,06 dentistë. Megjithatë, masat e ofruara në PHC dhe në spitale janë të vogla⁹⁹, duke sugjeruar se barrierat financiare përjashtojnë shume njerëz nga kujdesi, veçanërisht ato që i përkasin grupeve të rrezikuara, ndërsa ata që mund ta përballojnë pagesën për kujdesin në sektorin privat edhe jashtë Kosovës. Përveç kësaj, ekziston një mungesë e duhur menaxheriale dhe planifikimin e aftësive midis liderëve të institucioneve shëndetësore.

- Infrastruktura -objektet e kujdesit shëndetësor të dëmtuara dhe të neglizhuar ishin riparuar menjëherë pas luftës. Infrastruktura e re dhe e restauruar ishte dhënë si dhe pajisje të reja mjekësore, gjersa numri i shtretërve është reduktuar në mënyrë progresive. Megjithatë, shumica e spitaleve kanë për bazë konceptin e vjetërsisë dhe të pa dobishëm të spitaleve në pavijone.

---

⁹⁹ Studimi i Reformës Shëndetësore Financiare të Kosovës, Banka Botërore, Maj 2008

• Financimi i sektorit - Kosova nuk ka sistem të sigurimit shëndetësor dhe për këtë arsye sektori shëndetësor financohet kryesisht nga buxheti i konsoliduar i Kosovës, donacionet nga bashkësia ndërkombëtare, si edhe nga organizatat qeveritare dhe joqeveritare. Burimet private kontribuojnë rreth 40%¹⁰⁰. Pavarësisht të marrjes së mbi 10% të buxhetit të qeverisë, shuma e shpenzimeve publike është vetëm 35 euro për kokë banori¹⁰¹ që është një nga më të ultat në Evropë dhe sektori i shëndetësisë ballafaqohet me zbalancime serioze në lidhje me alokimin e fondeve. Deri tani shuma më e madhe e shpenzimeve shëndetësore, 30%, është përdorur për ilaçe , përcjellur nga shpenzimet për pagat. Shpërndarja e buxhetit në komuna dhe spitale është bërë në lidhje me madhësinë e popullsisë në fushat e mbuluara të përshtatura ne numrin e shtretërve në spitalet. Autoritetet janë plotësisht në dijeni ne lidhje me rrjedhjen e paarsyeshme të burimeve dhe për nevojën për të korrigjuar atë. Masat e ndryshme për modernizimin dhe racionalizimi i sistemit të financimit janë nën vlerësim. Për më tepër, në krahasim me shpenzimet totale shëndetësore (publike dhe private) në Shqipëri, shkon deri në 269 euro për kokë banori(2006) dhe për Kroacinë (2006)¹⁰² në shumën 814 euro, Kosova 75 € për frymë në vitin 2007¹⁰³, dhe kjo nuk lejon shumë hapësirë për blerje te barërave , harxhimet dhe teknologjitë e reja në botë shënojnë çmimet e tregut botërorë dhe japin pak hapësirë për ofrimin e trajtimit kualitativ. Kjo gjithashtu ofron një pasqyrë të mënyrës së vogël për të freskuar infrastrukturën. Për familjet që paguajnë 40-50% të gjitha shpenzimet e kujdesit shëndetësor, sistemi i kujdesit shëndetësor nuk është në gjendje për të mbrojtur familjet kundër shpenzimeve katastrofike në rast te ndonjë sëmundjeje të rëndë. Si familjet me të ardhura më të ulëta shpenzojnë 13% të të ardhurave të tyre

---

¹⁰⁰ Ibid

¹⁰¹ Lul Raka. Të gjitha: “Refuzimi, Media, Kohëzgjatja e Kontrollës së Infeksionit në Kosovë”, Gazeta Ndërkombëtare e Kontrollit të Infeksionit : <http://www.ijic.info/article/viewFile/2609/2810>

¹⁰² OBSHSIS

¹⁰³ 100 USD në masën e këmbimit, 1 Dollar Amerikan = 0.75147 Euro, mesi i 2007

për kujdesin shëndetësor¹⁰⁴ ekziston rreziku që sëmundja mund të shtyjë familjet e varfra në varfëri të thellë.

- Efikasiteti - Me 18,4 vizita të mjekut në ditë për kujdesin e pacientit të jashtëm përdorimi i masës është më i ulëti në Evropë dhe masat e pranimit në spitale janë 6,3 për vit për 10,000 banorë (2006) është më i ulëti në rajon (Serbi: 12 , Sllovenia: 17,6). Megjithatë, të dhënat e vlefshme për efikasitet, produktivitet dhe për krizën e shpenzimeve për artikull nuk janë në dispozicion. Përveç kësaj, ekziston sistemi i referimit të dobët dhe mungesa e standardeve për shërbimet dhe protokollet.
- Shtresa e jetës me të ulët në rajon me 69,9 vjet për femra dhe 67,8 vjet për burra, sipas Raportit të Zhvillimit Njerëzor të Kosovës (RZHNJ) të 2004. Nuk ka dallime të rëndësishme në jetëgjatësinë në mes të grupeve etnike, por vdekshmëria relativisht e lartë e foshnjave dhe masa e tuberkulozit janë shkaqe të shqetësimit.
- Shkaqet kryesore të vdekjes në vitin 2007, përfshirë sëmundjet e sistemit të qarkullimit të gjakut me gjithsej 62,55% (59,76% meshkuj, femra 66,23%), vendin e dytë është tumori me 13,51% (15,91% meshkuj, femra 11,48%), dhe vendin e tretë kushtet e caktuara që fillojnë në periudhën perinatale me 6,28%¹⁰⁵. Duhani është një kontribues i madh për sëmundje dhe mortalitet. Në Kosovë, më shumë se një e treta e nxënësve të shkollave midis moshave 13 dhe 15 vjet kanë pirë cigare. Pothuajse, një e pesta e të gjithë studentëve aktualisht përdorin disa forma të duhanit dhe 13% e tyre janë duhanpirës aktual të cigareve¹⁰⁶. Shumë sëmundje ngjitëse, si tularemia, brucelozës dhe endemia hemorragjike Krime-Kongo janë endemike në rajon. Incidenca e lartë e tuberkulozit është veçanërisht shqetësuese. Përmes ujit dhe ushqimit lindin sëmundjet, të tilla si Hepatiti A, që janë endemike. Shumë qytetarë të Kosovës kanë qenë të ekspozuar ndaj ngjarjeve traumatike - duke filluar nga burgu dhe torturat me vrasjen e një anëtari të familjes dhe abuzimit seksual deri te ndarja nga familja, duke rezultuar në një prevalencë të lartë të PTSD (22%)¹⁰⁷. Sa i përket gripit pandemik të dërrit (AH1NI) , sipas Institutit Kombëtar të

¹⁰⁴ Banka Botërore 2008

¹⁰⁵ Republika e Kosovës, Qeveria e Kosovës, Ministria e Administrimit Publik, Enti i Statistikave të Kosovës, "Shkaqet e Vdekjeve në Kosovë, 2006 dhe 2007", Shtator, 2009, e disponueshme: <http://www.ksgov.net/ESK/eng/dmdocuments/CAUSES%20OF%20DEATH%20IN%20KOSOVO%202006-2007.pdf>

¹⁰⁶ Instituti Kombëtar për Shëndetin Publik të Kosovës, Departamenti i Epidemiologjisë, Reparti i Sëmundjeve Kronike, Prof. Dr. Naser Ramadani, "Anketa Globale për të Rinjtë e Kosovës", Prishtinë Maj 2005, e disponueshme në: <http://www.niph-kosova.org/>, hyrë në fuqi në Dhjetor 2009

¹⁰⁷ "QKRMT, "Pasojat afatëgjate të luftës, funksionimi social dhe shëndeti mendor në Kosovë", Thomas Wenzel, Bajram Maxhuni, Ferid Agani, Feride Rushiti dhe Ismet Abdullahu, Kosovë, Gusht 2006.

Shëndetit Publik, deri më tani 213 raste janë konfirmuar se janë të infektuar me AH1N1 nga të cilat prej tyre 10 raste kane vdekur. Ministria e Shëndetësisë, në koordinim dhe përkrahje nga Organizata Botërore e Shëndetësisë është duke marrur të gjitha masat për të zvogëluar sa më shumë që është e mundur pasojat e kësaj sëmundje pandemike, duke përfshirë parandalimin / vaksinimin dhe trajtimin e duhur.

- Problemet dentare janë shumë të zakonshme: Më shumë se tre të katërtat e të gjithë fëmijëve kanë karies dentar. Malcim nullash ndodhet në 20% si dhe çrregullimeve ortodontike ndodhen në 60% të popullsisë.
- Mbulimi i vaksinimit të lartë 98% është një përjashtim nga ky model i përgjithshëm, por asnjë sistem i formalizuar në vend që të iniciojë udhëzimet dhe protokolleve klinike dhe për të monitoruar përdorimin e tyre, ekzistojnë pak mundësi që ndikojnë pozitivisht në gjendjen shëndetësore të

Faktorëve të mjedisit që kanë një efekt të madh në shëndetin e popullatës¹⁰⁸. Në Kosovë, problemet kryesore të mjedisit janë: cilësia e ajrit, ujit dhe sistemet e ujërave të zeza, ndotja me metale të rënda, menaxhimi i mbeturinave, aksidentet e trafikut dhe kushtet e këqija të banimit.

Rajonet me mjedisin më të ndotur janë Mitrovica (minierat e plumbit dhe zinkut si dhe industria), Obiliqi (minierat e linjtit dhe termocentralet), Glllogocit (minierat e fero-nikelit dhe industria metalurgjike) dhe Hani i Elezit (fabrika gëlqerore dhe e çimentos). Kompleksi industrial Trepça në Mitrovicë është një prej minierave më të mëdha që bene punimet minerale, shkrirjes, rafinimin dhe kompleksit të madh të baterive në Evropë. Gjatë punimit në këto, kompleksi është një ndotës serioz. Ndërsa ndotësit kryesor gjatë punimit janë, kadmiumi, zinku, bakri dhe gazrat toksike (dioksidi i sulfurit, trioxide squfur, monoksidi i karbonit, oksidet e azotit, etj) që gjithashtu tejkalojnë standardet e pranueshme. Testet e gjakut kane treguar që fëmijët nën tre vjeç janë më të prekurit pas minatorëve.

3.4.2 Uji i pijshëm dhe kanalizimet sipas rajoneve, sistemet e ngrohjes

Ka pasur një përparim në fushën e ujit dhe kanalizimet. Ligji mbi Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis dhe Ligji mbi Vlerësimin e Ndikimit Strategjik u miratua në mars, por që të dyja duhet korrigjuar në mënyrë që të sillen në përputhje me standardet evropiane. Një numër i kufizuar i projekteve të parapara në planin e veprimit për mjedisin janë zbatuar. Megjithatë, Kosova është në një fazë të hershme të përafrimit me standardet evropiane mjedisore. Ka pasur një përparim të kufizuar në fushën e cilësisë së ujit. Vetëm 70% e

¹⁰⁸ Instituti Kombëtar i Shëndetit Publik të Kosovës, Reporti mbi Ajrin e ndotur, Janar-Mars 2009, Prishtinë, Prill 2009, e disponueshme : <http://www.niph-kosova.org/>, hyrë në fuqi në Dhjetor 2009

popullsisë janë të lidhura me rrjetet e ujit të pijshëm dhe vetëm një e treta është e lidhur me sistemet e ujërave të zeza. Sigurinë e infrastrukturave të mëdha, si pendët, kanalet dhe konsumet e ujit, kërkojnë menaxhim të duhur dhe monitorim. Nuk ka asnjë ndryshim sa i përket organizmave kimike ose gjenetike të modifikuara.

Asnjë përparim nuk mund të raportohet për administrimin e mbeturinave¹⁰⁹. Sistemi aktual i administrimit të mbeturinave nuk regjistron të dhëna të caktuara tashme për mbeturinat¹¹⁰, grumbullimin, përpunimin, rigjenerimin, dhe asgjësimin në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe të strukturuar. Edhe pse rreth 90% e popullsisë urbane bëjnë mbledhjen e mbeturinave, kjo është në përgjithësi e standardit të dobët për shkak të mungesës së pajisjeve dhe objekteve në dispozicion. Në të kundërtën, më pak se 10% e zonave rurale janë shërbyer me mbledhjen e rregullt të mbeturinave. Tarifa për mbledhjen e mbeturinave është rreth 3 Euro për familje në muaj, por mbledhja e pagesave është shumë e ulët (30 - 40%). Gjenerimi i mbeturinave të brendshme, bazuar në të dhënat e kohëve të fundit, është rreth 2 kg /për kokë banori / në ditë. Prej 29 komunave të deponimeve 26 janë rehabilituar si dhe Agjencia Evropiane për Rindërtim (AER) dhe donatorë tjerë kanë mbështetur rindërtimin apo ndërtimin e 9 deponimeve të tjera rajonale.

Mungesa e plotë e trajtimit të ujërave të zeza në Kosovë paraqet një rrezik në tokë dhe ujë të pijshëm të pasigurtë dhe gjithë natyrës në përgjithësi¹¹¹.

3.4.3 Sistemi i kujdesit shëndetësor

Para konfliktit sistemi i shëndetësisë së Kosovës ishte i ngjashëm me shumicën e vendeve të tjera ish-socialiste, kryesisht i orientuar drejt ofrimit të kujdesit sekondar dhe terciar apo trajtimit me tepër se parandalimit.

Të gjitha institucionet shëndetësore janë shtetërore dhe shërbimet e financuara publikisht përmes një skeme të sigurimeve shoqërore. Rezultati ishte i centralizuar, burokratik, dhe disi sistem i paefektshëm shëndetësor me objekte të mëdha, mase e ulët e shtretërve, dhe qëndrimi i te zgjatur në spitale. Pas konfliktit, shume theks është bere

---

¹⁰⁹ Komisioni për Komunitete Evropiane, Komisioni i grupit punues të dokumentit, KOSOVA NËN RKSKB-ve 1244/99 2009 RAPORTI I PROGRESIT, Bruksel, 14.10.2009, http://www.delprn.ec.europa.eu/repository/docs/ks_rapport_2009_en.pdf, pages 37-38, e qasur në Dhjetor, 2009

¹¹⁰ Ibid

¹¹¹ Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë, Misioni i OSBE-së në Kosovë, Departamenti i Monitorimit, "Çështjet e ujit në Kosovë", Korrik 2008, www.osce.org/documents/mik/2008/07/32394_en.pdf, paragrafi katër, faqe 11, e qasur në Dhjetor 2009.

ne përmirësime të theksuara të shërbimeve të kujdesit shëndetësor duke përfshirë menaxhimin, por performanca e sektorit shëndetësor të Kosovës është ende një shqetësim madhor.

Bazuar në Ligjin për Shëndetësi Nr 2004 / 4¹¹² kujdesi shëndetësor për qytetarë duhet të zbatohet nëpërmjet një uniforme, të integruar, e lidhur funksionalisht në sistemin e kujdesit shëndetësor nëpërmjet aktiviteteve parandaluese, mjekuese dhe rehabilitues si dhe masat e kujdesit shëndetësor.

Shërbimet publike të kujdesit shëndetësor ofrohen për tre nivele:

- A. Kujdesi shëndetësor primar;
- B. Kujdesi shëndetësor sekondar dhe
- C. Kujdesi shëndetësor terciar.

A. Shërbimet e Kujdesit Shëndetësor primar

Komunat janë përgjegjëse për ofrimin e shërbimeve të kujdesit shëndetësor primar dhe përcjelljen e gjendjes shëndetësore të qytetarëve në territorin e tyre. Shërbimet e kujdesit shëndetësor primar janë themeli i sistemit të ri të kujdesit shëndetësor të Kosovës dhe zbatohet përmes ekipeve të mjekësisë familjare.

Shërbimet e kujdesit primar shëndetësor përfshijnë:

- Promovimin, parandalimin, trajtimin dhe rehabilitimin e sëmundjeve, çrregullimeve dhe lëndimeve;
- Edukimin shëndetësor;
- Imunizimin;
- Diagnoza fillestare dhe kujdesi themelor shëndetësor përfshirë operacionet e vogla;
- Promovimin e shëndetit oral dhe kujdesin themelor shëndetësor dentar;
- Kujdesi shëndetësor mental bazuar në komunitet;

---

¹¹²Kuvendi i Kosovës, Ligji i Shëndetësisë, Nr 2004/4, <http://www.mshgov-ks.org/legjislacioni/shendetesi/Ligji%20per%20Shendetesi.pdf>, hyrë në fuqi në Dhjetor 2009

- Rehabilitimi bazuar ne komunitet dhe
- Sigurimi i ushqimit dhe ujit cilësor.

Kujdesi primar shëndetësor sigurohet dhe zbatohet nga një ekip i mjekësisë familjare të përbërë nga punëtorët shëndetësorë në vijim:

- Mjeku i përgjithshëm;
- Stomatologu ;
- Specialisti i mjekësisë familjare;
- Farmacisti;
- Pediatri;
- Gjinekologu-obstetëriku;
- Specialisti i biokimisë kimike; dhe
- Infermieret, mamitë, fizioterapistët dhe teknikët mjekësor nga skuadrat.

B. Shërbimet e kujdesit shëndetësorë sekondar

Shërbimet e kujdesit shëndetësor sekondar në vijim përfshijë:

- Kujdesin shëndetësor për pacientin e jashtëm: diagnostik, terapeutik dhe rehabilitues;
- Spitali për kujdesin shëndetësor (i shtruar) implementimin e trajtimit diagnostik, terapeutik dhe rehabilitues brenda 24 orëve;
- Edukim shëndetësor të pacientëve dhe
- Mbështetje profesionale për kujdesin shëndetësor primar.

C. Shërbimet e kujdesit shëndetësor terciar

Kujdesi terciar shëndetësor përmban shërbimet e specializuara të ofruara në Institucionet e Kujdesit Shëndetësor të autorizuar nga Ministria e Shëndetësisë, institucionet e zhvillimit arsimor universitar, punë kërkimore-shkencore dhe arsimit postdiplomik si dhe arsimimet e specializuara dhe të zhvilluara. Këto shërbime sigurohen vetëm në Qendrën

Klinike Universitare me bazë në Prishtinë.

D. Shërbimet e shëndetit mendor

Tradicionalisht, shërbimet e shëndetit mendor në Kosovë janë përqendruar në trajtim biologjik në institucionet e centralizuara, siç dëshmohet në Institutin e Shtimes. Me ndryshimin e filozofisë, ka qenë një lëvizje drejt një korresponduesi të decentralizuar, dhe model të institucionalizuar i shëndetit mendor, duke u përqendruar në komunitetin bazuar në shërbimet e shëndetit mendor.

Shërbimet e Shëndetit Mendor në Kosovë janë koordinuar nga Zyrtari i Qendrës së Shëndetit Mendor në Ministrinë e Shëndetësisë. Përveç tjerash rol këshillues për qeverinë, në lidhje me politikat dhe legjislacionin për shëndetin mendor, kjo zyrë përfshinë planifikimin e shërbimeve, menaxhimin, koordinimin, monitorimin dhe vlerësimin e cilësisë të shërbimeve të shëndetit mendor¹¹³.

Një sektor shëndetësor paralel ekziston në komunat me shumicë serbe, e cila njëkohësisht është i financuar nga Qeveria e Kosovës dhe Beogradit. Koordinimi në mes të Qeverisë së Kosovës dhe sektorit paralel në fushat e politikës dhe operacioneve është jo-ekzistues.

3.4.3.1 Infrastruktura shëndetësore sipas rajoneve

A. Kujdesi shëndetësor primar

Shërbimet e kujdesit primar shëndetësor ofrohen përmes tri lloje të objekteve shëndetësore. 32 Qendra Kryesore të Mjekësisë Familjare që janë të vendosura në çdo komunë / qytet, dhe 14 prej tyre kanë njësi të lindjes, 152 Qendra të Mjekësisë Familjare dhe 263 Punte (stacion i vogël shëndetësor) që janë të vendosura kryesisht në zonat rurale.

Shërbimet e kujdesit primar shëndetësor duhet të ofrohen nga mjekët dhe infermierët që kanë marrë trajnime moderne në mjekësin familjare. Në këtë kontekst, Ministria pret që kujdesi primar do të jetë në gjendje të kujdeset deri në 80 - 90% për problemet shëndetësore që janë të pranishme në popullsi.

Familjet serbe dhe rome preferojnë të kërkojnë shërbime shëndetësore në objektet e

---

¹¹³ Organizata Botërore e Shëndetësisë – Ministria e Shëndetësisë së Kosovës, OBSH-AIMS Raporti i Shëndetit Mendor në Kosovë – Draft, 2006

kujdesit primar shëndetësor te themeluar brenda strukturave paralele. Ka 67 objekte te kujdesit primar shëndetësor që janë të vendosura në zonat e pakicave dhe funksionojnë sipas sistemit paralel shëndetësor i mbështetur nga Qeveria Serbe. Është njoftuar se mjekët dhe infermieret që punojnë në këto objekte janë të paguar më mirë në krahasim me kolegët e tyre shqiptarë. Për më tepër, këto objekte janë shumë mirë të furnizuara me barna dhe materiale të tjera.

Përkundër përparimit të shpejtë në anën e trajnimit, kujdesi primar përballet me probleme të konsiderueshme:

- Qasja në kujdesin shëndetësor primar ndryshon. Në zonat urbane, një qendër shëndetësore familjare zakonisht mund të arrihet lehtë, në zonat rurale qasja mund të jetë shumë më e dobët dhe objektet sigurojnë shërbime të dobëta dhe të kufizuara;
- Numri i pamjaftueshëm i profesionistëve të kujdesit shëndetësor;
- Mbulimi në kujdesin primar është i kufizuar. Në qoftë se ekziston, mjekët shpesh nuk i njohin pacientët dhe lehtë mund ti referojnë ata për në spitale;
- Sistemi i referimit nuk funksionon. Pacientët i referohen vetë spitaleve duke anashkaluar kujdesin primar;
- Mungesa e pajisjeve të duhura, furnizimet e barnave nga lista e barnave esenciale;
- Në shumë zona rurale, ka mungesë akute të personelit për kujdesin primar dhe
- Edhe pse është gradualisht duke ndryshuar, qëndrimet e shumë specialistëve klinike dhe pacientët vazhdojnë të jenë skeptik ndaj kujdesit primar.

B. Kujdesi sekondar

Kosova ka gjashtë spitale rajonale (të kujdesit sekondar), njëri prej të cilëve është duke funksionuar sipas sistemit shëndetësor paralel (spitali rajonal i Mitrovicës), dhe katër spitale të qytetit (dy janë duke funksionuar sipas strukturave paralele) që janë të ngjashme me spitalet rajonale, por me hapësirë të kufizuar të shërbimeve. Spitalet, me përjashtim të spitaleve të vogla paralele të vendosura në zonat e pakicave, janë të vendosura në pavijonet e spitaleve të vjetruara dhe të pavlera¹¹⁴. Ato përmbajnë në vete, gjysmë-klinika të pavarura, çdo klinikë ofron shërbime pacientëve të brendshëm dhe të jashtëm si dhe kujdesin emergjent. Ato shpesh kanë laboratorët e tyre, sterilizimin, kujdesin intensiv, sallat e operacionit, etj. Spitalet e shërbimit të kujdesit sekondar

---

¹¹⁴ Institucionet e Përkohëshme të Vetë-Qeverisjes në Kosovë, Ministria e Shëndetësisë, "Shëndeti dhe situata shëndetësore", Shkurt 2004

ofrojnë shërbime në fushat specialistike dhe të mbështetjes si më poshtë:

- Mjekësi të brendshme (duke përfshirë pulmologjinë);
- Kirurgjia (përfshirë urologjinë);
- Ortopedi
- Pediatri;
- Gjinekologji dhe obstetrikë;
- Neuro-psikiatrisë;
- Oto-Rino-laringologji;
- Okulistikë;
- Dermatologji;
- Radiologjia (duke përfshirë ultrazërin);
- Laboratori Qendror dhe Qendrën e Transfuzionit të gjakut;
- Patologjia;
- Fizioterapia (nuk është zhvilluar veçanërisht mirë) dhe
- Farmaci Qendrore.

Spitalet rajonale dhe spitalet e qytetit:

- Gjakovë - 480 shtretër
- Gjilan - 388 shtretër
- Mitrovicë / Mitrovica Veriore¹¹⁵ - 500 shtretër

---

¹¹⁵ Edhe pse, stitali në Mitrovicën Veriore është spital zyrtar, ai sillet si institucion paralel dhe nuk i raporton Ministrisë.

- Pejë - 428 shtretër
- Prizren - 655 shtretër
- Vushtrri- 78 shtretër

Qasja në shërbime shëndetësore, në aspektin e kujdesit shëndetësor sekondar, duket të jetë më problematike dhe minoritetet shpesh mbështeten në strukturat paralele shëndetësore që autoritetet serbe të vazhdojnë të financojnë dhe operojnë.

Spitalet paralele

- Harriet Tubbman Spitali i Lindjes në Graçanicë - 7 krevate
- Spitali kirurgjik Simonida, në Graçanicë - 19 shtretër
- Mjekësia e brendshme dhe spitali Pediatrik në, Llapllasellë - 27 shtretër

C. Kujdesi shëndetësor terciar

Kujdesi shëndetësor terciar ofrohet vetëm në Qendrën Klinike Universitare të Kosovës e vendosur në Prishtinë. Numri i personelit profesional që punon në këtë qendër përfshin 501 mjekë dhe 1167 infermierë. Qendra ka 2.290 shtretër dhe ofron shërbimet e mëposhtme:

Klinika	Numri i shtretërve
Kirurgjia	294
Ortopedia	115
Gjinekologji dhe obstetrikë	572
Mjekësi të brendshme	255
Sëmundjeve infektive	116
Pediatria	252
Neuropsikiatria	159

Okulistikë	100
Otorinolaringologjia	100
Kirurgjia e nofullës së fytyrës	45
Dermatologjia	60
Mjekësia e kraharorit	68
Kujdesi intensiv	38

Në përgjithësi, standardi i ndërtimit për të gjitha objektet e kujdesit shëndetësor është i dobët. Koncepti i ndërtimit i modës së vjetër të spitaleve ("pavijonit spitalor") i bën ato jo efektive dhe të shtrenjta. Niveli dhe cilësia e pajisjeve është i ulët. Ka qenë vështirë që të bëhen investime kapitale gjatë 15-20 viteve para konfliktit. Mirëmbajtja e ndërtesave dhe pajisjeve është e dobët.

D. Shërbimet e shëndetit mendor:

Në Kosovë, shërbimet e shëndetit mendor janë të organizuar në kushte të zonave të kapjes dhe ka shtatë të zona të mbledhjes që ofrojnë shërbime të shëndetit mendor për popullatën¹¹⁶.

Ekzistojnë nëntë objekte ambulatorie të shëndetit mendor (Komuniteti i Qendrave të Shëndetit Mendor) të cilat janë vendosura në qytetet e mëdha (Prishtinë, Mitrovicën Jugore, Gjilan, Ferizaj, Prizren, Pejë, Podujevë, Skenderaj dhe Gjakovë) dhe janë në dispozicion për të ofruar shërbime të shëndetit mendor dhe trajtime. Një nga objektet është në Prishtinë dhe shërben vetëm për fëmijët dhe adoleshentët. Përveç kësaj, ka shtatë objekte banimi të komunitetit (një për 500.000 banorë) në dispozicion në territorin e (Prishtinës, Gjakovës, Prizrenit, Pejës, Mitrovicës, Drenasit dhe Gjilanit). Këto objekte janë emëruar: "Shtëpi të Integruara" nga Ligji për Shëndetësi të Kosovës. Çdo shtëpi e integruar ka 10 shtretër për banim të rezervuara për klientët psikiatrik (2,10 për 100.000 shtretër për popullsinë). Nuk ka shtretër në shtëpitë e integruar të cilat janë të rezervuara vetëm për fëmijët dhe adoleshentët.

Për më tepër, Kosova ka njësi psikiatrike të pacientëve të jashtëm në dispozicion me 166 shtretër psikiatrik. Katër nga njësitë janë të vendosur në spitalet e rrethinës (në Prizren,

¹¹⁶ Organizata Ndërkombëtare e Shëndetësisë – Ministria e Shëndetësisë së Kosovës , OBSH-AIMS Raporti për Sistemin e Shëndetit Mendor në Kosovë - Draft, 2006

Pejë, Gjakovë dhe Gjilan), ndërsa një klinikë psikiatrike është e vendosur në Spitalin e Universitetit të Prishtinës. Nga këto 166 shtretër, asnjë nuk është rezervuar vetëm për fëmijët dhe adoleshentët.

Në Kosovë nuk ka spitale mentale të vendosura. Në Spitalin Universitar të Prishtinës në Klinikën psikiatrike, 11 shtretër janë në dispozicion për personat me çrregullime mendore në një njësi pacientit mjeko-ligjor. Një strukturë rezidenciale e quajtur "Instituti Special në Shtime", e cila ka 200 shtretër ofron kujdes për njerëzit me pengesa mendore, çrregullime të shëndetit mendor, dhe probleme të tjera sociale. Njësia ka dy shtëpi banimi: një në Shtime dhe i dyta në Graçanicë ku janë të vendosur fëmijët me pengesa mendore. Ky institucion është në gjendje shumë të keqe, dhe aty punon vetëm një psikiatër me gjysmë orari.

Pavarësisht arritjeve të qarta, situata në shëndetin mendor është larg nga përmbushja e nevojave të popullsisë.

- Financimi i sektorit shëndetësor është shumë i ulët në përgjithësi dhe në veçanti për shërbimet e shëndetit mendor. Buxheti për sektorin e shëndetit mendor, në vitin 2007, është dy herë më i ulët krahasuar me buxhetin e vitit 2004, dhe ajo përfaqëson më pak se 3% të buxhetit të përgjithshëm shëndetësor (dy herë më e ulët se rekomandimet e OBSH-së). Si pasojë e kësaj, shumë kapaciteteve të zhvilluara në shëndetin mendor nuk mund të punojnë në mënyrë efektive për shkak të pamundësisë për të punësuar stafin e nevojshëm profesional.
- Kjo situatë specifike e vështirë tregon veten përmes numrit të lartë të pacientëve kronik psikiatrik nga Kosova në spitalet psikiatrike në Serbi, por edhe rehabilitimin dhe integrimin e vështirë psikosocial -te banorëve jo të Kosovës në institucion të posaçëm në Shtime.
- Pasojat komplekse psikologjike të traumave të luftës, zhvillimet e shpejta të tranzicionit kulturor dhe social, dhe gjendja e vështirë ekonomike me rritje të papunësisë dhe varfërisë¹¹⁷, si dhe rrethanat aktuale shtesë e bëjnë të vështirë zhvillimin e mëtejshëm të shërbimeve të shëndetit mendor në Kosovë.
- Ekziston një përhapje e lartë të çrregullimit të stresit post-traumatik - PTSD (22%), me shqetësime emocionale (43,6%) dhe depresioni (41,8%) në popullatën e personave deri

---

¹¹⁷ Ministria e Shëndetësisë së Kosovës e përkrahur nga Organizata Ndërkombëtare e Shëndetësisë, "Strategjia për Shëndetin Mendor në Kosovë 2008-2013, Tetor 2007

në 15 vjeç dhe më të vjetër¹¹⁸.

- Rritja e vetëvrasjeve në Kosovë (2.93/100, 000)¹¹⁹, veçanërisht në adoleshentët, është gjithashtu një tregues serioz i pamjaftueshmërisë në shërbimet e shëndetit mendor.

Situata nuk është aspak më e mirë kur është fjala për çrregullime të varësisë dhe problemit kompleks të psikiatrisë forenzike. Një çështje tjetër problematike është se shërbimet e shëndetit mendor për fëmijët dhe adoleshentët nuk janë të zhvilluara ende, krahasuar me strukturën demografike të popullsisë në Kosovë. Për më tepër, shërbimet e shëndetit mendor në sektorin publik janë dhënë vetëm 38 psikiatërve dhe 9 psikologëve për tërë popullatën e Kosovës i cila parashikohet të jetë në mes 2 dhe 2.5 milionë.

3.4.3.2 Kriteret e kualifikimit dhe qasja në shërbimet e kujdesit shëndetësor

Aktualisht, kriteri i vetëm i kualifikimit për të pasur qasje në shërbimet e kujdesit shëndetësor duhet të jetë i regjistruar si qytetar i Kosovës. Kjo konsiston në faktin se Kosova nuk ka sistem të sigurimit shëndetësor në vend dhe është e financuar nga Qeveria e Kosovës. Deri sa të vendoset sigurimi shëndetësor, personi nuk ka nevojë për t'u punësuar në mënyrë që të marrin shërbime të kujdesit shëndetësor.

3.4.3.3 Shpenzimet e kujdesit shëndetësor

Teorikisht, duke folur në bazë të Ligjit për Shëndetësi nr.2004 / 4, Kapitulli V, neni 22, shërbimet e kujdesit shëndetësor janë dhënë falas në institucionet shëndetësore publike për grupet e posaçme të popullatës si vijon:

- Fëmijët dhe të rinjtë deri në 15 vjeç;
- Nxënësit dhe studentët deri në fund të mbarimit të shkollës së rregullt;
- Qytetarët mbi 65 vjeç;
- Qytetarët të cilët janë anëtarë të afërt të familjeve së dëshmorëve, invalidët e familjes së ngushtë, dhe marrësit e ndihmës sociale po ashtu anëtarët e ngushtë të familjeve të tyre si dhe

---

¹¹⁸ QKRMT, "Pasojat afatëgjate të luftës, funksionimi social dhe shëndetit mental në Kosovë". Thomas Wenzel, Bajram Maxhuni, Ferid Agani, Feride Rushiti dhe Ismet Abdullahu, Kosovë, Gusht 2006.

¹¹⁹ Mbizotrimi i preokupimit të vetëvrasjes në mesin e Kosovarëve 15 vjeçar dhe më të vjetër. Konferenca e Lidhjes Psikiatrike të Shqipërisë, Tiranë, Shqipëri, Shtator 29-30 2006

- Personat me aftësi të kufizuara.

Megjithatë, siç u përmend më lartë, Kosova nuk ka sistem të sigurimit shëndetësor ende, prandaj i gjithë buxheti shëndetësor është i ndarë nga Buxheti i Konsoliduar i Kosovës, e cili zakonisht është shumë i ulët dhe fare i pamjaftueshëm për të mbuluar nevojat shëndetësore të popullsisë. Për vitin 2010, buxheti i shëndetësisë është planifikuar të jetë rreth 71 milion euro, që është 3% më pak se buxheti shëndetësor i vitit 2009. Për më tepër, shumica e këtij buxheti shkon për pagat e ofruesve të kujdesit shëndetësor. Duhet të theksohet se paga mesatare mujore e një mjeku specialist është rreth 260 euro.

Individët dhe familjet që nuk i përkasin grupeve të përshkruara më sipër duhet të paguajnë të ashtu-quajturën bashkë-pagesë në mënyrë që të marrin shërbime shëndetësore. Taksa e pagesës është e rregulluar me udhëzim administrativ 6 / 2006¹²⁰ të lëshuar nga Ministria e Shëndetësisë dhe Financave më 30 maj, 2006.

Për shërbimet e kujdesit primar shëndetësor një person duhet të paguajnë mesatarisht 2 euro në varësi të shërbimit¹²¹. Taksat për shërbimet sekondare dhe terciare ndryshojnë në varësi të shërbimit, p.sh. një konsultim me një specialist është 3 Euro; trajtimi jashtëm në spital është 3 Euro për një natë, testet diagnostike radhiten nga 5 euro deri në 25 euro për një fotografim të CT-së. Procedurat diagnostike radhiten nga 10 euro për Sigmoidoscopi deri në 150 euro për koronarografi¹²².

Ka disa kompani private që ofrojnë sigurim shëndetësor, por për shkak të nivelit të lartë të papunësisë (45%), shumica e popullatës së Kosovës nuk mund të përballojë këtë sigurim.

Në të vërtetë, situata në sektorin e shëndetësisë është e frikshme, pavarësisht arritjeve të fundit në vitet e fundit. Pacientët zakonisht paguajnë nga xhepi për ilaçet e tyre, duke përfshirë për ilaçet esenciale në listën e barërave, të cilat supozohet të ofrohen falas nga Ministria e Shëndetësisë. Shumë shpesh, në mënyrë që të marrin shërbimet shëndetësore në spitale, pacientët duhet dhënë rryshfet profesionistëve me tarifatat që janë shumë më të larta se pagat e tyre mujore (250 euro për mjek anestezist, 690 euro për kirurg, 150 EUR për para-operative në një laborator flebotomi). Nëse këto pagesa nuk mund të bëhen,

---

¹²⁰ Ministria e Shëndetësisë dhe Ministria e Financave të Kosovës, Udhëzimi Administrativ 6/2006, 30 Maj 2006: www.mshgov.ks.org/legjislacioni/udhezimet_administrative/Udhezimet%20Administrative/2006/Nr_06_2006_Alb_Ser.pdf, i hyrë në fuqi në Dhjetor 2008.

¹²¹ Ibid p.7-9

¹²² Ibid p.10-21

pacientët do të përballen me një kohë të gjatë e pritjes – shpesh me muaj të tërë¹²³. Mbi 40% e qytetarëve të Kosovës besojnë se ka shkallë të madhe të korrupsionit në sektorin e kujdesit shëndetësor¹²⁴.

3.4.3.4 Diskriminimi në sistemin e kujdesit shëndetësor

Sipas Ligjit të Shëndetësisë, kapitulli III, neni 12, sigurimi i kujdesit shëndetësor duhet të bazohet në parimet e mëposhtme:

- Barazia;
- Cilësia;
- Ndershmëria / Përgjegjësia;
- Përfshirjes dhe jo-diskriminimit;
- Financimi i qëndrueshëm;
- Financimi / kosto-e efektivitetit dhe
- Bashkë-financimi.

Përveç kësaj, Parlamenti i Kosovës ka kaluar Ligjit 2004 / 3 mbi kundër-diskriminim, i shpallur nga Rregullorja e UNMIK-ut 2004/32¹²⁵.

Pakicat nuk duket të jenë qëllimisht të përjashtuara nga qasja në shërbimet shëndetësore, shërbimet e shëndetit mendor dhe shërbimet për të meta ose personat me aftësi të kufizuara. Megjithatë, qasja e përgjithshme e kujdesit shëndetësor është bërë e vështirë nga korrupsioni, pritjet e gjata, transporti publik duke qene i varfër dhe i rrallë. Në fund, janë grupet më të rrezikuara, personat me aftësi të kufizuara, të cilët janë

---

¹²³ Zyra Ndërlidhëse e Komisionit Evropian në Kosovë, raporti i papublikuar draft, Shëndeti mental dhe Paaftësitë Fizike. Misioni i vlerësimi për grupet e rrezikuara në Kosovë , 30/06/2008 - 04/07/2008, Melanie Wohlgenannt MD, MPH, Tyrolean Public Health Services, Austria, paragrafi dy p.1.

¹²⁴ Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara (UNDP), Raporti për Paralamërim të hershëm – Raporti # 24, Prill 2009, http://www.ks.undp.org/repository/docs/FF_24_English.pdf , p. 5, e qasur në Dhjetor 2000.

¹²⁵ Kuvendi i Kosovës, Ligji Nr. 2004/3, Ligji për Anti-Diskriminim, Shkurt 2004, http://www.unmikonline.org/regulations/unmikgazette/02english/E2004regs/RE2004_32_ALE2004_03.pdf, e qasur në Dhjetor 2009

më të dëshpëruarit në këtë sistem¹²⁶.

Mosbesimi në mes të grupeve etnike në Kosovë ka ndikuar seriozisht në ofrimin e shërbimeve shëndetësore të minoriteteve. Pakicat jo-serbe, si turqit, romët, egjiptianët, ashkallit, boshnjakët, goranët dhe kroatët, duket që bashkëjetojnë relativisht në mënyrë paqe me njëri-tjetrin si dhe me shqiptarët dhe serbët. Si pasojë, ata duket se kanë qasje të arsyeshme për shërbimet shëndetësore. Ata gjithashtu relativisht mirë janë integruar në shoqërinë Kosovare.

Kur flitet për "Shëndetin e pakicave", shqetësimet varet nga folësi. Shqiptarët ndiejnë keqardhje për ekzistimin e strukturave paralele të kujdesit shëndetësor, refuzimi i serbëve që të pranojnë autoritetin e Ministrisë së Shëndetësisë dhe ndërhyrja e Ministrisë serbe të Shëndetësisë, në çështjet e shëndetësisë në Kosovë. Serbët ankohen për qasje të dobët në spitale, veçanërisht për kujdesin terciar shëndetësor, sigurinë dhe cilësinë e kujdesit në objektet e dominuara nga shqiptarët, dhe gjendja e shëndetit të punëtorëve serbë, të cilët kanë humbur punët e tyre.

Megjithatë, në bazë të UNHCR-it serbët dhe romet e Kosovës kanë qasje në kujdesin shëndetësor primar, përmes institucioneve paralele në Kosovë, dhe kujdesit të specializuar në Serbi. Shqiptarët e veriut të Kosovës në kane qasje të kujdesit shëndetësor në anën jugore të Kosovës¹²⁷.

3.4.3.5 Shërbimet e faktorëve jo-shtetëror në kujdesin shëndetësor

Sektori privat

Ka shumë spitale dhe klinika private, por ato janë të përqendruara kryesisht në qytetet e mëdha të Kosovës, sidomos ato që janë më të specializuara, të cilat janë të vendosura vetëm në Prishtinë.

Ordinancat private nuk janë të rregulluara me ligj, prandaj është e vështirë të jepni tregues të qartë në lidhje me cilësinë e shërbimeve që ato ofrojnë. Përveç kësaj, shumë ordinanca private nuk janë të licencuara nga Ministria e Shëndetësisë së Kosovës, prandaj ato nuk janë përgjegjëse ndaj Ministrisë.

Në të vërtetë,ordinancat private janë më pak të përdorura nga popullata, me përjashtim

---

¹²⁶ Zyra Ndërlidhëse e Komisionit Evropian (ECLC), raporti draft i papublikuar, Shëndeti mental dhe paaftësitë mebtale. Misioni i Vlerësimit Peer për grupet e cenushme në Kosovë, 30/06/2008 - 04/07/2008, Melanie Eöhlgenannt MD, MPH, Tyrolean Public Health Services, Austria, paragrafi tre, faqe 1

¹²⁷ Komisioneri i Lartë për Refugjatë (UNHCR), 9 Nëntor 2009, HCR/EG/09/01, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4af842462.html>, faqe 23, hyrë në fuqi në Nëntor, 2009

të një grupi shumë të vogël i cili është në gjendje të përballojë shërbime të tilla. Për shembull, një konsultë e thjeshtë në sektorin privat do të kushtojë 20-50 euro, me përjashtim të pagesave për ilaçe dhe testet diagnostike. Trajtimi i jashtëm i pacienteve në spitale private do të kushtonte diku ndërmjet 100-150 euro për një natë, me përjashtim të ndërhyrjeve të trajtimit , testeve dhe ilaçeve.

3.4.3.6 Sëmundjet të cilat nuk mund të trajtohen në mënyrë efektive në vend

Përveç cilësisë së dyshimtë të shërbimeve në përgjithësi, ka disa probleme shëndetësore të cilat aspak nuk mund të trajtohen në vend . Këto sëmundje përfshijnë në vijim:

- Kardio-kirurgji;
- Trajtimin e kancerit - radioterapi dhe lloje të caktuara të kimioterapive;
- Transplantimin ;
- Leukeminë;
- Kirurgjinë kurrizore;
- Sëmundjet serioze të syrit; dhe
- Djegiet e Rënda

3.4.3.7 Furnizimi me ilaçe standarde

Ekziston një listë esenciale e ilaçeve¹²⁸ , që listat e barnave që janë pa pagesë, për kujdesin sekondar dhe terciar shëndetësor, si dhe një listë të materialeve harxhuese¹²⁹ që do të duhej të furnizohen nga Ministria e Shëndetësisë. Këto lista përmbajnë 168 ilaçe të ndryshme dhe produkteve mjekësore si dhe 239 artikuj te materialeve harxhuese. Megjithatë, shumicën e rasteve këto furnizime janë të pamjaftueshme dhe pacientët

---

¹²⁸ Ministria e Shëndetësisë së Kosovës, Lista esenciale e barërave për Kujdes Sekondar dhe Terciar, http://www.mshgov-ks.org/departamentet/farmacit/Lista_esenciale_barnat_13_8_2008.pdf, hyrë në fuqi në Dhjetor 2009

¹²⁹ Ministria e Shëndetësisë së Kosovës, Lista esenciale e Materialeve të Konsumueshme për Kujdes Sekondar dhe Terciar http://www.mshgov-ks.org/departamentet/farmacit/Lista_Esenciale_materiale_shpenzues_13_8_2008.pdf, hyrë në fuqi në Dhjetor 2009

duhet të blejnë ato në farmacitë private me paratë e tyre. Për më tepër, procedurat e rëndësishme diagnostifikuese dhe të trajtimit në të shumtën e rasteve nuk mund të kryhen në institucionet publike për shkak të mungesës së furnizimeve. Kohët e fundit, ka pasur disa përmirësime të dukshme në lidhje me furnizimet, por në të njëjtën kohë ka një shqetësim serioz lidhur me qëndrueshmërinë e këtij përmirësi.

LISTA E SHKURTESAVE

APPK	Agjencioni i Përkrahjes së Punësimit në Kosovës
AUK	Universiteti Amerikan në Kosovë
BPRM	Byroja e Popullsisë, Refugjatëve dhe Migracionit
CIT	Korporata për të ardhurat Tatimore
CT	Tomografia kompjuterike
AER	Agjencia Evropiane për Rindërtim
ECLO	Zyra Ndërlidhëse e Komisionit Evropian
BE	Bashkimi Evropian
EULEX-it	Misioni i Bashkimit Evropian për sundimin e ligjit në Kosovë
PBB	Produkti i Brendshëm Bruto
QTQ	Qendra Gjermane e Trajnimeve
GTZ-ja	Bashkëpunimi Gjerman Teknik
HDP	Diktorati Banesor dhe Pronësor
KKPB	Komisioni për Kërkesa Pronësore dhe Banesore
ILO	Organizata Ndërkombëtare e Punës
FMN	Fondi Monetar Ndërkombëtarë
IOM	Organizata Ndërkombëtarë për Migrim
RSSB	Rishikimi i Sektorit të Sigurisë së Brendshme
NJIGJ	Njësia e Hetimit Gjyqësor
KEP	Ndërmarrja Programore e Kosovës
Forcat e KFOR-it	Forcat e sigurisë së NATO-s në Kosovë
KGJK	Këshilli Gjyqësor i Kosovës
KOSVET	Arsimi dhe Trajnimi Profesional i Kosovës
KPA	Agjencia Kosovare e Pronës
TMK	Trupat Mbrojtëse të Kosovës

SHPK	Shërbimi Policor i Kosovës
KRCT	Qendra e Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës
KKK	Kredia Rurale e Kosovës
MCCR	Qendra komunale për regjistrim civil
MMPH	Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor
IMF I	Institucionet Mikro Financiare
MPMS	Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale
OJQ	Organizata Jo-Qeveritare
NLB	Banka e re e Lubjanës
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
ANP	Aeroporti Ndërkombëtar i Prishtinës
IPVQ	Institucionet e Përkohshme të Vetë-Qeverisjes
APT	Tatimet e të Ardhurave Personale
PTSD	çrregullimi i stresit post traumatik
SCW	Qendra e Mirëqenies Sociale
SIDA	Agjencia Suedeze për Zhvillim Ndërkombëtar
PSSP-	Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm
THB	Trafikimi me Qenie Njerëzore
UBT	Universiteti i Biznesit dhe Teknologjisë
UNDP	Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara
UNHCR	Komisionari i Lartë i Kombeve të Bashkuara për Refugjatët
UNMIK	Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë
TVSH	Vlera e Shtuar Tatimore
VCT	Qendra e Trajnimit Profesional
WHO	Organizata Botërore e Shëndetësisë

VËREJTJE

Ky Fletëinformacion është vetëm për qëllime informative dhe asnjë e drejtë nuk mund të nxirret nga përmbajtja e saj.

Caritas International do të bënë të pamundurën për të përfshirë informatat e sakta, të vërtetuara , transparente dhe të freskëta, por nuk ka mandat të bëjë saktësinë e saj apo kompetenca . Si pasojë, Caritas International nuk pranon përgjegjësi në çfarëdo mënyre për informatat në këtë fletëinformacion dhe nuk pranojnë përgjegjësi për dëmet e çfarëdo lloji që rrjedhin nga përdorimi i informacionit të saj për këtë fletëinformacion.

Informacioni në këtë fletëinformacion është marrë në bashkëpunim me partnerët lokalë.

Ky Fletëinformacion përmban linçe për vepsajtët që janë krijuar dhe mbahen nga organizatat e tjera. Caritas International nuk ka marrë asnjë përgjegjësi për përmbajtjen e këtyre faqeve te internetit.

Informacione të mëtejshme mund të merren në

Fletëinformacioni është përgatitur kryesisht mbi bazën e informacionit në dispozicion për publikun, i plotësuar me të dhënat e mbledhura nga partnerët lokalë në vendet e veçanta, dhe freskohet periodikisht.

Partnerët tanë lokal në **Kosovë** janë:

Agjensioni i Përkrahjes së Punësimit në Kosovë (APPK)

Qendra Kosovare për Rehabilitimin e të Mbijetuarve të Torturës (QKRMT)